T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT HAKKI VE KIYI ERİŞİMİ: KİLYOS PLAJLARI

Baturay KARDEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Koruma ve Planlama Programı

Danışman

Doç. Dr. Tolga İSLAM

Şubat, 2024

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT HAKKI VE KIYI ERİŞİMİ: KİLYOS PLAJLARI

Baturay KARDEŞ tarafından hazırlanan tez çalışması 27.02.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Planlama Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Tolga İSLAM
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Tolga İSLAM, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üye. Ali KILIÇ, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Zeynep GÜNAY, Üye
İstanbul Teknik Üniversitesi _____

Danışmanım Doç. Dr. Tolga İSLAM sorumluluğunda tarafımca hazırlanan “Kent Hakkı ve Kıyı Erişimi: Kilyos Plajları” başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Baturay KARDEŞ

İmza

Aileme

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca destek ve katkıda bulunan kişilere minnettarlığımı belirtmek isterim.

Öncelikle bu çalışmanın başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi için bana rehberlik eden Doç. Dr. Tolga İslam Hocama teşekkür ederim. Tez konusunun seçilmesinden çalışma alanındaki soruların değerlendirmesine kadar süreç içerisindeki değerli yönlendirmeleri, bilgileri ve sabrı sayesinde süreç öğrenme deneyimine dönüşerek başarılı bir şekilde sonuçlandı. Ayrıca hocamın tez çalışması yönlendirmelerinin de ötesinde, tez konumun ifade edilebilmesi için teşvik ve yönlendirmeleri ile konferanslara bildiri ileterek sunum yapma fırsatı buldum.

Aileme bu uzun soluklu süreçte bana vermiş oldukları destekler ve göstermiş oldukları anlayış için teşekkür ederim. Sizlerin güçlü destekleri ve sağlamış olduğunuz motivasyon, çalışmamın en zorlu anlarında pes etmemin önüne geçerek yaşadığım süreci anlamlı kıldı. Desteğiniz olmadan bu zorlu süreci tamamlamak çok zor olurdu, bu süreçte bana vermiş olduğunuz bütün destekler için teşekkür ederim.

Tez çalışmamın tamamlanabilmesi için her zaman destek veren işyerindeki değerli yöneticilerime de içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Çalışmamın tamamlanabilmesi için vermiş oldukları destekler tezimin başarılı bir şekilde ilerlemesine olanak tanıdı.

Ayrıca alan çalışmasında saha ile ilgili röportajların yapılabilmesi için büyük destek sağlayan arkadaşlarıma, röportaj yapmayı kabul eden plaj işletmecilerine, belediye görevlilerine ve yerel halka özel teşekkürlerimi sunmak isterim.

Baturay KARDEŞ

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR iv
KISALTMA LİSTESİ vii
ŞEKİL LİSTESİ viii
TABLO LİSTESİ xi
ÖZET xii
ABSTRACT xiv
1 GİRİŞ 1
1.1 Literatür Özeti 1
1.2 Tezin Amacı 1
1.3 Tezin Orijinal Katkısı 3
1.4 Tezin Kapsamı ve Yöntemi 3
2 KENT HAKKI KAVRAMI 6
2.1 Kent Hakkı Kavramına Giriş 6
2.2 Kavramın Farklı Düşünürler Tarafından Ele Alınışı 6
2.3 Kent Hakkı ve Kıyı Erişimi 8
2.4 Sosyal Adalet Kavramı ve Kent Hakkı 11
2.5 Plaj Alanları, Sosyal Adalet ve Erişim 11
3 KIYI ALANLARINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER 13
3.1 Kıyı Alanı Kullanım Çeşitleri 13
3.2 Osmanlı'da Kıyı Kavramı ve Kıyı Kullanımı 15
3.3 Cumhuriyet Döneminde Kıyı Kavramı ve Kıyı Kullanımı 16
3.4 Kıyıya Ait Kavramların Güncel Yasal Düzenlemelerdeki Yeri 20
3.5 Kamu Yararı ve Kıyı Kavramının Yasal Düzenlemelerde Ele Alınışı. 23
3.6 Uluslararası Örneklerde Kıyı ve Erişim Kavramlarının Ele Alınması. 26
4 TÜRKİYE VE İSTANBUL'DA KIYI ALANLARI 28
4.1 Türkiye'nin Kıyı Alanları 28
4.2 İstanbul Kenti Kıyı Kullanımı 29
4.3 İstanbul Kenti Plaj Kullanımı 31
4.4 Türkiye'de Kıyı Alanlarında Yaşanan Genel Sorunlar 32
4.4.1 Toprak Kullanımı ve Özel Mülkiyet 33
4.4.2 Çevresel Faktörler ve Doğal Engeller 37
4.4.3 Altyapı Eksikleri 38

4.5 Türkiye'de Kıyı Alanlarında Yaşanan Genel Sorunlara Karşı Oluşan Toplumsal Hareketler 39
5 ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULAR 43
5.1 Kilyos Bölgesinde Kıyı Alanlarına Erişime Yönelik Engeller 48
5.1.1 Doğal Kıyı Yapısından Kaynaklı Engeller 52
5.1.2 İşletme vb. Unsur Kaynaklı Engeller 56
5.2 Kilyos Bölgesinde Kıyı Erişiminin Kısıtlanmasını Meşrulaştıran Unsurlar 71
5.2.1 Eldeki Tapu Kayıtlarının Varlığı 72
5.2.2 Ecrimisil Ödeyerek Kıyı Alanı Kullanımları 77
5.2.3 Üniversitelere Tahsis Edilen Alanlar 78
6 SONUÇ VE TARTIŞMA 81
KAYNAKÇA 85
A ŞPO İSTANBUL ŞUBESİ GÖRÜŞME VERİSİ 90
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR 94

KISALTMA LİSTESİ

BM	Birleşmiş Milletler
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması
SHODB	Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı
TC	Türkiye Cumhuriyeti
ŞPO	Şehir Plancıları Odası
TRY	Türk Lirası
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimarlar Odalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
USD	Amerikan Doları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nda belirtilmiş olan kavramların görselleştirilmesi (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **22**

Şekil 4.1 Türkiye'nin denize kıyı olan kentleri (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **28**

Şekil 4.2 İstanbul kenti kıyı alanları (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **30**

Şekil 4.3 İstanbul'daki önemli plaj alanlarının bulunduğu ilçeler (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **32**

Şekil 4.4 Kıyıların turizm amaçlı tatil köyü, otel vb. şekilde erişiminin engellenmesine ait görsel (yazarın kendi arşivinden) **34**

Şekil 4.5 Kıyıların konut amaçlı kullanımı kapsamında erişiminin engellenmesine ait görsel (yazarın kendi arşivinden) **35**

Şekil 4.6 Doğal engellerin kıyı erişimini engellemesine ait görsel (yazarın kendi arşivinden) **38**

Şekil 4.7 Şezlongsuz Datça İnisiyatifi'nin kıyılarda bir araya geldiği etkinlik (Şezlongsuz Datça İnisiyatifi Twitter hesabından alınmıştır. @sezlongsuzDatca, 2023) **41**

Şekil 4.8 Şezlongsuz Datça İnisiyatifi'nin Neşeli Kıyılar Şenliği için hazırlamış olduğu etkinlik listesi (Şezlongsuz Datça İnisiyatifi Twitter hesabından alınmıştır. @sezlongsuzDatca, 2023) **42**

Şekil 5.1 Kilyos bölgesi plajlarının geçmişe ait kullanımı (Salt Araştırma, Harika-Kemali Söylemezoğlu Arşivi, 2023) **43**

Şekil 5.2 Kilyos bölgesi plajlarının mayıs 2023 tarihli durumu (Yazarın kendi arşivinden) **44**

Şekil 5.3 İstanbul içerisinde Kilyos olarak anılan bölgenin konumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **44**

Şekil 5.4 Sarıyer içerisinde Kilyos olarak anılan mahallelerin konumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **45**

Şekil 5.5 Kilyos bölgesi yollarının dağılımının genel görünümü (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **46**

Şekil 5.6 Kilyos Kumköy bölgesi kıyı alanlarının görünümü (yazarın kendi arşivinden) **47**

Şekil 5.7 Sarıyer ilçesi içerisinde Kilyos bölgesi olarak anılan bölgede kumsalı bulunan alanlar ve bu alanlarda bulunan işletmelerin durumları (çalışma kapsamında oluşturulmuştur) **48**

Şekil 5.8 Demirci mevkii ve 1 numaralı kıyı alanı arasındaki ilişki (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **49**

Şekil 5.9 Demirci mevkii, Kumköy mevkii ve 2 numaralı kıyı alanı arasındaki ilişki (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **50**

Şekil 5.10 3 Numaralı kumsal alanın Kumköy ve Demirci yerleşimleri arasındaki durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **50**

Şekil 5.11 4 Numaralı kumsal alanın çevre yerleşimi ile ilişkisinin durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **51**

Şekil 5.12 5 Numaralı kumsal alanın çevre yerleşimi ile ilişkisinin durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **52**

Şekil 5.13 Kilyos bölgesine ulaşan orman yolları (yazarın kendi arşivinden) **53**

Şekil 5.14 Demirciköy mevkiinde bulunan orman alanlarının kıyı alanları ile olan ilişkisi (Google Earth'den alınmıştır) **53**

Şekil 5.15 Bölgede bulunan yükselti değişimleri ve eğim gibi faktörlerin kıyı ile ilişkisi (yazarın kendi arşivinden) **54**

Şekil 5.16 1 Numaralı kıyı alanında bulunan doğal kıyı yapısına ait görsel (yazarın kendi arşivinden) **55**

Şekil 5.17 1,2 ve 3 Numaralı kıyı alanlarının doğal kıyı yapısına bağlı erişim durumunun gösterilmesi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur) **55**

Şekil 5.18 Kilyos bölgesinde bulunan doğal unsur kaynaklı kıyı alanlarında yaşanan erişim sorunları. 1- bölgedeki kayalıklar, 2-kıyı alanında bulunan eğimli alanlar için yapılmış olan setler (çalışma kapsamında oluşturulmuştur) **56**

Şekil 5.19 Demirciköy bölgesinde yer alan 1. İşletmenin koydaki durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **57**

Şekil 5.20 Demirciköy bölgesinde yer alan 2. İşletmenin koydaki durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **57**

Şekil 5.21 3. Kıyı alanındaki durumun değerlendirilmesi (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **58**

Şekil 5.22 4 Numaralı kumsal alanın uydu görüntüsü, 1 ile işaretlenmiş olan alan ana kumsalın giriş alanını göstermektedir(Google Earth üzerinden elde edilmiştir). **59**

Şekil 5.23 Şekil üzerinde belirtilmiş olan 1 numaralı giriş alanı. Kumköy mevkiinde kumsal alana geçebilmek adına oluşturulmuş olan kontrol noktası (yazarın kendi arşivinden) **59**

Şekil 5.24 4 Numaralı kıyı alanı içerisinde bulunan işletmelerin dağılımı (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **60**

Şekil 5.25 Kilyos Kumköy bölgesi Boğaziçi Üniversitesi kampüsüne kadar olan bölümde kumsala erişim noktalarının dağılımı (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **63**

Şekil 5.26 Kilyos Kumköy bölgesi Plaj Yolu'nda yer alan fiziksel ayırıcılar ve işletme giriş noktaları **63**

Şekil 5.27 Kıyı alanlarında beach clubları yollardan ayıran tel örgüler (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **64**

Şekil 5.28 Kilyos Kumköy bölgesi Plaj Yolu'nun sonu – Şekil 5.24 1 numaralı alan (yazarın kendi arşivinden) **64**

Şekil 5.29 Kumsal bölgesi üzerinde atıl durumda olan Turban tesislerini yoldan ayıran tel örgüler ve taşıt yolu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **.65**

Şekil 5.30 Atıl olarak bölgede bulunan Turban tesisleri girişinin güncel durumu (yazarın kendi arşivinden)**.....65**

Şekil 5.31 Yaz ayları dışında Kilyos bölgesinde bulunan kumsallarda yaşanan kirlilik problemi (yazarın kendi arşivinden) **.....69**

Şekil 5.32 Kıyı alanları 1. derece doğal sit alanlarının Kısırkaya-Kumköy (Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Kampüs'ü başlangıcı) bölgesindeki gösterimi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur) **.....74**

Şekil 5.33 Kıyı alanları 1. derece doğal sit alanlarının Kumköy-Demirciköy bölgesindeki gösterimi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)**.....74**

Şekil 5.34 4 Numaralı çalışma alanının yakın çevresinin tapu durumlarının Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması üzerinden incelenmesi **.....76**

Şekil 5.35 1,2 ve 3. Çalışma alanlarında bulunan tapu durumlarının Tapu ve Kadasto Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması üzerinden incelenmesi **.....76**

Şekil 5.36 Üniversite veya mezun derneğine bağlı işletmelerin 4 numaralı kıyı çalışma alanındaki yerleşimi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur) **78**

Şekil 5.37 Devlet üniversitelerinin bölgedeki konumu (çalışma kapsamında oluşturulmuştur **.....79**

Şekil 5.38 Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Yerleşkesi'nin kumsal alandan görünümü (yazarın kendi arşivinden) **.....80**

Şekil 5.39 Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Yerleşkesi'ne erişilmeden kıyı alanı kullanılmak istendiğinde kullanılması gereken güzergah (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)**.....80**

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1 Kıyı kullanımının sınıflandırılması (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **15**

Tablo 3.2 Kıyı kavramının Cumhuriyet Dönemi'nde yasal olarak ele alındığı tarihlerin değerlendirilmesi (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2006; Sesli&Akyol, 1999; Akça, 2004) **17**

Tablo 3.3 Kıyı ve bağlantılı kavramlarının yasal düzenlemelerdeki yeri **21**

Tablo 3.4 Yasal düzenlemelerde geçen kıyı ile ilgili kavramlar, kıyı alanlarında bulunan kavramlar **22**

Tablo 4.1 Kıyı alanları ile ilgili yaşanan sorunların sınıflandırılması (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **33**

Tablo 5.1 Kilyos bölgesinde kıyı erişimine engel olan fiziksel unsurların kategorize edilmesi (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **52**

Tablo 5.2 Ağustos 2023 tarihi itibariyle 4 numaralı kıyı çalışma alanındaki işletmelerin giriş için talep ettiği ücretlerin yaklaşık Amerikan Doları karşılaştırmalı tablosu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **61**

Tablo 5.3 Kilyos bölgesinde kıyı erişiminin kısıtlanmasını meşrulaştıran unsurların sınıflandırılması (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **71**

Tablo 5.4 Kilyos bölgesindeki fiziksel kısıtlamalar ve bu kısıtlamaları meşrulaştıran sebepler (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **72**

Tablo 5.5 Kilyos bölgesi kıyı alanlarındaki mülkiyet durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) **73**

ÖZET

Kent Hakkı ve Kıyı Erişimi: Kilyos Plajları

Baturay KARDEŞ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Koruma ve Planlama Programı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Tolga İSLAM

1960'lı yıllarda Henri Lefebvre tarafından kavramsallaştırılarak kullanılmaya başlayan kent hakkı kavramı; kent sakinlerinin yaşadığı çevreyi şekillendirme, kültürel ve politik yaşama katılma temel hakkına sahip olduğu düşüncesini ifade etmektedir. Türkiye'de kıyı alanlarının herkesin eşit ve serbest şekilde yararlanmasına açık olduğu anayasa, yasa ve yönetmelikler ile güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 43. Maddesi'nde "Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir." ifadesi yer almaktadır. 7121 Sayılı Kıyı Kanununun 5. maddesinde "Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır" ifadesi yer almaktadır. Bu kapsamda; kıyı alanlarının erişilebilirliğinin incelenmesi ve kent kullanıcılarının bu alanları ne denli kullanabildiğinin incelenmesi amacıyla İstanbul'un Sarıyer ilçe sınırları içerisinde bulunan Kilyos bölgesindeki kıyı alanları (Kumköy, Demirciköy, Gümüşdere ve Kısırkaya mahalleleri) çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışma kapsamında Kilyos'taki kıyı alanları birçok kez ziyaret edilmiş, yerel belediye yetkilileri ve ücretli hizmet sağlayan işletmeler ile yüz yüze görüşmeler yapılmış, Şehir Plancıları

Odası'nın konu ile ilgili görüşleri alınmıştır ve Türkiye'nin farklı yerlerinde kıyıların halkın erişimine açılmasına yönelik faaliyet gösteren topluluklarla görüşülmüştür.

Kilyos bölgesindeki kıyının kullanımı sahilde konumlanmış işletmeler tarafından, kıyı alanlarına erişilebilecek olan noktalara konulan gişeler ve giriş alanlarında denetimi sağlayan çalışanlar vasıtasıyla kısıtlanmaktadır. Bu kısıtlamaları genel olarak üç şekilde meşrulaştırılmaktadır: i) Eldeki tapu kayıtlarının Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelmesi, ii) Bölgede yer alan belirli işletmelerin, hazine arazilerini ecrimisil (işgal sebebiyle, kamu idaresi tarafından istenen bedel) ödeyerek kullanması, iii) Bazı kıyı alanlarının ise devlet üniversitelerine tahsis edildiği ve işletilmesi şeklindedir.

Kıyıya erişimdeki engellerin aşılabileceği alternatif yolların olmaması, kilometrelerce uzunluktaki kıyı alanlarının sadece ücret ödeyen kullanıcılar tarafından erişilebilir olmasına neden olmaktadır. Kıyı alanları ile ilgili temel anayasal hakların geniş kitlelerce bilinmemesi, haklarının farkında olan kentlilerin ise bir araya gelerek haklarını talep edememesi anayasaya ve evrensel normlara aykırı bu uygulamaların ortadan kalkmasını engellemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıyı, kıyı kanunu, kent hakkı, kıyıya erişim, paralı plajlar

ABSTRACT

Right to the City and Access to the Coasts: Kilyos Beaches

Baturay KARDEŞ

Department of City and Regional Planning

Master of Science Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Tolga İSLAM

The concept of right to the city, which was conceptualized and used by Henri Lefebvre in the 1960's. The idea states that urban residents have the fundamental right to shape the environment and participate in cultural and political life. In Turkey, coastal areas are open to everyone to benefit from equally and freely which is guaranteed by laws and regulations. Article 43 of the Republic of Turkey states that "Coasts are under the rule and disposition of the state. The use of sea, lake and river shores and the coastal strips surrounding seas and lakes prioritizes public interest". The 5th article of the Law on the Coast 7121 states that "Coasts are under the rule and disposition of the state. Coasts are open to everyone for equal and free use". In this context, the study area was selected as the coastal areas (Kumköy, Demirciköy, Gümüşdere and Kısırkaya neighborhoods) in the Kilyos region which is located on the Black Sea coast of İstanbul, Sarıyer district. The topic was selected in order to examine the accessibility of coastal areas that are open to everyone and protected by laws. In addition, examine the extent to which urban users can use these areas, their right to shape the area where they live and their access context.

Within the scope of the study, the coastal areas in Kilyos were visited many times, face-to-face meetings were held with local municipality officials and fee-based service providers. In addition of these the opinions of the Chamber of Urban

Planners on the subject of obtained and were met with communities operating in different parts of Turkey to open the coasts to public access.

The use of the coast in the Kilyos region is restricted by business located on the coasts and control points and entrance areas staffed by employees regulating access to coastal areas. These restrictions are generally justified in three ways: i) some of the land registry records date back to the Ottoman Empire, ii) certain businesses in the region use treasury land by paying ecrimisil (the fee requested by the public administration due to occupation), iii) some coastal areas are allocated and operated by state universities.

The lack of alternative ways to overcome the barriers to access to the coast causes kilometers of coastal areas to be accessible only by users who pay fees. The fact that the basic constitutional rights related to coastal areas are not widely known by the masses, and the inability of urbanites who are aware of their rights to come together and demand their rights prevents the elimination of these practices contrary to the constitution and universal norms.

Keywords: Coastline, coastal law, right to the city, access to the coast, private beaches

1
GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Kent hakkı kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanmış olup, günümüze kadar farklı boyutları ile ele alınarak karşımıza çıkmaktadır. Fransız sosyolog Henri Lefebvre tarafından kavramsallaştırılan kent hakkı; kent sakinlerinin içinde yaşadıkları kenti şekillendirme, sosyal, kültürel ve politik yaşamına katılma temel haklarına sahip olduğu düşüncesini ifade etmektedir. Bu düşünceler, kentlinin fırsatlara erişme konusunda temel bir hakka sahip olduğu fikrini ortaya koymuş olup, kent çalışmaları adına önemli bir yer tutmaktadır. Kent hakkı kavramı sadece kent alanlarına fiziksel erişim ile ilgili ele alınmamakta, aynı zamanda kentin şekillenmesinde gerçekleşen süreçlere katılımın da kapsayıcılığını betimlemektedir.

Kent hakkı kavramının teorik çerçevede gelişerek tartışılmasını sağlayan bir diğer önemli düşünür de sosyal kuramcılardan David Harvey olmuştur.1990'lı yıllardan itibaren konunun literatürdeki kavramsal çerçevesinin çizilmesini sağlamış, Henri Lefebvre'nin çizmiş olduğu soyut kavramları daha somut kavramlar ile ele almıştır.

Sosyal adalet ve kentsel planlama konuları ile de ele alınmaya başlanan kavramı Peter Marcuse, Mark Purcell ve Manuel Castells gibi kent plancıları da konu edinmeye başlamışlardır.

Zaman içerisinde kent hakkı kavramı; kamusal alan kullanımı, sosyal adalet, sürdürülebilirlik, sosyal adalet ve çevre adaleti gibi birçok konunun içerisine girerek literatürde yer edinmiştir. Literatüre konu edilen kent hakkı kavramı sadece kent planlamacıları tarafından ele alınan bir konu olmamış; aynı zamanda çeşitli sivil toplum örgütlerinin, politikacıların, akademisyenlerin ve aktivistlerin de içerisinde yer aldığı geniş bir kitle tarafından ele alınır hale gelmiştir.

1.2 Tezin Amacı

Kıyı alanları, kaynaklara erişim adına insanlık tarihinde ilk yerleşim bölgelerine ev sahipliği yapmış, barındırmış olduğu potansiyellerle, zaman içerisinde insanoğlunun gözde mekanları haline gelmiştir. Ticaret, ulaşım, turizm, sanayi ve

rekreasyon gibi birçok farklı kullanıma olanak sunmuş olan bu alanlar kendisine has kullanım alanları oluşturmuşlardır. Bu alanlar kentsel yaşam için büyük önem taşımaktadır. Artan kentsel nüfus, kıyı faaliyetleri ve kaynaklarına erişim adına, otoritelerce tedbirler alınmasına sebep olmuş kıyı alanlarını önemli koruma alanları haline getirmiştir. Kıyı alanlarındaki önemli rekreasyonel alanlardan birisi de plajlardır. Kullanıcılara; kara ve su alanlarında, denize girmek, güneşlenmek, dinlenmek ve çeşitli spor faaliyetlerini yapmak için birçok olanak sağlamaktadır.

Kent sakinlerinin, sosyo-ekonomik durumlarından ve farklılıklarından bağımsız olarak kıyı alanları ve plajlara erişmesi ve adil bir şekilde kullanması büyük önem arz etmektedir. Bu durum her yıl yeni çalışmaların yapılmasını sağlayarak konunun tartışılmasını ve gündeme gelmesine neden olmaktadır.

Bu kapsamda; herkesin kullanımına açık olan ve çeşitli yasalarca koruma altında olan kıyı alanları ve bu alanlarda bulunan plajlara erişilebilirliğinin incelenmesi ve kent kullanıcıların bu alanları ne denli kullanabildiğinin, yaşadığı alanı şekillendirme hakkının ve erişim durumunun incelemesinin yapılması amaçlanmaktadır. Anayasal olarak güvence altına alınan kıyı alanlarına eşit erişim hakkının irdelenmesi ve günlük pratikteki yerinin tespit edilmesi çalışmanın ana amaçlarından birisi olmaktadır. Kıyı alanlarında kullanımı kısıtlayan durumların tespit edilebilmesi ve araştırmasının yapılabilmesi için tez kapsamında çeşitli temel sorulara yanıt aranacaktır. Bu temel sorular aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir.

Kıyı alanları kent kullanıcılarına eşit imkanlar sunmakta mıdır?

Kıyı alanları yasal düzenlemelerde nasıl ele alınmaktadır, yasal düzenlemeler ile günlük pratikler uyuşmakta mıdır?

Kıyı alanlarında bulunan plajlardan ücret alınabilir mi, ücretli plajların yasal statüsü nasıl olmaktadır?

Ücretli plaj alanları, kullanıcılar arasında mekansal ayrışmaya sebep olmakta mıdır?

Plaj alanlarına erişmenin önündeki engeller nelerdir?

Temel bir kent hakkı olan kıyı alanlarına erişim nasıl kısıtlanmaktadır, bu kısıtlamalar hangi gerekçeler gösterilerek yapılabilmektedir?

Kentliler yaşadığı çevreyi değiştirme hakkını ne denli kullanabilmektedir?

Kıyı alanlarına erişilebilirliği etkileyen sosyal ve ekonomik faktörler bulunmakta mıdır?

Plaj alanlarına, yeterince kentli erişebilmekte midir, kısıtlanmış veya kullanımı engellenmiş durumlar bulunmakta mıdır, bu durumlar bulunuyor ise hangi gerekçelere dayandırılmaktadır?

Plaj alanı kullanımında kent paydaşları arasında çatışmalar bulunmakta mıdır, bu çatışmaların temel sebepleri nelerdir?

Bu sorular dahilinde kıyı kavramı ve kent hakkı üzerine çalışmalar yapılmıştır.

1.3 Tezin Orijinal Katkısı

Kent ve kentlileşme giderek önemli bir konu haline gelmekte olup 2000'li yılların ortasına gelindiğinde kentsel popülasyonun mevcut durumunun iki misline çıkacağı düşünülmektedir (Birleşmiş Milletler, 2017, s.9). Artan nüfusun etkisi kent için önemli cazibe merkezleri olan kıyı alanlarının; adil, sürdürülebilir ve eşitlikçi bir şekilde kullanımının daha farklı şekilde düşünülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kent, kent hakkı ve kentli hakları ile ilgili konuları, literatürde şehir plancıları, mimarlar, sosyal teorisyenler ve birçok araştırmacı farklı boyutları ile ele almışlardır. Kıyı kavramı ise başta kıyı mühendisleri, çevre bilimcileri, sosyologlar ve şehir plancıları olmak üzere birçok kişi tarafından farklı boyutları ile ele alınmış bulunmaktadır. Kent hakkı ve kıyı kavramlarına literatürde birçok boyutu ile çalışılmış olup, iki konunun bir arada değerlendirildiği çalışmalar bütüncül olarak yer almamaktadır.

Bu bağlamda, kıyılar içerisinde yer alan plaj alanları üzerinden, kent hakkı kavramının irdelenmesine yönelik yapılacak bir akademik çalışmanın, kent hakkı kavramının değinmiş olduğu soyut ve ilkesel yapının, kıyı kavramı ve plaj kullanımı üzerinden somutlaştırılarak literatüre yeni bir örnek sunarak katkı sağlanması istenmektedir.

1.4 Tezin Kapsamı ve Yöntemi

Kent hakkı kavramını somutlaştırabilmek adına, İstanbul'un Karadeniz kıyısında yer alan, uzun kumsal alanları ile özdeşleşmiş olan Kilyos bölgesi saha olarak

seçilmiştir. 16 milyon insanın yaşadığı İstanbul kenti, 647 kilometre uzunluğunda kıyı alanlarına sahip olmasına karşın, kent sakinlerinin denize girebileceği kısıtlı alanlara sahiptir. Bu alanların herkesin kullanımına eşit şekilde sunulması büyük önem taşımaktadır. Tarihsel süreç içerisinde, ücretsiz olarak birçok denize girilebilecek kumsallara sahip olan kent, günümüzde ücretli plajların çoğaldığı alanları barındırmaktadır.

Dinlenmek ve eğlenmek için fırsatlar sunan İstanbul kıyılarındaki kumsal alanlar; özellikle yaz aylarında, kent sakinleri tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu durum özel işletmeler için cazip alanlar oluşturmaktadır. 16 milyon insanın yaşadığı İstanbul kentinde, kullanıcıların ücret ödemediği durumlarda, denize girebilecekleri alanlar kısıtlanmaktadır. Kent hakkı kavramının somut örnek üzerinden incelebilmesi adına; sahip olduğu doğal uzun kumsal alanlar, bu kumsal alanlardaki özel işletmelerin çeşitliliği, kıyılarında bulunan mülkiyet durumlarındaki karmaşık yapının bir arada bulunduğu Kilyos bölgesi temel araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Kilyos bölgesinde bulunan bu durumlar, Türkiye'nin yaz turizm alanlarında ve kıyılarında sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Kilyos bölgesinin incelenmesi, Türkiye'deki diğer kıyı alanlarındaki durumların anlaşılabilmesi adına örneklem olacaktır.

Tez kapsamında niteliksel ve niceliksel metotlar bir arada kullanılmıştır. Çalışma kapsamında, Kilyos'un kıyı alanları farklı tarihlerde birçok kez ziyaret edilmiştir. Yerel belediye yetkilileri ve ücretli hizmet sağlayan işletmeler ile yüz yüze görüşmeler yapılmış, Şehir Plancıları Odası'nın konu ile ilgili görüşleri alınmıştır ve Türkiye'nin farklı yerlerinde kıyıların halkın erişimine açılmasına yönelik faaliyet gösteren topluluklarla görüşülmüştür. Çalışmada, kıyı kanunu, uygulamaları ve kıyı düzenlemeleri ile ilgili Türkiye genelindeki geçmiş davalar incelenmiş, gazete haberleri ve sosyal medya yorumları taranmış, Google Earth uydu görüntüleri ve kıyı alanlarına dair eski fotoğraflardan yararlanılmıştır.

Tez, giriş bölümü dahil toplam 5 bölümden oluşmaktadır. Bir sonraki bölümde kent hakkı kavramı üzerine tartışmalara yer verilecektir. Üçüncü bölümde kıyı kavramı ele alınacaktır. Bu kapsamda öncelikli olarak kıyı kavramının yasal boyutları aktarılacak olup, Türkiye'de tarihsel süreçte kavramın nasıl ele alındığı ve güncel yasal düzenlemelerde nasıl yer aldığı aktarılacaktır. Genel olarak kıyılardaki kullanım şekilleri ve bu kullanımlardan rekreasyonel kullanım amaçlı olan plajların

önemi aktarılacaktır. Türkiye'nin kıyı alanlarında yer alan temel sorunların basına yansımaları yer bulacaktır. Kıyının erişilebilirlikle olan ilgisi detaylandırılacak ve irdelenecektir. Dördüncü bölümde, İstanbul kenti Kilyos bölgesi üzerinden kent hakkı kavramı irdelenerek inceleme yapılacaktır. Bu kapsamda, yapılmış olan saha ziyaretlerindeki gözlemler aktarılacak, Plaj işletmeleri ve belediyeler ile yapılmış olan yüz yüze görüşmeler verilecektir. Google uydu görüntüleri üzerinden görsel değerlendirme analizleri yapılacaktır. Sarıyer Belediyesi Kent Rehberi sistemi üzerinden bölgenin kadastral yapısı değerlendirilecektir. Beşinci bölümde, edinilmiş olan sonuçlar aktarılacak, yorumlayıcı bir bakış açısı ile değerlendirmeler yapılacaktır. Türkiye'nin farklı bölgelerinde kıyıların halkın erişimine açılmasına yönelik faaliyet gösteren toplulukların yaptıkları çalışmalar aktarılarak yapılmış olan öneriler aktarılacaktır.

2
KENT HAKKI KAVRAMI

2.1 Kent Hakkı Kavramına Giriş

Kentlilerin, yaşamış oldukları çevredeki fiziksel ve sosyal olanaklara adil ve sürdürülebilir şekilde erişmeleri büyük önem arz etmektedir. Fiziksel ve sosyal olanaklara erişimde adil olunması, kentlilerin yaşam kalitesini artırırken, dezavantajlı kesimlerin kaynaklara erişiminin önündeki engelleri ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, kentlilerin yaşamış oldukları çevreyi olumlu anlamda değiştirme ve şekillendirmesine imkan tanımaktadır.

Sürdürülebilir bir kent yaşamı için eşit ve adil bir yapı tüm kesimler için büyük önem taşımaktadır. Kentte yaşayan insanların, yaşadıkları alanlardaki fiziksel çevrelerini değiştirmesi ve geliştirmesi, bunları yaparken de sosyal ve fiziksel çevreden eşit ve adil bir şekilde yararlanma hakkı kent hakkı olarak ifade edilmektedir. Kavram ilk olarak Fransız sosyolog Henri Lefebvre tarafından 1960'lı senelerde ortaya çıkarılmıştır. 1960'lı yıllarda kentleşmenin hızlanması ve dünya genelinde sosyal hareketlerin yükselmesi, adil ve sürdürülebilir kent ihtiyacının artması, kent ile ilgili yeni düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Lefebvre tarafından tartışmaya açılan kent hakkı kavramı; David Harvey, Peter Marcuse, Mark Purcell ve Manuel Castells gibi önemli isimler de ele almıştır. Kavram; şehrin yeniden üretilmesi, kamusal alan ve kamusallık, sosyal adalet, erişim ve kentsel hareketler gibi birçok yönü ile ele alınmış ve ilişkilendirilmiştir. Kavram, BM-HABITAT ve UNESCO gibi önemli kurumlar tarafından gündeme getirilmekte, günümüzde ise çeşitli sözleşmelerin önemli parçaları olması için çalışmalar yapılmaktadır (Purcell, 2014).

2.2 Kavramın Farklı Düşünürler Tarafından Ele Alınışı

Henri Lefebvre ilk olarak 1967 senesinde ele aldığı kent hakkı kavramını; şehir ve felsefesi, şehrin özgüllüğü, sanayileşme ve şehirleşme, şehir-kır ilişkisi ve kentsel biçim değerlendirmesi yaparak incelemiştir (Lefebvre, 1967). İşine koşuşturan ve günlük hayat telaşları içeresinde yer alan kentliler için kent hakkı kavramını bir çığlık ve talep olarak nitelendirmiştir (Lefebvre, 1967, s.132-133). Bunun yanında

kentin yoğunlaşması doğrultusunda, doğanın metalaştırılarak ticarileştirildiği, doğanın sahtesinin üretildiği ve kır hakkı kavramının oluşturulduğundan bahsetmektedir (Lefebvre, 1967, s. 131-132).

> "Bu hak ya da sözde hak karşısında, şehir hakkı bir çığlık ve taleptir adeta" (Lefebvre, 1967, s.132).

Lefebvre'in düşüncesinin temeli; kentsel yaşamın tarihsel süreçteki değişimine dayanmakta olup, rasyonalist planlama düşünce yapısı ile, ticari hırsların çatıştığı kentteki toplumun yansıtılması olarak yorumlanabilmektedir (King, 2019, s. 78). Kent hakkı kavramını, şehir ile ilgili diğer kavramların üzerinde olarak görür (Mitchell, 2003, s.38). Lefebvre'in formüle ettiği kent hakkı kavramının yayılması, 1960'lı yıllarda Fransa'da yaşanan toplumsal değişim ve talepten dolayı diğer sosyologları ve kent plancılarını da etkilemiştir. Bu etkiyi oluştururken, kavramın Lefebvre tarafından formüle edilmesi ve verdiği örnekler ile açıklaması etkili olmuştur. Kentlilerin içerisinde bulunduğu alanları etkileme, dönüştürme ve onunla birlikte yaşama hakkı olarak görmüştür.

> "Şehir hakkı, basit bir ziyaret etme ya da geleneksel şehirlere geri dönme hakkı olarak düşünülemez. Sadece dönüşmüş, yenilenmiş kentsel yaşam hakkı olarak formüle edilebilir" (Lefebvre, 1967, s132).

David Harvey, kent hakkı kavramı üzerine çalışmalar yapmış diğer önemli isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentleşme ve kent hakkı kavramlarını sınıfsal bir olgu olduğunu ifade ederek, kentsel projelerin sınıfsal farklılıkları derinleştirdiğini savunur (Harvey, 2015,). Kent hakkı kavramını ele alırken, kentsel alanların şekillendirilmesi ve dağıtılması için, sosyal adalet kavramını vurgular ve herkesin eşit bir şekilde yararlanma hakkını belirtir (Harvey, 2010). Harvey'in ele aldığı kent ve kent hakkı kavramı içerisinde, sivil toplum ve katılımın artmasının da kentlerin daha adil bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayacağını düşünmektedir. Kent kavramının ele alınmasında, Lefebvre daha genel ifadeler ile yer alırken, Harvey yorum ve vurgulamalarda daha farklı olarak ele almıştır (Harvey, 1988, s. 273). Harvey kent hakkı kavramını insani bir hak olarak değerlendirmiş, ancak bu hakkın bireysel olarak kullanımdan ziyade, kent üzerinde söz söyleyecek tüm kentlilerin ortak çabası ve ürünü olması gerektiğini vurgulamaktadır.

> "Şehir hakkı, şehrin bünyesindeki kaynaklara bireysel erişim hakkından çok daha fazlasıdır. Bu hak kalbinin isteği doğrultusunda şehri değiştirme hakkıdır. Dahası bu bireysel bir hak değil, kolektif bir haktır. Çünkü kenti değiştirmek kaçınılmaz olarak kentleşme süreçleri üzerinden kolektif bir gücün kullanılmasına bağlıdır. Kendimizi ve şehrimizi yeniden oluşturma özgürlüğü, savunduğum gibi, en değerli ancak en çok ihmal edilen insan haklarımızdan birisidir." (Harvey, 2015).

Peter Marcuse, kent hakkı kavramını ele almak için eleştirel kent kuramı çerçevesinde ele almıştır (Marcuse, 2009, s.185). Eleştirel kent kuramı, sermaye birikimli kent gelişmesine karşı eleştirel ve sorgulayıcı bir tutum sergileyerek geniş kapsamlı bir bakış açısı ile ele alır (Brenner, Marcuse & Mayer, 2009, s.179). Marcuse'a göre kent hakkı kavramı "hem acil hem de anlaşılır olup, sezgisel olarak ise ilgi çekici ve teorik anlamda kışkırtıcı bir formülasyondur" (Marcuse, 2009, s.189). Kent hakkı talebinin kimden geldiği sorusuna yanıt aramış olan Marcuse, öncelikli olarak, dışlanmış olan kesimlerden geldiğini ifade eder (Marcuse, s.191). Kavramın ele alınmasında hukuki bir iddia olarak değil etik ve ahlaki bir arayış olduğuna vurgu yapar (Marcuse, 2009, s.192).

Mark Purcell, kent hakkı kavramını Henri Lefebvre üzerinden okumalar yaparak çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kent hakkı kavramının Lefebvre'in geniş politik vizyonunun da kullanılarak demokrasi bağlamında da geliştirilmesi gerektiğini savunarak, literatürün genişlemesi gerektiğini düşünmektedir (Purcell, 2013, s.316).

2.3 Kent Hakkı ve Kıyı Erişimi

Kent hakkı kavramı ve kıyı kavramı ile ilgili olarak literatürde kapsamlı çalışmalar yapılmış olup, doğrudan iki kavramın kesişmekte olduğu çalışmalar kısıtlı olarak yer almaktadır. Kent hakkı kapsamında yapılmakta olan çalışmaların bir bölümü kavramın teorik çerçevesini ele alırken diğer bir bölümü ise kent hakkı kavramı kapsamında yapılmakta olan kentsel mücadelelere ve çalışmalara değinmektedir. Kıyı ile ilgili olarak ele alınan literatür ise kıyı alanlarının hukuki statüsü, mülkiyet, kıyı yönetimi ve benzeri konulara değinmekte ve coğrafi bölgelere odaklanarak geniş bir bakış açısı sunmaktadır.

Kent hakkı kavramının teorik olarak ele alındığı çalışmalarda Lefebvre'in ortaya çıkarmış olduğu kent hakkı kavramı üzerinden incelemeler bulunmaktadır. Christian'ın metropol anaakımı ve kent hakkı üzerinden yapmış olduğu çalışma (Christian, 2012), Merrifield'in Lefebvre'in düşüncelerinin yeniden kavramsallaştırma olarak incelediği çalışma (Merrifield, 2011) örnek olarak gösterilebilir. Kavramın sosyal hareketleri ele alması konusunda yapılmış olan çalışmalar arasında ise, Mayer'in neoliberalizm ve liberalizm kavramlarını da dahil ederek yapmış olduğu çalışma (Mayer, 2012), Uitermark, Nicholls, ve Loopmans'ın şehirlerdeki çekişmenin ve kontrol diyalektiğini işlediği çalışma (Uitermark, Nicholls, Loopmans, 2012) ve Friendly'nin kent hakkı kavramının Brezilya örneği üzerinden yapmış olduğu çalışma (Friendly, 2012), bazı örnekler arasında gösterilebilir.

Kent hakkı kavramının mülkiyet ve konut boyutu ile ele alındığı çeşitli çalışmalar ise literatürün bir diğer alanı içerisinde bulunmaktadır. Konut hakkı konusunun kent hakkı çerçevesi içerisinde çeşitli uluslararası örnekler ile incelendiği Aalbers ve Gibb'in yapmış olduğu çalışma (Aalbers & Gibb, 2014), konut sorunu ve kent hakkı kavramının New York, Tokyo ve Amsterdam şehirleri üzerinden incelendiği Kadi ve Ronald'ın yapmış olduğu çalışma (Kadi &Ronald, 2014) ve Fenton, Lupton, Arrundale ve Tunstall'ın; sosyal konut ve kent hakkı kavramlarının Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak sunduğu çalışmalar (Fenton, Lupton, Arrundale & Tunstall, 2013) çeşitli örnek çalışmalar olarak gösterilebilir.

Kıyı ile ilişkili olarak incelenmiş olan mülkiyet kavramı ise literatürde çeşitli şekillerde yer almaktadır. Mersin ili içerisinde yer alan örnek alan seçimi ile kıyı çizgisi ve mülkiyet durumunun incelendiği çalışma (Ünel, Kuşak, Çelik, Alptekin & Yakar, 2020), kıyı alanlarında mülkiyet edinmenin oluşturduğu yasal sorunlar ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararların incelendiği çalışma (Şimşek, 2010) ve kıyı alanı planlamalarında menfaat çatışmalarına yol açan kıyı kenar çizgisinin ele alındığı çalışma (Çelik, 2015) örnek olarak gösterilebilir. Bu kapsamda düşünüldüğünde, kent hakkı kavramı ve kıyı konuları ayrı olarak ele alınmış ve çeşitli bölümlerde kesiştiği noktalar olmuştur ancak global ve yerel anlamda kent hakkı ve kıyı konularının tam anlamıyla birlikte ele alınmadığı bir boşluğu işaret etmektedir.

Kentte yaşayan her bireyin eşit ve adil bir şekilde kent kaynaklarına erişim hakkını ifade eden kent hakkı kavramı içerisinde kentin önemli parçalarını barındıran kıyı alanları ve bu alanlara eşit erişim hakkı kent hakkı kavramının bir unsuru olarak değerlendirilebilir. Kıyı alanlarında erişim ve adalet konusu literatürde incelenmiş ve çeşitli çalışmalar yapılmış bulunmaktadır. Kıyı alanı içerisinde yer alan plaj alanları, birçok rekreasyonel amacın bir araya getirilebildiği, su ve kara bazlı aktivitelerin gerçekleştirilebildiği önemli alanlar olup, bu alanlara erişimin eşit bir şekilde dağıtılması, çeşitli kurum ve kuruluşların temel sorumlulukları arasında gösterilmiştir (Kim & Nicholls, 2018).

Bu kapsamda bölgesel bazlı olmak üzere uluslararası literatürde çeşitli çalışmalar yapılmış bulunmaktadır. Yapılan akademik çalışmalar ile dezavantajlı grupların, yaşlı insanların, engellilerin ve çeşitli grupların plajlara ve kıyı alanlarına ne denli ulaşabildiğinin incelemesi, data analizleri harita üzerinden okumalar ve çeşitli yöntemler ile yapılmıştır. Bu çalışmalardan birisi Kim ve Nicholls'un Detroit metropol bölgesinde plaj erişimini incelemiş olduğu çalışmadır (2018). Mekânsal veri analizinin kullanılmış olduğu çalışmada, araştırma alanı olarak seçilmiş olan Detroit'in belirli mahalleleri örnek alan seçilerek, bu alanda yaşayan insanların ne denli plaj alanlarına eriştiği ve hangi gruptaki insanların erişiminde zorluklar olduğu araştırılmıştır. Çalışma kapsamında, eğitim düzeyi daha düşük olan insanların halk plajlarına erişim olasılıklarını ciddi anlamda düşürdüğü saptanmıştır.

Bir diğer örnek olarak, Miami'de halk plajlarına erişim ve çevresel adalet değerlendirmesinin yapıldığı çalışmada Montgomery, Chakraborty, Grineski ve Collins tarafından çalışılmıştır (2015). Kentlilere dinlenme ve egzersiz fırsatları sağlayan plaj alanları, çevresel olanaklara ulaşma ve yaşam kalitesinin artırılması için büyük öneme sahip olduğu belirtilmiştir (Montgomery, Chakraborty, Grineski, Collins, 2015). Çalışmada halk plajlarına erişimde etnik ve sosyoekonomik eşitsizlikler incelenmiştir. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupların halk plajı alanlarına erişim konusunda daha sınırlı bir erişime sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Bir diğer lokasyon bazlı halk plajı erişimi ve çevresel adalet temalı çalışma Kim, Lyu ve Song tarafından yine Detroit metropolitan alanında yapılmıştır (2019). Çalışmada halk plajlarına erişim düzeyi bağımlı değişken olarak seçilmiş, çeşitli

demografik ve sosyoekonomik veriler, ise bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, eğitim düzeyi yüksek olan ve gelir düzeyi yüksek bölgelerde oturan insanların kıyı alanlarına erişmesinin daha kolay olurken, eğitim düzeyi düşük ve gelir düzeyi düşük bölgelerde oturan insanların kıyı alanlarına daha zor eriştiği bilgisi paylaşılmıştır.

Akademik çalışmalar dışında, kıyı erişimi ile ilgili yaşanan durumlar, çeşitli gazete yazıları, makaleler, sosyal medya yorumları ve incelemeleri ile ele alınmaktadır.

2.4 Sosyal Adalet Kavramı ve Kent Hakkı

Sosyal adalet, toplumda yaşayan tüm kişilerin eşit şekilde fırsatlara eriştiği ve temelde aynı haklara sahip olduğu ilkesine dayanmaktadır. Kavram, düşünürler tarafından temelinde bireyler olmadan sistemler üzerinden ele alınmaktadır (Novak, 2000). Kent hakkı kavramı ise basit bir şekilde, kentte yaşayan bireylerin kentin olanaklarından eşit ve adil bir şekilde yararlanması şeklinde ifade edilebilir. Bu kapsamda düşünüldüğünde kent hakkı ve sosyal adalet kavramları birbirlerini tamamlayarak, toplumsal yaşamın önemli unsurları haline gelmiştir.

Özellikle kent hakkı ve sosyal adalet kavramları kaynakların adil bir şekilde dağıtılmasını önemser. Toplumdaki her ferdinin, sağlamış olduğu yararlardan bağımsız olarak kent üzerinde eşit hakları bulunurken, bu fertlerin kaynaklardan eşit düzeyde yararlanma hakkına sahiptir (Harvey, 1988, s.96). Eğitim, sağlık ve kentteki ihtiyaçlardan yararlanmada eşit bir şekilde yararlanmak için eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için sosyal adalet kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda dünya genelinde önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda sosyal adalet ve kent hakkı kavramları ile ilgili olarak çeşitli sözleşmelerde, bazı kentlerin tüzüklerinde ve uluslararası konferanslarda dile getirilen noktalar olmuştur (Purcell, 2014).

2.5 Plaj Alanları, Sosyal Adalet ve Erişim

Plajlar, kentlilerin dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılayan önemli rekreasyon alanlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaz mevsiminde denize girmek, güneşlenmek ve çeşitli su sporlarının yapılmasına imkan sağladığı gibi, diğer mevsimlerde de yürüyüş yapmak, dinlenmek ve zihinsel olarak rahatlamak için

önemli imkanlar sağlamaktadır. Deniz suyunu kullanabilmek zihinsel ve fiziksel olarak kentlilere birçok fayda sağlarken, kentin silüetini ve çehresini değiştirerek fiziksel çevrenin çekiciliğini artırmaktadır.

Kentlerdeki plaj alanlarının farklı toplum kesimlerinden kullanıcıları bir araya getirmesi, sosyal dengenin ve entegrasyonun sağlanabilmesi için değerlidir. Bu kapsamda, plaj alanlarına eşit erişim imkanının sağlanması ve herkese kullanım fırsatları oluşturması önem taşımaktadır. Ancak kimi durumlarda, özel işletmelerin kısıtlamaları veya, kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyet sınırlamaları gibi çeşitli sebeplerden dolayı kentliler bu alanlara erişmemektedir. Plaj alanlarına erişim sorunlarının bulunması sadece toplumsal eşitlik ve erişim konusunda sorunlara yol açmamakta, aynı zamanda düzenli denetleme ve güvenlik tedbirleri alınamadığı için güvenlik ve çevre sağlığı açısından da olumsuz sonuçlar oluşturabilmektedir.

3
KIYI ALANLARINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

Kıyı alanları, sahip olduğu doğal güzellikler, kıymetli alanlar ve tüm değerleri ile büyük öneme sahip kullanım alanlarına sahip olmuşlardır. Bu durum kıyı alanlarının farklı şekillerde kullanılmasına imkan tanımaktadır. Kullanımların ve çıkarların farklılaşması, kıyı alanlarının kapsamlı olarak ele alınmasına ve değerlendirilmesine neden olmaktadır. Kıyı alanlarının kamusal erişimi, mülkiyet durumu, sürdürülebilir kullanımı ve birçok etken çeşitli düzenlemeleri ve yasal yaklaşımların yapılmasını beraberinde getirmiştir.

Kara ile suyun birleştiği kıyı alanlarında, global olarak düzenlemeleri yapan ortak bir hukuksal yaklaşım bulunmayıp; ülkeler, kendi düzenlemelerini kendileri yapmaktadır. Türkiye'nin 3 tarafında bulunan değerli kıyı alanları ve suyun karaya değdiği tüm alanların düzenlemelerinin yapılması için çeşitli dönemlerde çalışmalar yapılmış; mevzuatlar, kanunlar ve çeşitli yasal düzenlemeler oluşturulmuştur.

Bu bölümde ilk olarak farklı kıyı alanı kullanımları tarif edilecek, ardından kamusal alan ve kıyı kavramlarının Türkiye'de yasal olarak tarihsel süreçteki seyrinin incelenecektir.

3.1 Kıyı Alanı Kullanım Çeşitleri

Kıyı alanlarının sağlamış olduğu imkanlar kentlerde birçok farklı kullanıma olanak tanımaktadır. Kıyı ve kent ile ilgili yapılan çalışmalarda bu kullanımlar farklı sınıflandırmalar ile ele alınabilmektedir. 2012 senesinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlı Şehir Planlama Müdürlüğü'nün Bimtaş ve Yıldız Teknik Üniversitesi işbirliği ile gerçekleştirmiş olduğu İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın Kıyı Alanlarına İlişkin Yaklaşımının Mekana Yansıtılmasına Yönelik Araştırma, Değerlendirme ve Model Geliştirmesi İşi çalışmalarında kıyı kullanım türlerini 7 temel sınıf ile değerlendirilmektedir. Bunları Ticari kıyı, kültürel kıyı, tarihsel kıyı, rekreasyonel kıyı, meskûn kıyı, çalışma alanları ve turizm kullanımları olmak üzere değerlendirebilmekteyiz (İBB

İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, 2012, ss.1.1-72 – 1.1-85). İlgili sınıflandırma Tablo 3.4 içerisinde sunulmaktadır.

Bu kullanımların en önemlilerinden birisi şüphesiz konut alanları olup meskun kıyı kullanımı içerisinde değerlendirilmektedir. Barınma ihtiyacının karşılandığı bu alanlar sahil evleri, yalılar ve apartmanlar olmak üzere çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

Bir diğer kullanım şekli ise ticari kullanım olarak sınıflandırılabilir. Antik dönemde büyük kentlerin kurulmasındaki önemli unsurlardan birisi olan ticari kullanımlar günümüzde, kıyı alanlarında restoran ve kafeteryaların kümelendiği, alışveriş yapmaya imkan tanıyan mağazaların yer aldığı, geçici konaklamaya ev sahipliği yapılabilen oteller şeklinde tezahür etmektedir. Deniz ulaşımının sağlandığı mekanlar da ticari kıyı alanları içerisinde değerlendirilmektedir.

Kıyı alanları aynı zamanda üretime de ev sahipliği yapan alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Limanlar, tersaneler gibi antik dönemden bugüne kadar gelen kullanım alanları; endüstri devriminden sonra birçok farklı amaçla üretime katkı sağlayan alanlar olarak kullanılmış olup bu kullanım şeklini çalışma alanları olarak ifade edebilmekteyiz.

Kıyı kullanımının önemli sınıflandırmalarından birisi de rekreasyonel amaçlı kullanım olarak ifade edilebilmektedir. Halkın denize girme, güneşlenme, su sporlarına erişme ve yürüyüş yapabildiği, birçok ayrı faaliyet grubu bu sınıf içerisinde değerlendirilmektedir.

Kültürel kullanım ise, içerdiği anıtlar ve kültürel yapılar ile çeşitli kullanım imkanları sunmaktadır. Kentin merkezinde kalmış olan ve yüzyıllardır kullanılmakta olan çekirdek alanlar, büyük potansiyeller barındırmış olup tarihsel kıyı kavramı içerisinde değerlendirilmiştir. Tüm bu kullanımlara ek olarak kıyı-turizm ilişkisi de önemli bir yer tutmaktadır. Ekonomik ve sosyal açıdan önemli potansiyeller oluşturan turizme bağlı kıyı kullanımı içerisinde tatil köylerinin yer aldığı konaklama alanları, yat limanları, marinalar ve plajlar da yer alabilmektedir.

Tablo 3.1 Kıyı kullanımının sınıflandırılması (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Bu sınıflandırma içerisinde kullanım şekilleri kimi durumlarda birden fazla kategori içerisinde değerlendirilebilmektedir.

Tarihsel kullanım içerisinde değerlendirilen yeniden canlandırmaların yapıldığı kent çekirdeği içerisinde, ticari faaliyetlerin yer aldığı restoran ve kafeler yer alabilmekte, turist çekebilecek olan kruvaziyer limanları oluşturulabilmektedir. Kıyının turizm amacı ile kullanılması içerisinde yer alan tatil köyleri ve oteller gibi alanlar ticari kullanım içerisinde yer alabilmektedir.

İnsanların güneşlenmesine ve denize girmesine olanak sağlayan plaj alanları hem rekreasyonel kullanım hem de turizm kullanımı içerisinde değerlendirilebilmektedir. Bu kapsamda; 7 temel kategori içerisinde değerlendirilebilecek olan kıyı kullanımı, içerisinde keskin sınırlar bulundurulmadan mekânsal kullanımları değerlendirilebilir.

Kıyı alanlarında bulunan bu farklı işleve sahip olan alanların, sürdürülebilir ve adil bir şekilde değerlendirilmesi, kentlerin gelecekleri adına büyük önem arz etmektedir. Özellikle büyük kullanıcı kitlelerine hitap etmesi gereken rekreasyonel amaçlı kullanımlarda, kentlilerin erişimi kesintisiz olarak sağlanmalıdır. Birden fazla kullanıma sahip olan plaj alanlarının doğru olarak kullanılması önem taşımaktadır.

3.2 Osmanlı'da Kıyı Kavramı ve Kıyı Kullanımı

Kavram, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere 2 başlık altında incelenmiştir. Kıyı alanları Osmanlı döneminde askeri, ekonomik ve sosyal boyutları ile önemli alanlara sahip olmuştur. İstanbul, İzmir, Trabzon gibi önemli

liman kentlerine sahip olup, kıyı alanlarının ticaret ile gelişmesine bağlı olarak ve kozmopolit bir yapıya sahip olmuştur. Kıyılar Osmanlı döneminde özel bir statüye sahip olmayıp, mevzuat veya yasal boyutu ile ilgili olarak kapsamlı bir şekilde ele alınmamıştır (Şimşek, 2020). Kıyı kavramının ilk kez ele alınması 1858 yılında yayınlanmış olan Kanunname-i Arazi'de yer bulmuştur (Şimşek, 2020). Kanunname-i Arazi'de, arazi kavramı 5 ayrı grup olarak ayrılmıştır. Bunlar sahipli arazi olarak geçen arazi-i memluke, devlete ait tasarrufta yer alan arazi-i meriyye, kurum ve kuruluşlara ait olan olan arazi-i mevkufe, terk edilmiş araziler olarak geçen arazi-i metruke ve kimsenin tasarrufu içerisinde yer almayan arazi-i mevat şeklindedir (Kanunname-i Arazi 1858). Kıyı arazi kullanımları özel olarak ele alınmamış olup, kamusal olarak kullanım, mülkiyet ve kıyı kavramı ilişkilerine ait net ifadeler yer almamaktadır. Kanunname-i Arazinin 103. Maddesinde geçen kimsenin tasarrufunda olmayan alanların özel mülklere konu edilebileceği ifadesi, kıyı alanlarını kimsenin tasarrufunda olmadığı değerlendirildiğinde; kıyı alanlarının kamusal kullanım dışında özel mülklere de konu edilebileceği şeklinde değerlendirilebilir.

Osmanlı döneminde kıyılarda, mesire alanları, kaplıcalar, deniz hamamları ve benzeri şekillerde kullanımlar bulunmakta olup, sahil köşkleri ve yalılar gibi özel mülkiyete konu olan alanları da bulundurmaktaydı. Özel mülke konu olan bu yapıların bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Denize girme alışkanlığı deniz hamamları ile sağlanmış, başta İstanbul olmak üzere denizi kullanma konusunda önemli bir yer tutmuştur (Yağan, 2018). İstanbul'da deniz hamamları haricinde denize girilmesi yasaklanmış olup, ihale edilerek işletilmesi sağlanmıştır (Geçili, 2019, s.153). Deniz hamamları haricinde, denize girilmesinde karşın önlem alabilmek adına düzenlemeler yapılmıştır (Geçili, 2019, s.155). Osmanlı döneminde kıyılarda bulunan bu işletmelerden faydalanabilmek için ücret verilmesi gerektiği görülmektedir.

3.3 Cumhuriyet Döneminde Kıyı Kavramı ve Kıyı Kullanımı

Güncel kıyı kullanım durumunun daha iyi anlaşılabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti'nde kıyı kavramının gelişiminin incelenmesi gerekmektedir. 1926 senesinde kabul edilen Türk Kanunu Medenisi, 1930 tarihli Belediyeler Kanunu, 1933 senesinde çıkarılmış olan Belediyeler Yapı ve Yollar Yasası, 1972 senesinde

1605 Sayılı Kanun'a ilave edilen 7-8. madde, 1984 tarihinde çıkan 3086 sayılı Kıyı Kanunu, 1990 tarihli 3621 sayılı yeni Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Ait Yönetmelik, 1992 yılında yayınlanan Kıyı Kanunu'nun Uygulama Yönetmeliği'nin değiştirilmesi Cumhuriyet tarihindeki kıyı kavramına ait önemli tarihler olmuştur (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2006 ; Sesli&Akyol, 1999 ; Akça, 2004). İlgili kararlara ait tarihler Tablo 3.1'de ifade edilmiştir.

Tablo 3.2 Kıyı kavramının Cumhuriyet Dönemi'nde yasal olarak ele alındığı tarihlerin değerlendirilmesi (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2006; Sesli&Akyol, 1999; Akça, 2004)

Cumhuriyet Dönemi'nde Kıyı Kavramın Yasal Olarak Yer Bulduğu Önemli Dönemler
1926 – Türk Medeni Kanunu
1930 – Belediyeler Kanunu
1933 – Belediyeler Yapı ve Yollar Yasası
1972 – 1605 Sayılı Kanun Ek 7-8. Madde
1984 – 3086 Sayılı Kıyı Kanunu
1990 – 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Ait Yönetmelik
1992 – Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Maddelerinin Değiştirilmesi

1926 senesinde çıkarılmış olan Türk Medeni Kanunu'nda kıyı bölgelerinin tescil harici tutulması gerektiği belirtilerek ilk kez kıyı alanlarına ait bir tespit yapılmıştır (Sesli&Akyol, 1999, s.104).

1930 yılında çıkarılmış olan Belediyeler Kanunu'nda tekrar deniz ve göllerden doldurulan alan ifadeleri yer alarak kıyı ile ilgili tanımlamalar yapılmış bulunmaktadır. (Sesli&Akyol, 1999, s.104).

1933 senesinde yer alan 2290 sayılı Belediye Yapı Yollar Yasası 1957 yılına dek kullanımda olmuş olup, kıyı şeridi kavramı ilk kez kullanılmıştır (Akça, 2004).

1926 senesinden 1972 senesine gelinceye dek kıyı kavramına ait geniş tanımlamalar ve kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmamış olup, ilk ciddi düzenlemeler 1972 senesinde, 1605 sayılı Kanun'a eklenen 7-8. ekler ile gelmiş, kıyı alanları imar çalışmalarına bağlı bırakılmıştır (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2006, s. 5).

1984 senesine gelindiğinde, daha kapsamlı bir kıyı kanunu çıkarılarak, kıyılara ait genel esaslar belirtilmiş, yapılacak olan planlamalara ait kapsamlar tanımlanarak imar mevzuatına dair önemli hükümler belirlenmiştir (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2006, s. 6).

1990 yılında, günümüzde de kullanılmakta olan 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Ait Yönetmelik çıkarılmış olup 1984 senesinde çıkarılmış olan 3086 Sayılı Kıyı Kanunu'nun kapsam ve hükümleri genişletilmiştir (Akça, 2004).

Cumhuriyet Dönemi'nde kıyı alanlarında mülkiyet edinme ve kamusallık durumlarının değerlendirilmesi çalışmanın anlaşılabilmesi için büyük önem arz etmektedir.

1926 senesinde çıkarılmış olan Türk Medeni Kanunu 641. Maddesinde "Sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hilafı sabit olmadıkça menfaatı umuma ait sular ile ziraate elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. Sahipsiz şeylerin ihrazı ve işgali, yollar ve meydanlar, akarsular ile yatakları gibi menfaati umuma ait malları işletilmesi ve kullanılması hakkında ahkamı mahsusa vazolunur" ifadesi yer almaktadır (Türk Medeni Kanunu, Madde 641, 1926). İlgili maddede açık olarak kıyı alanlarının sahipsiz olarak nitelendirildiği ve herkesin kullanımına açık olarak yer aldığı görülmektedir.

1930 senesinde çıkarılmış olan Belediyeler Kanunu'nun 159. Maddesinde, "Belediye sınırı içinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangah, harman yeri, çayır, mera koruluk ve bataklıkların ve belediye marifetile deniz, nehir ve gölden doldurulmuş olan yerlerin ve yıkılmış kale ve kulelerin metruk arsaları ve enkazının tasarruf, idare ve nezareti kaffei hukuk ve vecaibi ve varidatı ile beraber

belediyelere devrolunur" ifadesi yer almaktadır (Belediyeler Kanunu, Madde 159, 1930). İlgili maddede doldurma alanlarının tanımı yapılarak kıyı alanlarındaki kazanımların kimseye ait olmadığı, belediyelerin tasarrufu altında olduğu açık bir şekilde ifade edilmektedir (Solmaz, 2017, s.38-39). Aynı kanunun 15. maddesinin 56. Fıkrasında "belediyeye ait ılıcaları işletmek, deniz hamamları ve her nevi yıkanma müesseseleri açmak, açılmasına ruhsat verilenlere nezaret etmek" belediyenin halkın sağlığı kapsamında yapması gerektiği sorumluluklar arasında yer almaktadır.

1933 senesinde çıkarılmış olan 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Yasasının 4. Maddesi f bendinde "Su kenarlarında rıhtımdan veya rıhtım yapılabilecek noktadan 10 metre genişliğinde bir mahal, umumun istifadesine mahsus olarak serbest bırakılacaktır" ifadesi yer almakta olup, açık bir biçimde kıyıların herkesin kullanımına imkan verecek şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Solmaz, 2017, s 39).

1970 senesinde Bakanlar Kurulu Kararı ile kıyı alanlarında yer alan kamuya ait alanların satılması ve şahıslara devrinin yapılmasının önüne engeller konularak, kıyı alanlarının kamu yararına kullanılmasının önü açılmıştır (T.C. Sayıştay Başkanlığı). İlgili karar 13411 sayılı Resmi Gazete'de "1- deniz ve göl kıyılarında, 2-Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca bildirilecek turizme elverişli sahalarda, … devlet teşekküllerine ait arazi ve arsaların her ne surette olursa olsun satılmaması, dağıtılmaması, kamp yeri olarak tahsis edilmemesi, irtifak hakkı tesisi suretiyle hakiki ve hükmi şahıslara intikal ettirilmemesi, fuzuli işgallere meydan verilmemesi…" şeklinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda açık bir şekilde kıyı alanlarının işgal edilmemesi için resmi olarak girişimde bulunulmuştur.

1982 Anayasası'nın 43. maddesinde "Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" ifadesi yer almaktadır. Bu ifade ile birlikte kıyı alanlarının kullanımında kişi öncelikli olmayan, önceliğin kamunun faydasına olması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmektedir.

1990 senesinde çıkarılmış olan 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun amacı 1. maddesinde " … sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla

düzenlenir" şeklinde belirtilmiştir. Toplum yararı ve kamu yararı ifadelerinin kullanılması açık bir şekilde kıyı alanlarının herkesin kullanımına eşitlikçi bir şekilde sunulması gerektiği düşüncesini oluşturmaktadır. Yine 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. Maddesinde yer alan "Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır, kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" ifadesinin yer alması da daha öncesinde belirtilen amaç ve yapılan vurguları pekiştirmektedir. Madde 5'in ek: (1/7/1992-3830/2 md.) bölümünde yer alan, "Sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir" ifadesi ise kıyı alanlarının doğal güzelliklerinden faydalanabilmek adına herkesin kullanımına eşit derecede sunulduğunun önemli bir ifadesi olarak yer almaktadır.

Cumhuriyet Dönemi'nde 1926 senesinden başlayarak günümüze varıncaya kadar kıyı alanlarının eşit, adil ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılabilmesi adına önemli yasal çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların yapılması kamu yararı ve toplum yararı ilkeleri benimsenmiştir.

3.4 Kıyıya Ait Kavramların Güncel Yasal Düzenlemelerdeki Yeri

Kıyı alanlarının kent hakkı kapsamında incelenebilmesi için kıyı ile ilgili kavramların karşılıklarının bilinmesi gerekmektedir. Kıyı alanları ile ilgili olarak ülkeler ve yönetimlerin kavramlara ve sözcüklere vermiş olduğu anlamlar farklılık göstermektedir. Türkiye'de yasal olarak kıyı ile ilgili kavramların tanımları, kanunlar ve yönetmelikler ile ele alınmaktadır. Kıyı ile ilgili tanımlamaların bulunduğu ana kaynak 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'dur. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'te ise aynı kavramlara vurgu yapılmaktadır. Kıyı alanları ile ilgili yapılan çalışmalarda sadece kıyı ile ilgili kavramlara ihtiyaç olmayıp aynı zamanda kıyıya bağlı kavramların da irdelenmesi gerekmektedir. 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu, Basit Konaklama Tesisleri ile Plaj İşletmelerinin Belgelendirilmesine İlişkin Yönetmelik ve Tabiat Varlıkları, Doğal Sit Alanları ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kalan Yasaklı Taşınmazların Hazine Taşınmazları ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik gibi çeşitli kanun ve yönetmeliklerde de kıyı ile ilişkili kavramlar yer almaktadır. Bu kavramların yer

aldığı yasal düzenlemeler Tablo 3.2'de gösterilmiştir. Yasal düzenlemeler içerisinde kıyı ile ilgili geçen kavramlar ise Tablo 3.3 içerisinde yer almaktadır.

Tablo 3.3 Kıyı ve bağlantılı kavramlarının yasal düzenlemelerdeki yeri

Kıyı Kavramı ve Bağıntılı Kavramlarının Yer Aldığı Güncel Yasal Düzenlemeler
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (43. Madde)
3621 Sayılı Kıyı Kanunu
Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik
06.07.2011 Gün ve 27986 Sayılı Resmi Gazete Yayınlanan Kıyı Yapı ve Tesislerinde Planlama ve Uygulama Sürecine İlişkin Tebliğ
2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu
Basit Konaklama Tesisleri ile Plaj İşletmelerinin Belgelendirilmesine İlişkin Yönetmelik
Tabiat Varlıkları, Doğal Sit Alanları Ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kalan Yapı Yasaklı Taşınmazların Hazine Taşınmazları İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik

3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda "suyun karaya değdiği noktalar" *kıyı çizgisi,* "deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklı ve benzeri doğal sınır" *kıyı kenar çizgisi*, "kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasında kalan alan" ise *kıyı* olarak ifade edilmektedir. Kıyı alanlarının devamında sahil şeridi bulunmakta olup, "kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alan" şeklinde açıklanmaktadır. Sahil şeridi ile ilgili olarak, 20594 sayılı Resmi Gazete'de Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 1. Bölüm 4. Maddesi (Değişik paragraf:RG-2/4/2013-28606) bölümünde ise sahil şeridinin iki bölümden oluştuğu ve sahil şeridi içerisinde yapılacak olan yapıların kıyı kenar çizgisine 50 metre yaklaşabileceği belirtilmiştir. İlgili maddeler içerisinde yapılan yorumlar şekil 3.1'de görselleştirilmiştir.

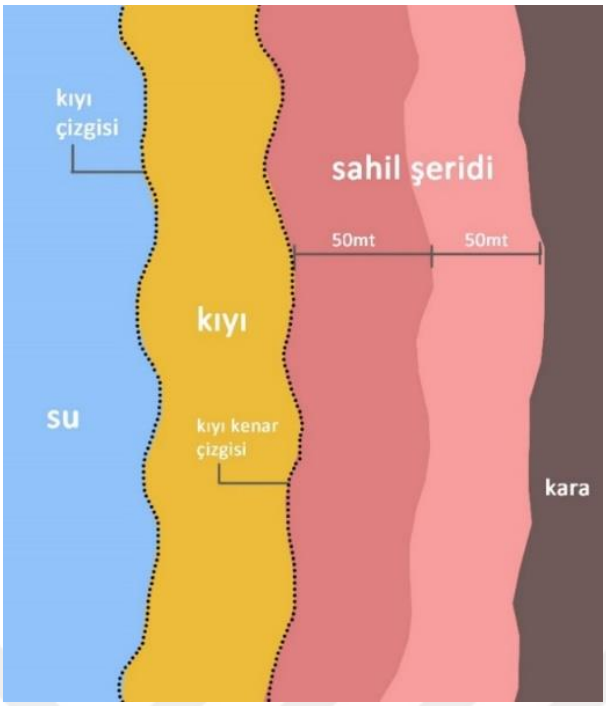

Şekil 3.1 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nda belirtilmiş olan kavramların görselleştirilmesi (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Tablo 3.4 Yasal düzenlemelerde geçen kıyı ile ilgili kavramlar, kıyı alanlarında bulunan kavramlar

3621 Sayılı Kıyı Kanunu	Kıyı Kanununun Uygulanmasına DairYönetmelik	2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu	Basit Konaklama Tesisleri ile Plaj İşletmelerinin Belgelendirilmesine İlişkin Yönetmelik
kıyı çizgisi kıyı kenar çizgisi kıyı kıyı şeridi sahil şeridi	kıyı çizgisi kıyı kenar çizgisi dar-yüksek kıyı alçak-basık kıyı sahil şeridi	Turizm işletmeleri Turizm yatırım belgesi Turizm işletmesi belgesi	İşletmeci Plaj işletmesi Tesis

Tablo 3.4 Yasal düzenlemelerde geçen kıyı ile ilgili kavramlar, kıyı alanlarında bulunan kavramlar (devamı)

dar kıyı	toplumun yararlanmasına açık yapı günübirlik turizm tesisleri rekreatif alanlar rekreatif amaçlı iskele	Belgeli turizm yatırım ve işletmeleri	

3.5 Kamu Yararı ve Kıyı Kavramının Yasal Düzenlemelerde Ele Alınışı

Kamu yararı kavramı basit bir ifade ile, toplumu oluşturan bireylerin ortak menfaatleri olarak ifade edilmekte olup çeşitli yasal metinlerde detaylı olarak ele alınmaktadır. Kavram; toprak mülkiyeti, kamulaştırma ve benzeri şekilde Anayasa'da, Türk Medeni Kanunu'nda ve çeşitli yönetmeliklerde yer almakta olup bu kavramla ilişkilendirilen önemli ifadelerden birisi de kıyılardan yararlanma hakkı olarak belirtilmektedir (Kurucu, 2008).

Doğal kaynakların korunması, turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, sürdürülebilir bir geleceğin oluşturulabilmesi ve eşit bir şekilde yararlanılabilmesi için kamu yararı kavramının kıyı kavramı ile birlikte ele alınması önemli bir anlam ifade etmekte olup, T.C. Anayasası'nın 43. Maddesinde "kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir." ifadesi yer almaktadır.

1990 senesinde çıkarılmış ve halen yürürlükte olan 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. maddesinde, "Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır, Kıyı ve sahil şeritlerinden

yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" şeklinde belirtilmektedir. Yine aynı maddenin Eklerinde "Sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebilir." Şeklinde yer almakta olup Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik içerisinde tekrar belirtilmektedir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere kıyı alanlarında doğrudan halkın kullanabileceği bölgelerde kamu yararına aykırı olacak şekilde yapılaşma yapılamayacağı güvence altına alınmış bulunmaktadır. T.C Anayasası'nın 35. maddesinde de "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." Şeklinde belirtilmektedir. Kıyı Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan kıyı kenar çizgisinden itibaren 50 metre ile yapılabilecek olan yapıların ve anayasanın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kullanılmasının toplum yararı ile ilişkilendirilmesi, açık olarak kıyı alanlarının toplum için kullanılması gerektiği sonucuna varılabilir.

Kıyı Kanunu'nun 6. Maddesinde "Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, telörgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz." İfadeleri yer almaktadır. Yine aynı maddenin ek fıkrasında denize girme, güneşlenme vb. amaçlar için iskele yapılamayacağı, iskelelerin ancak kıyı alanlarında sudan yararlanılamadığı durumlarda platform olarak kullanılamayacak şekilde rekreatif iskeleler yapılabileceği belirtilmiştir. Kıyı Kanunu'nun 8. Maddesinde sahil şeritlerinde hiçbir yapı ve tesis yapılamayacağı, uygulama imar planı bulunan yerlerde duvar ve benzeri engellerin oluşturulamayacağı tekrar ifade edilmiştir. Bu yapıların yapılması ve çeşitli engellerin oluşturulması ile ilgili olarak Kıyı Kanunu'nun 15. Maddesinde idari para cezası uygulamalarının verileceği ve bu engellerin devletin belirteceği süre içerisinde kaldırılmaması durumunda ise kamu gücü ile kaldırılacağı belirtilmektedir.

Kıyı Kanunu'nun 7. maddesinde ise kamu yararı kavramı "Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir." İfadesi yer almaktadır. Aynı maddede bu alanların devletin tasarrufu altında olduğu ve özel mülkiyete konu edilemeyeceği, sosyal altyapı alanı ile ilgili

kullanımların yapılabileceği belirtilmiştir. Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 14. maddesi içerisinde yer alan "Planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl akarsularla bunarın çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır." İfadesi ile pekiştirilmektedir. Kıyı Kanunu'nun 10. Maddesinde "Kıyıda ve sahil şeritlerinde planlar ve bu Kanunun ve buna dayandırılarak çıkarılacak yönetmeliğin hükümlerine aykırı olamaz." ifadesi yer almaktadır.

20594 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 13. maddesinin (RG-30/3/1994-21890) numaralı ek fıkrasında "Sahil şeridinin ikinci bölümünde ve sahil şeridi gerisinde kalan özel kullanımlara ait arıtma tesisleri kıyıda yapılamaz. Bu alanlarda sadece kamuya yararlı arıtma tesisleri yer alabilir. Kıyılarda yapılan yapı ve tesisler, yapım amaçları dışında kullanılamazlar." Şeklinde belirtilmektedir. İlgili maddenin ek fıkrasında, arıtma tesisi dahi olsa kamu yararı olmadan sahil şeritlerinde kullanım yapılamayacağı açık şekilde ifade edilmektedir.

Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 17. Maddesinde yer alan "Sahil şeritlerinin birinci bölümünü içeren uygulama imar planları, tümüyle açık alan olarak toplumun kullanımına tahsis edilecek şekilde düzenlenir." İfadesi bulunmaktadır.

Tüm bu kapsamda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik göz önüne alındığında, kıyı alanlarının kamu yararına uygun olarak kullanılması gerektiği ve bu alanların erişime kısıtlanamayacağı görülmektedir. Bu ifadeler düşünüldüğünde kamu yararı kavramı, deniz göl ve akarsulardan engelsiz bir şekilde toplumun istifade edebilmesi, engelsiz bir şekilde kullanabilmesi ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Kamu yararı ilkesi ile birlikte, bireysel menfaatlerin değil, toplumun genel menfaatlerinin kapsadığı ve ortak çıkarlar üzerine yoğunlaştığı çıkarımı yapılabilir.

3.6 Uluslararası Örneklerde Kıyı ve Erişim Kavramlarının Ele Alınması

Uluslararası olarak kıyı, devletler arasındaki sınırların belirlenmesi, deniz hukuku ve çevre yönetimi, ekonomik faaliyetler ve deniz kullanımı gibi kavramlar ile birlikte ele alınmaktadır. Her ülke kendi kıyılarını kendi tasarrufu ile değerlendirerek kendi yasa ve yönetmeliklerini ortaya koymakta, tüm ülkeleri bağlayan ortak bir kıyı kavramının ele alınması söz konusu değildir. Ancak kıyı kullanımı ile ilgili olarak bütüncül bir yaklaşım koymak adına Entegre Kıyı Alanı Yönetimi (ICZM) gibi çeşitli protokoller yapılmaktadır. ICZM protokolü sonucunda, kıyı alanlarının çok paydaşlı ve multidisipliner şekilde ele alınması ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesi için birçok ülkenin katılımı ile çalışmalar yapılmaktadır (European Environment Agency, 2023). Oluşum içerisinde, Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz ve Türkiye gibi önemli kıyı alanlarına sahip ülkelerin olmasının yanı sıra, AB üyesi birçok ülke de destek vermektedir. ICZM ilkelerinin Avrupa kıyılarındaki uygulanmasına yönelik yapılan bu çalışmalar, yasal yükümlülükler getirmeyip, üye devletlere esneklikler tanımaktadır (McKenna, Cooper & O'Hagan, 2008).

Erişilebilirlik kavramının ele alındığı önemli kavramlardan birisi de turizm ile ilişkilendirilmektedir. Kentlilerin kıyı alanlarına ve turistik değere sahip alanlarına fiziksel olarak erişebilmesi için başta engelliler ve yaşlı insanların da durumları göz önüne alınmaktadır. Bu kapsamda ortaya çıkmış olan önemli kuruluşlardan birisi de Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı (ENAT)'dır (Zsarnoczky, 2017). Günümüzde bu kavram "Herkes İçin Turizm (Tourism for All)" olarak kavramsallaştırılmakta, kamusal alanlarda ve tüm çevrede herkesin sosyal ve ekonomik alanlarda eşit şekilde katılımını ifade etmektedir (Olcay, Giritlioğlu & Parlak, 2014). Bağımsız olan kurum, Avrupa genelinde, erişilebilirlik ihtiyacı hakkında farkındalık kazanılması ve geliştirilmesini amaçlamakta ve konu hakkında bilgi ve uzmanlık geliştirilmesini hedeflemekte olup, ayrımcılıkla mücadele ederek, sosyal katılımı teşvik etmektedir (European Network for Accessible Tourism, 2023). ENAT'ın başta engelliler olmak üzere erişim konusunda önem verdiği konulardan birisinin de plaj erişimi olduğu söylenebilir. Engelli ve yaşlı insanların plaj alanlarına adil bir şekilde erişebilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Konu ile ilgili olarak

Portekiz'de birçok belediye, erişim çalışmaları için bütçe ayırmaktadır (Baillet, 2007).

Türkiye'nin kıyı bölgeleri ile benzer özelliklere sahip başta Avrupa olmak üzere dünya üzerinde birçok kıyı alanı bulunmakta olup, tarih boyunca ticaret, turizm ve endüstriyel olarak benzer faaliyetlerde kullanılmıştır. Bu durum kıyı alanlarında benzer endişelerin dile getirilmesine ve benzer fırsatların değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ise kıyı kanunu ve erişimi ile ilgili olarak karmaşık bir yapı bulunmakta olup, federal yasalar ve eyalet düzenlemeleri ile ele alınmaktadır. Federal düzeyde "Coastal Zone Management Act (Kıyı Koruma Yasası)" ile eyaletler için temel ilkeler belirtilmektedir. ABD'nin birçok eyaletinde, gelgit çizgisi doğal sınır kabul edilerek, gelgit çizgisi altında kalan alan kamu malı olarak etmekte, bu durum ise plajların da içerisinde bulunduğu geniş bir alanın özel mülkiyete tabi olamayacağını savunmaktadır (Surfer Today, 2023). Ancak her eyalet kendi uygulamalarını yapmaktadır. Maine eyaletinde kıyıların sadece %12'si kamu mülkiyetinde yer alarak, plajlar da dahil olmak üzere birçok kıyı kullanım alanının özel mülkiyete konu olabilmesine olanak tanımaktadır (Duff, James &LaBate, 2016). Texas eyaletinde ise açık plajlar yasası yer alarak "wet beach (ıslak kumsal)" olarak geçen alanlarda halkın ücretsiz ve sınırsız olarak erişimi güvence altına alınmaktadır (The Texas General Land Office, 2023).

2022 senesinde Alterman ve Pellach'ın yapmış olduğu, plaj erişiminin çeşitli boyutları ile karşılaştırılması 15 ülke üzerinden yapılmıştır. Çalışmadaki erişilebilirliğin incelenmesi yatay erişilebilirlik, dikey erişilebilirlik, görsel erişilebilirlik ve fiziksel engelli bireylerin erişebilirliği olmak üzere 4 temel kategori üzerinden değerlendirilmiştir (Alterman & Pellach, 2022). Dikey erişim adına Yunanistan'da 10 metre genişliğinde yollar yapılması, İspanya'da her 500 metrede bir yol, her 200metrede bir ise yaya erişim yollarının yapılması, Fransa'da ise her 500 metrede bir kıyıya ulaşan yollar yapılmasının önerildiği sayısal standartlar ile belirlenmiş kriterler olarak belirtilmektedir (Alterman & Pellach, 2022 s. 9). Yatay olarak kıyıya erişim adına, İtalya'da sahil şeridi boyunca 5 metrelik bir alanın kamuya ait olduğu, İspanya'da ise denizdeki ve karadaki kamu malının dış kenarından itibaren 6 metre genişliğindeki alanın kamuya irtifak hakkı tanındığını ifade edilmektedir (Alterman & Pellach, 2022 s. 9).

4
TÜRKİYE VE İSTANBUL'DA KIYI ALANLARI

Bu bölümde sırasıyla Türkiye ve İstanbul'daki kıyı alanlarına dair genel bilgiler verilecek ve ardından kıyı alanlarının kullanımları ile ilgili karşılaşılan temel sorunlara değinilecektir.

4.1 Türkiye'de Kıyı Alanları

Türkiye 3 tarafı da denizlerle çevrili bir ülke konumundadır. Toplamda 81 ile sahip olup, bu illerin 28'inin denize kıyısı bulunmaktadır. Bu iller Şekil 4.1 içerisinde görselleştirilerek sunulmuştur. 3 tarafında yer alan denizler Akdeniz, Karadeniz ve Ege olurken, Karadeniz'i ve Egeyi birleştiren dünyanın önemli iç denizlerinden Marmara yer almaktadır.

Şekil 4.1 Türkiye'nin denize kıyısı olan kentleri (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Türkiye'nin Akdeniz kıyıları, Antalya, Mersin, Hatay ve Adana gibi yaz turizminin yoğun olarak yaşandığı, aynı zamanda ise önemli limanları barındıran kentlere sahiptir. Ege kıyıları ise Edirne'den başlayarak Muğla'ya kadar uzanan bir alana sahip olup Akdeniz'de olduğu gibi önemli turizm noktalarını içermektedir. Türkiye'nin kuzey kıyılarında Karadeniz yer alıp Kırklareli ile Artvin arasında uzun bir alana sahip olmaktadır. Önemli sanayi şehirlerini içeren İstanbul, Kocaeli Bursa

vb. iller ise Marmara kıyılarında yer alan önemli kentler olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'nin kıyı alanları turizm, sanayi, taşımacılık vb. birçok önemli faaliyetlerin bir araya toplandığı önemli merkezleri oluşturmaktadır. Bu merkezler sadece günümüzde öneme sahip olmamış olup, ilk çağ uygarlıklarından bu yana ticaretin ve medeniyetin merkezi haline gelmiş, bölgede yaşayan insanların kıyı alanları ile derin bağlar kurmasına sebep olmuştur.

Kıyılar, bulunduğu illere diğer bölgeler ile bağlar kurmasına yardımcı olmuş, sosyo-ekonomik açıdan gelişime olanak tanımıştır. Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu 2017 senesine ait çalışmada, illerin sosyo-ekonomik gelişmişliğini 6 ayrı kademede gruplamış olup; 1. kademede 7 kent, 2. kademede 7 kent, 3. kademede 7 kent, 4. kademede 4 kent ve 5. kademede 3 kentin denizlere kıyısı bulunmaktadır (SEGE, 2017). Denizlere kıyısı olan kentlerin %78,57'si sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre ilk 40 il içerisinde yer almaktadır (SEGE, 2017).

TÜİK'in 2021 yılında hazırlamış olduğu ikamet edilen il ve doğum yeri durumu çalışmasına göre, Türkiye'nin nüfusu 84.680.273 kişidir. Türkiye'de denize kıyısı olan iller, tüm illerin %34,57'sini oluştururken, bu illerde yaşayan nüfus tüm ülke nüfusunun %55,26'sını oluşturmaktadır (2021, TÜİK).

SHODB'nin 2008 yılında yapmış olduğu kıyı etüd bilgileri raporuna göre Türkiye'nin 8483 km kıyı alanına sahip olup; Ege'de 3265 km, Akdeniz'de 2025 km, Karadeniz'de 1719 km ve Marmara'da 1474 km uzunluğa sahiptir (TMMOB, 2013). Türkiye, 2005 senesinde UNEP'in hazırlamış olduğu raporda, gelişmekte olan 78 ülke arasında en uzun kıyı alanlarına sahip 9. konumda yer almaktadır (TMMOB, 2013).

Türkiye'nin kıyı alanlarının birçok imkana sahip olması, derinliğinin ve mesafesinin fazla olması bu alanlara erişim ve adil kullanımını daha da önemli bir hale getirmektedir.

4.2 İstanbul Kenti Kıyı Kullanımı

İstanbul kenti kıyılarının uzunluğu 647 km olup; kuzeydoğu sınırları Ağva ile başlayarak kuzeybatısında Yalıköy ile bitmekte, güneydoğu sınırları Tuzla ile başlayarak güneybatısında Silivri ile sonlanmaktadır (Ayat, Üzmez, Çevik &

Yüksel, 2007, s. 217). Ağva ile Yalıköy arasında bulunan kıyı alanları Karadeniz olup, güneyinde ise bir iç deniz olan Marmara Denizi bulunmaktadır. Marmara Denizi ve Karadeniz'i birbirine bağlayan İstanbul boğazı ise kentin önemli kıyı alanlarını oluşturmaktadır (Şekil 4.2).

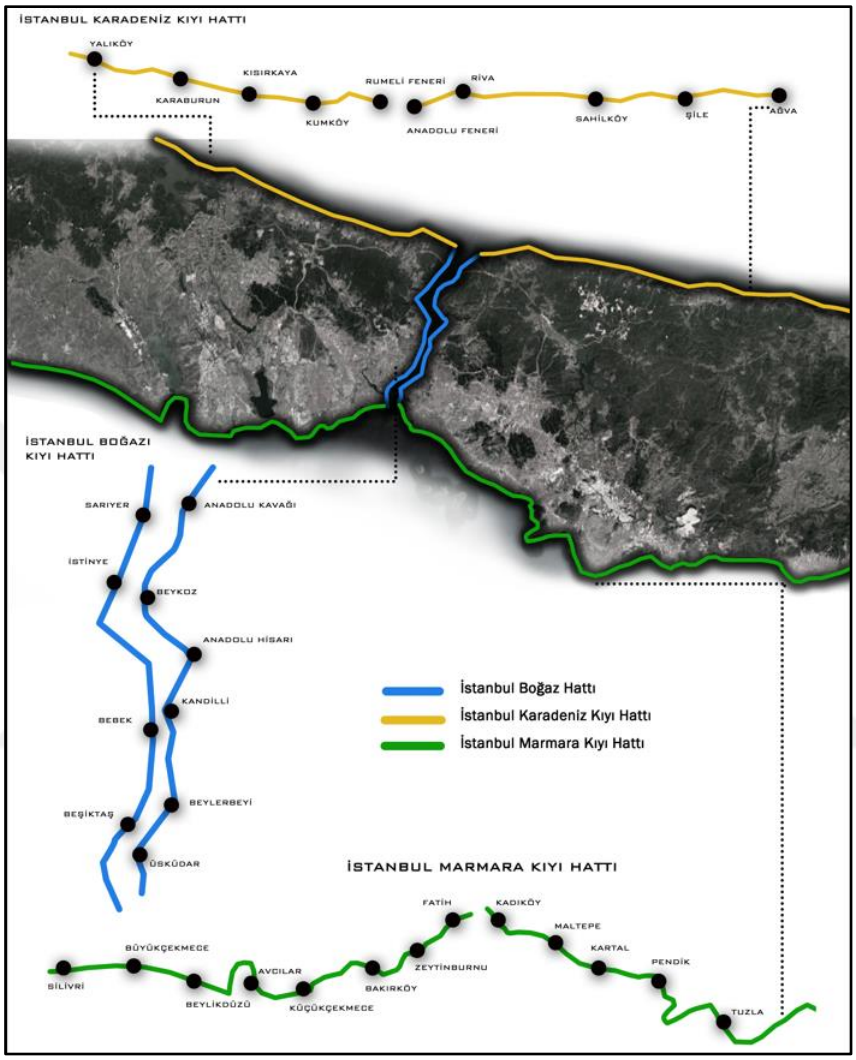

Şekil 4.2 İstanbul kenti kıyı alanları (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Kentin kıyı kesimleri önemli tarihi ve kültürel değerleri bünyesinde bulundurmakta olup; turizm, rekreasyon, ticaret ve ulaşım gibi önemli faaliyetlerin yer aldığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İstanbul'un kıyı alanları kentliler için vazgeçilemez bir unsur olmuş; kimi kullanıcıların işine gitmek için kullandığı rotaları oluştururken, kimi kullanıcının çalışmış olduğu endüstriyel tesisleri barındırmış, kimi kentliler için haftanın yorgunluğunu atacağı dinlenme ve seyir alanlarını yaratırken, kimileri için ise kumsallarında güneşleneceği plajları oluşturmuştur. Bu kapsamda İstanbul'un kıyı alanları kent ile özdeşlemiştir.

İstanbul'un kıyı alanlarının kentliler ve turistler açısından cazibe merkezi olması, yüksek bir ziyaretçi akışına sebep olmaktadır. Bu popülerlik özel sektör ve kamunun, kullanıcılara hizmet sağlamak için mekânsal olarak birçok çeşitli alternatif üretmesine neden olmuştur. Bu alanlar içerisinde, restoranlar, kafeler, mağazalar, etkinlik alanları ve eğlence mekanları gibi dolaylı olarak sahili ve denizi kullanan işletmeler olabileceği gibi, kıyının doğrudan kullanılabildiği plajlar, marinalar, balık tutma alanları, su sporları merkezleri gibi alanlar da bulunmaktadır. Tüm bu kullanımlara ek olarak, konut ve otel gibi konaklama ve barınma alanları da kıyı alanlarının bileşenleri arasında yer almaktadır. İstanbul kenti kıyı alanları, farklı bölgelerde farklı kullanım olanakları sunmaktadır.

4.3 İstanbul Kenti Plaj Kullanımı

Büyük metropollerde yaşayan kent sakinlerinin, şehirde yaşamış olduğu streslerden ve yoğunluktan uzaklaşabilmek için aradığı önemli rekreasyonel alanların başında plajlar gelmektedir. Bu metropollerden birisi olan İstanbul'da plaj alanları önemli kaçış alanları haline gelmektedir. Dünyanın önemli kıyı kentlerinden birisi olan İstanbul'un Marmara Denizi ve Karadeniz'de kilometrelerce uzanan sahil şeritleri bulunmakta olup, bu sahil şeritleri geçmişten günümüze kadar önemli plaj alanlarına sahip olmuştur. 17. yüzyıldan itibaren deniz hamamları şeklinde ortaya çıkan kıyı alanlarının yüzme ve dinlenme amaçlı kullanımı, birçok önemli rekreasyonel faaliyetin gerçekleştiği alanları oluşturmuştur (Yağan, 2018). Cumhuriyet döneminden itibaren, plaj alanları çevresini de canlandırmış; gazinolar, restoranlar, kafeler ve oteller gibi kentle özdeşleşen önemli alanlar ile özdeşleşir hale gelmiştir (Şepitçi, 2021, s. 61). Anadolu Yakası'nda Suadiye, Caddebostan, Moda, Fenerbahçe, Salacak ve Küçüksu, Avrupa Yakası'nda ise Florya gibi kıyı alanlarında önemli plaj alanları bulunmaktaydı (Burçoğlu, 2018).

İstanbul'un plaj alanlarını içeren önemli kıyı alanlarının büyük bir bölümü yazlık alanlarda bulunmaktayken, 1950'li yıllardan itibaren, kente artan göç oranlarına bağlı olarak kent içinde kalmaya başlamış ve giderek daha az denizden istifade edilir hale gelmiştir (Kara, 2019). Bu durum, doğal bir dinlenme alanı olan plaj alanlarının artan yapılaşma ve şehir baskısı içerisinde kalmasına ve orijinal dokunun kaybolmasına sebebiyet vermektedir. Marmara Denizi'ndeki kirlilik sebebiyle de önemli kıyı alanlarında denize girilemez hale gelmiştir.

Tüm bu durumlara rağmen, İstanbul'un plajları başta yaz aylarında güneşlenmek, yüzmek ve çeşitli su sporlarının yapıldığı alanlara ev sahipliği yapmakta, diğer mevsimlerde ise düzenlenen çeşitli etkinlikler ile aktif olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda İstanbul'un plaj alanları, kentlilerin yaşam kalitesini artıran önemli bölgeler olarak yer almaktadır.

Şile, Adalar, Beykoz ve Kadıköy Anadolu Yakası'nda denize girilebilecek çeşitli plajlara sahipken, Avrupa Yakası'nda Sarıyer, Silivri, Bakırköy ve Büyükçekmece birçok plaja sahiptir (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2023). Bu alanların gösterilmiş olduğu çalışma Şekil 4.3 içerisinde yer almaktadır. 2023 senesinde Şile'de bulunan Sofular plajı tek mavi bayraklı plaj olarak yer almaktadır (Mavi Bayrak, 2023).

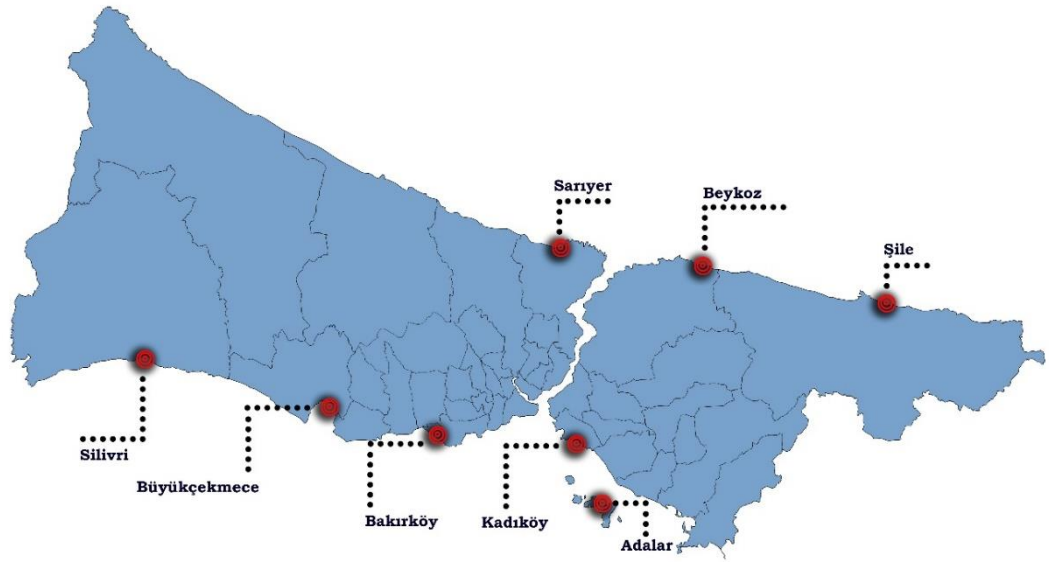

Şekil 4.3 İstanbul'daki önemli plaj alanlarının bulunduğu ilçeler (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Şile, Adalar, Beykoz ve Kadıköy Anadolu Yakası'nda denize girilebilecek çeşitli plajlara sahipken, Avrupa Yakası'nda Sarıyer, Silivri, Bakırköy ve Büyükçekmece birçok plaja sahiptir (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2023). 2023 senesinde Şile'de bulunan Sofular plajı tek mavi bayraklı plaj olarak yer almaktadır (Mavi Bayrak, 2023).

4.4 Türkiye'de Kıyı Alanlarında Yaşanan Genel Sorunlar

Kıyı Alanları Kıyı alanları, insanların doğa ile buluştukları, doğa ve çevresi ile çeşitli etkileşimlerde bulundukları önemli yerler olmasına karşın, çeşitli sorunlar ile

ilgili gündeme gelmektedir. Deniz seviyelerinde yaşanan yükselmeler, erozyon, kıyı kirliliği, ekosistemde yaşanan sorunlar ve benzeri sorunlar; coğrafyacılar, jeologlar ve çevrebilimciler gibi birçok farklı alandan araştırmacı ile ele alınmaktadır. Bu alanda yaşanan sosyo-kültürel, kentsel gelişim, toplumsal ve erişim ile ilgili sorunlar ise şehir plancıları, mimarlar, sosyologlar gibi birçok farklı araştırma dalından çalışmacılar tarafından ele alınmaktadır.

Kıyı alanlarında yaşanan sorunların arasında en önemlilerinden birisi de erişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan erişim sorunları, kıyı alanlarının kullanımını güçleştirerek kent sakinlerinin deniz ile bağ kurmasına engel olmaktadır. Kıyı alanlarındaki doğal kaynakların ve kamusal alanların sürdürülebilir kullanımını zorlaştırmaktadır. Bu bölümde, kıyı alanlarında yaşanan erişim sorunları şu üç başlık altında incelenecektir: i. toprak kullanımı ve özel mülkiyet, ii. çevresel faktörler iii. altyapı eksikleri (Tablo 3.5).

Tablo 4.1 Kıyı alanları ile ilgili yaşanan sorunların sınıflandırılması (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

4.4.1 Toprak Kullanımı ve Özel Mülkiyet

Kıyı alanlarında yaşanan erişim sorunlarının başında gelmekte olan toprak kullanımı ve özel mülkiyet ile ilgili konular ticari işletmelere ait alanlar ve konut amaçlı kullanım alanları olarak iki alt başlık altında incelenebilir. Turistik bölgelerde bulunan plaj işletmeleri, oteller, tatil köyleri, sosyal tesisler, restoranlar ve özel tesisler kamusal alan kullanımını önemli ölçüde kısıtlayan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili işletmelere ait bulunan fiziksel unsurlar ile çeşitli kısıtlamalar yapılarak kamusal erişimin önünde önemli engeller oluşturmaktadır (Şekil 4.4).

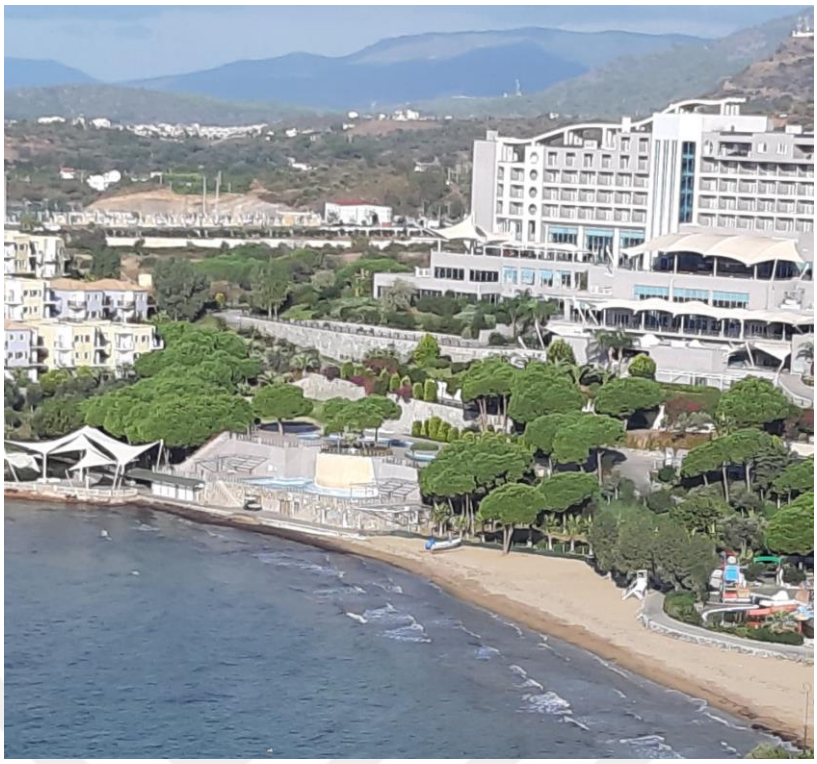

Şekil 4.4 Kıyıların turizm amaçlı tatil köyü, otel vb. şekilde erişiminin engellenmesine ait görsel (yazarın kendi arşivinden)

Yat ve kruvaziyer limanlar, tersaneler, su ürünleri yetiştiriciliği alanları ve kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan alanlar da toprak kullanımı için kullanıcılar için fiziksel erişimi kısıtlayan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. girişleri denetime tabi olan bu alanlar çeşitli yapı gruplarını barındırmaktadır. 7121 Sayılı Kıyı Kanunu'nun 6. maddesinin 3/7/2005 – 5398/13 ek fıkrasında "özelleştirme kapsam ve programına alınan ve sahil şeridi belirlenen veya belirlenecek olan alanlar ile kıyı ve dolgu alanlarında yapılacak yat ve kruvaziyer limanlarının ihtiyacı olan yönetim birimleri, destek birimleri, bakım ve onarım birimleri, teknik ve sosyal altyapı ve konaklama birimleri ile ilgili kullanım kararları ve yapılanma şartları imar planı ile belirlenir" ifadeleri yer almaktadır.

Kıyı alanlarında bulunan konut alanları ve özel mülk olarak kullanım ise bir diğer kıyı alanı erişiminin önündeki engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüksek değerli kıyı mülkleri ve siteler, kıyı alanları önünde setler oluşturarak halkın sahil bölgelerine ulaşmasını güçleştirmektedir (Şekil 4.5). Osmanlı döneminde kıyı alanlarında mülk edinme ile ilgili bir düzenlemenin olmayışı ve Cumhuriyet döneminde 1972 senesine kadar yer alan düzenlemeler, kıyı alanlarının özel mülkiyete konu edilmesine olanak vermiştir (Şimşek, 2010).

Şekil 4.5 Kıyıların konut amaçlı kullanımı kapsamında erişimin engellenmesine ait görsel (yazarın kendi arşivinden)

Kıyı alanlarının barındırdığı ekonomik değerler ve doğal güzellikler, kullanım ile ilgili çeşitli sorunları ortaya çıkarmaktadır. Yaşanan durumlar yazılı ve görsel medyaya aktarılmakta, sosyal medya paylaşımları ile geniş kitlelere ulaşmaktadır. Özellikle yaz aylarında baş gösteren turizme bağlı kullanıma ait sorunlar yerel ve ulusal medyada yer bulmaktadır. Konu ile ilgili olarak başta Akdeniz ve Ege kıyıları olmak üzere, Türkiye'nin tüm kıyı alanlarında yaşanan sorunlar basına yansımaktadır.

Yaşanan bu sorunlarda işletmeler ve kullanıcıların kimi durumlarda karşı karşıya gelebildiği, kamu ve kamu kuruluşlarının ise süreçlere müdahil olduğu görülmektedir. Özellikle kıyı kanunun uygulanması ile ilgili olarak yaşanan belirsizlikler, kıyı alanlarında bulunan işletmelerin ve vatandaşların; mevzuatlar ve düzenlemeler konusunda olan bilgi eksiklikleri çeşitli çatışmaları doğurmaktadır. Kıyı alanlarında bulunan işletmelerin ücretli hizmet sağlaması, birçok kullanıcı için bu alanların fizikse ve psikolojik bariyerler oluşmasına sebep olmaktadır. Anayasada herkesin kullanımına açık olan kıyı alanları, özellikle giriş ücretleri yüksek olan plaj işletmeleri, beach clublar, tatil köyleri ve otellerin bulunduğu alanlarda, sadece ücret ödeyen kullanıcıların girebildiği erişilemez alanların

oluşmasına sebep olmaktadır. Kamu kurumu, özel işletmeler ve kullanıcıların dahil olduğu bu süreçler basına çeşitli şekillerde yansımaktadır.

Bu durumlara örnek olarak Türkiye'nin önemli turizm destinasyonlarında birisi olan Antalya'nın Kaş ilçesinde yaşananlar verilebilmektedir. Kıyı kullanımı ihlali yaptığı gerekçesi ile özel bir işletmeye ait olduğu belirtilen yapılar belediye tarafından yıkılmıştır (İha,2021). Orman Bölge Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve Kaş Belediyesi'ne ait olduğu belirtilen arsanın daha öncesinde işletme haklarının verildiği ancak kaçak yapılaşmanın olduğu ve yıkıldığı haberde yer almaktadır. Belediye tarafından, "Bu alan işletmenin işgali sebebiyle güvenlik koruma bandı altına alınmıştır. Vatandaşlarımız alanı ücretsiz kullanabilir" yazısı plaj girişi önüne asıldı. (İha, 2021).

Benzer bir uygulama haberi ise Edremit'te bulunmaktadır. Şezlong ve şemsiye kiralamak suretiyle plajlarda yer alan işletmeler, zabıtalarca denetlenerek ihlallerin bulunduğu noktalarda şezlongları ve şemsiyeleri kaldırtmıştır (Bandırma Gerçek Gazetesi, 2022).

Şezlonglar ve şemsiyelerden ücret istenmesi, hizmet almak istemeyen insanların ise kıyı alanlarına erişememesi Türkiye'nin tüm kıyı alanlarında yaşanan bir durum olarak yer almaktadır. Karadeniz kıyısında bulunan Trabzon'da, çeşitli plaj alanlarını kullanmak isteyen 4 kişilik bir ailenin 600 lira vermesi gerektiği, giriş ücretini gören vatandaşların kıyı alanlarında uzaklaştığı belirtilmektedir. (61saat.com, 2023).

Kıyı kullanımının ile ilgili olarak kimi durumlarda ise özel mülk veya siteler tarafından sekteye uğratıldığı basına yansımaktadır. Muğla'nın Bodrum ilçesinde bulunan bir site; demir korkuluklar ile sahil şeridini kapatmış, site sakinleri dışındaki kullanıcılara erişim engellenmiştir (DHA, 2022). Belediye görevlileri site yönetimine Kabahatler Kanunu'na aykırı uygulama yapmaktan cezai işlem uygulayarak demir korkulukları sökerek alanı eski haline getirmiştir (DHA, 2022). Konut uygulamaları sebebi ile kıyı kullanımlarında sorun yaşanan bir diğer bölge ise Ordu'nun Altınordu ilçesinde yer almaktadır. Kıyı kanununa aykırı olduğu gerekçesi ile 17'şer katlı 3 blok ve 280 daireli bina Ordu Büyük Şehir Belediyesi tarafından yıkıldı (Sabah, 2018).

Kıyı alanı kullanımında sorunların yaşandığı İstanbul ise çeşitli haberlere konu olmaktadır. 16 milyon kişinin yaşadığı kentte; kıyılar, insanlar için kaçış alanları olup, denizden faydalanarak dinlenebilecekleri, eğlenebilecekleri ve birçok aktivite yapabilecekleri önemli alanlara sahiptir. Yüzmek ve güneşlenmek ise kentin çeşitli alanlarında gerçekleştirilebilmektedir. Denize girilebilecek olan alanların kısıtlı olması ve bu alanlarda yer alan ücretli hizmet sağlayan işletmelerin varlığı çeşitli durumları beraberinde getirmektedir. İstanbul Sarıyer ilçesinde bulunan Kilyos bölgesi de rekreatif amaçlı kullanımlara açık olup, kıyı alanlarına erişim alanlarının büyük çoğunluğunun ücretli olması çeşitli şekillerde basına ve sosyal medyaya yansımaktadır. Ücret ödemeden plaj alanlarına giriş yapılamadığı, ücretsiz olarak sadece Kısırkaya halk plajında yapılabildiği belirtilmektedir (mynet.com, 2022). 2023 senesine gelindiğinde ise Kilyos bölgesinde, öncesinde vatandaşların kullanımına açık olan bir alanın da işletmecilere kiralandığı ve sahilde sadece yürüyüş yapmak isteyen insanların da bu alanlardan geçmek zorunda olduğu halde, ücretsiz kullanılamadığı ve kıyı kullanımının kapatıldığı belirtilmiştir (Yeniçağ, 2023).

4.4.2 Çevresel Faktörler ve Doğal Engeller

Çevresel faktörler ve doğal engeller ise bir diğer kıyı erişimi önündeki kısıtlayıcı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgelerdeki kayalıklar, engebeli alanlar, bataklıklar ve falezler gibi alanlar kıyı bölgelerine doğrudan erişim önünde engel olmakta ve kullanıcıların kullanımını güçleştirmektedir. Ancak bu alanların kullanılamaması, bölgedeki ekosistemin korunarak doğal yaşama katkı sağlaması ve insan faaliyetlerinin kısıtlı olması sebebi ile ekosistemin sürdürülebilirliği açısından çeşitli faydalar barındırmaktadır. Bu doğal alanların korunması, gelecek kuşaklar için önemli kıyı alanlarının devamı ve sürekliliği için fayda sağlamaktadır. Doğal engellerin kıyı alanı kullanımını kısıtlaması, bu alanlarda bilimsel faaliyetlerin yürütülebilmesi ve gözlemlerin gerçekleştirilebilmesi için de fırsatlar oluşturmaktadır. Kıyı alanlarının doğal unsurlar ile birlikte kalabalıktan ve kalabalığa bağlı oluşacak olan tahribattan korunabildiği gözükmektedir.

Kimi durumlarda ise erozyon ve benzeri unsurlar, toprak kaybına yol açarak kıyı alanlarının kullanılması karşısında engel oluşturmaktadır. Çevresel faktörler içerisinde kıyı kirliliği de düşünülebilir. Özellikle, kıyı bölgelerinde yaşanan kirlilik

sahil alanlarını etkileyerek kullanılması önünde caydırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 Doğal engellerin kıyı erişimini engellenmesine ait görsel (yazarın kendi arşivinden)

4.4.3 Altyapı Eksikleri

Kıyı alanlarına erişim ile ilgili yaşanan sorunlardan üçüncüsü ise altyapı eksikleri olarak değerlendirilebilir. Altyapı eksikleri içerisinde, kıyı alanlarına erişimdeki ulaşım eksiklikleri, kıyı alanı ve su yönetimi eksiklikleri ve kıyı alanlarındaki erozyon kontrolü eksikliği olarak ifade edilebilir.

Kıyı alanlarına erişen etkili bir ulaşım ağının bulunmaması kentlilerin bu bölgeleri kullanmalarını güçleştirmekte, özellikle özel aracı olmayan kullanıcılar için kıyı alanları ulaşımın güçlükle sağlandığı bölgeler haline gelmektedir. Kara yolları ve toplu taşıma ile ulaşım eksikliklerine ek olarak, deniz yolu ile ulaşım eksiklikleri de kıyı alanlarına ulaşımı güçleştirmektedir.

Bir diğer önemli altyapı eksiği ise, kumsal alanlarda denetimsiz olarak kum çıkarılması ve bilinçsiz kıyı kullanımına bağlı olarak gelişen kıyı erozyonu olarak ifade edilebilir (Dipova, 2016). Kıyı erozyonuna bağlı olarak kumsal alanların azalması, suya erişim noktasında kullanıcılar önünde engeller oluşturmaktadır.

4.5 Türkiye'de Kıyı Alanlarında Yaşanan Sorunlara Karşı Oluşan Toplumsal Hareketler

Kıyı alanlarında yaşanan sorunların derinleşmesi, basında ve sosyal medyada daha fazla gündeme gelmeye başlaması, halkın konuya olan ilgisinin artmasına sebep olarak kıyı ile yapılan çalışmalara da yansımaktadır.

Turizm amaçlı kıyı kullanımında yaşanan sorunların görünürlüğünün artması ve geniş kitlelere yayılması, 2023 senesinde Yunanistan'da ortaya çıkan Havlu Hareketi etkinlikleri ile hız kazanmıştır. Yunanistan'da yaşanan benzer durumların Türkiye'nin kıyı alanlarında da yaşanması, beraberinde benzer çözüm önerileri aramaya sebebiyet vermektedir. İzmir Çeşme Gücecek Koyu'nda 600 lira giriş ücretini protesto eden vatandaşlar halkın plajı ücretli olamaz ve benzeri pankartları taşıyarak sahilde yürüdü (Sansür, 2023). Bir diğer benzer durum ise İzmir Güzelbahçe'de yaşanmıştır. Kıyı alanlarında işletmelere ait masa ve sandalyelerin vatandaşların denize ulaşmasını engellediği gerekçesi ile "Havlunu Kap Gel" eylemi gerçekleştirdi (Uçkaç, 2023). Ege sahillerinde yaşanan kıyı alanı işgalleri ile ilgili olarak Balıkesir Ayvalık ilçesi Sarımsaklı kumsalındaki insanlar, *"Sarımsaklı kıyılarını yeniden hepimizin ortak varlığına dönüştürmek için bugün buradayız"* söylemi ile bir araya gelerek yürüyüş yaptılar (Ataş, 2023). 2023 senesi temmuz ayı içerisinde gerçekleşen bu etkinliklerin birbirinden bağımsız olarak, yerel sakinler tarafından yapıldığı görülmektedir.

Özellikle yaz turizminde cazibe noktaları olan Ege ve Akdeniz sahillerinde, plaj alanlarında özel işletmelere kiralamalar yapılmaktadır. Bu alanlarda, daha öncesinde halkın ücretsiz olarak kullanım sağlayabildiği ancak özel işletmelerin gelmesi ile birlikte, ücretli hizmetlerden faydalanma zorunluluğu ile kullanıma devam ettiği görülmektedir. Kıyıların eşit ve adil olarak kullanılabilmesi için, anayasal olarak verilmiş olan güvence ile ilgili olarak bireysel olarak hak arama mücadelelerin yapıldığı gibi kitlesel olarak da çalışmalar ve mücadeleler yapılmaktadır. Kıyı alanlarında yaşayan yerel halk, dernekler ve platformlar kurarak kıyıların eşit ve özgür bir şekilde kullanılabilmesi ve seslerini duyurabilmeleri için çalışmalar yapmaktadır.

Bu çalışmaları yapan oluşumlar arasında; Ayvalık'ta protestolar yapan Ayvalık Tabiat Platformu, Foça'da çalışmalar yapan Foça'nın Sesi Yardımlaşma ve

Dayanışma Platformu ve Datça'da çalışmalar gerçekleştiren Şezlongsuz Datça İnisiyatifi ve Kıyılar Halkındır Fethiye İnisiyatifi gibi çeşitli yerel topluluklar bulunmaktadır. Bu oluşumların gerçekleştirdiği çalışmalar öncelikle yerel medyada yer bulurken; Yunanistan'da kıyıların özel işletmelere kiralanması ve halkın kıyı alanlarına erişim problemlerini dile getirmek adına ortaya çıkan "havlu hareketi" sonrasında Türkiye'de ulusal medyada da yer bulmaya başlamıştır.

Temmuz ayında, Yunanistan'ın Paros adasındaki Monastiri plajında, özel işletmelerin haksız kumsal kullanımlarını protesto etmek amacıyla ortaya çıkan Havlu Hareketi Yunanistan'daki tüm kıyılara yayılmaya başladı (Kitsantonis, 2023). Türkiye'nin Ege kıyılarının Yunanistan ile benzeşmesi ve özel işletmeler ile benzer durumların yaşanması, Türkiye kıyılarında yaşanan halk hareketlerinin göz önüne çıkarak belirginleşmesinin önünü açmaktadır. Protestoların ve çalışmaların artması; kıyıları kullanan kentlilerin, haklarını tanımasına ve bilinçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Kilyos bölgesi kıyılarında yaşanan süreçlerde, yerel halkın ve kent kullanıcılarının yapacağı çalışmalar ilerisi için önemli sonuçlar verebilir.

Bu kapsamda, Datça kıyılarında yapılmış olan Şezlongsuz Datça İnisiyatifi ile 2023 senesi ağustos ayında görüşme yapılmış, yaşanılan süreçler ile ilgili olarak bilgiler elde edilmiştir. Ücret ödemeden kullanılabilen Datça Özbel sahilinde, kıyı alanında yapılan otel inşaatının kıyı alanını kullanarak halkın kullanımının kısıtlanacağı ve engelleneceği düşüncesi ile yerel sakinlerin sosyal medya platformları vasıtası ile birbirlerini haberdar etmesi ve düşüncelerini paylaşmaları ile Şezlongsuz Datça İnisiyatifi'nin ortaya çıktığı belirtilmiştir.

"Daracık bir sahil bandı var. Orayı otel, Çevre ve Şehircilik Bakanlığından kiraladığını söyleyerek, otel müşterileri için kullanılacak varsayımıyla büyük bir süratle bunu yapmaya başladılar. Biz nöbet tutmaya başlayınca ilerleyemediler." (Şezlongsuz Datça İnisiyatifi gönüllüsü)

İnisiyatif gönüllüleri tarafından mart ayında başlayan nöbet tutma süreci; belediye ile yapılan görüşmeler, kaymakamlığa verilen şikayet dilekçeleri ile devam ederek, çeşitli yollar ile kıyı kullanımı mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Yaşanan tüm bu süreç, işletmeler ve yerel halkı karşı karşıya getirdiği ve karşılıklı şikayetlerde bulunulduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışmalar ile ilgili olarak yerel halk barışçıl olarak plajları kullanabilmek adına çalışmalar yaptığını belirtmiştir.

“Nöbet tutmaya kalabalık gidiyoruz, 50-60 kişi. Bir tanesi böyleydi, ikincisinde 100 kişi olmuşuzdur. Ama Datça’nın genelini düşünürseniz ve bu durumdan etkilenen insanları düşünürseniz çok az. Şenlikte bir yürüyüş yaptık, sessiz yürüyüş, sadece alkışlarla protestomuzu ifade ediyoruz. Döviz ve pankartlar taşıyoruz, o iki günü çok güzel geçirdik ve kendimizi görünür kılmaya çalıştık.” (Şezlongsuz Datça İnisiyatifi gönüllüsü)

Kıyılar ile ilgili yapılan çalışmaların geniş kitlelere ulaşabilmesi adına, Şezlongsuz Datça İçin 1000 Turna Sergisi, plaj önlerinde oluşturulan insan zinciri etkinlikleri, Neşeli Kıyılar Şenliği, Nöbetin 100. Gün Kahvaltısı, forum çalışmaları ve Havlunu Al Gel etkinlikleri ile kıyı adına çalışmalar yürütülmekte ve yerel halk arasında kıyı bilinci oluşturulmaya çalışılmaktadır. (Şekil 4.7 ve Şekil 4.8).

Şekil 4.7 Şezlongsuz Datça İnisiyatifi’nin kıyılarda bir araya geldiği etkinlik (Şezlongsuz Datça İnisiyatifi Twitter hesabından alınmıştır. @sezlongsuzDatca, 2023)

Şekil 4.8 Şezlongsuz Datça İnisiyatifi'nin Neşeli Kıyılar Şenliği için hazırlamış olduğu etkinlik listesi (Şezlongsuz Datça İnisiyatifi Twitter hesabından alınmıştır. @sezlongsuzDatca, 2023)

5
ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULAR

Çalışma alanı olarak Sarıyer ilçesinde konumlanan ve çok sayıda plaja ev sahipliği yapan Kilyos bölgesi seçilmiştir. Sarıyer İlçesi İstanbul'un Avrupa yakasında bulunmakta olup, Karadeniz'de ve Boğaziçi'nde önemli kıyı alanlarına sahiptir (Şekil 5.3). Karadeniz bölgesinde Demirciköy, Kumköy, Gümüşdere ve Kısırkaya gibi kentlilerin kıyı alanlarını kullanabileceği mahalleleri, idari sınırları içerisinde bulundurmaktadır (Şekil 5.4). Cumhuriyet döneminden önce Kilyos adı ile bilinmekte olan bölge Kumköy olarak anılmaktadır. Ancak Kilyos halk arasında; Demirciköy, Gümüşdere, Kumköy ve Kısırkaya'nın da içerisinde yer aldığı geniş bir bölge olarak bilinmektedir. Karadeniz kıyısında bulunan bu alt bölgeler, özel günler, yaz ayları ve tatillerde turizm amaçlı olarak kullanılan önemli bölgeler haline gelmektedirler (İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, 2012, ss.1.2.2-3).

Şekil 5.1 Kilyos bölgesi plajlarının geçmişe ait kullanımı (Salt Araştırma, Harika-Kemali Söylemezoğlu Arşivi, 2023)

Şekil 5.2 Kilyos bölgesi plajlarının mayıs 2023 tarihli durumu (Yazarın kendi arşivinden)

Kilyos Kumköy bölgesine ait geçmişte ve günümüzde çekilmiş olan fotoğrafları Şekil 5.1 ve Şekil 5.2'de gösterilmiştir.

Kilyos bölgesinin turizm amaçlı kullanılabilmesinin en önemli sebeplerinden birisi bölgede görülen kıyının tipi ve genel özellikleridir. Boyuna kıyı özelliklerini barındıran bu bölgede, kimi alanlarda falezler bulunmakta ancak kayda değer bir bölgede kumul varlığı yer almakta olup kumullar önemli bir plaj alanı oluşturmaktadır (İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, 2012, ss.1.2.2-5 – 1.2.2-6).

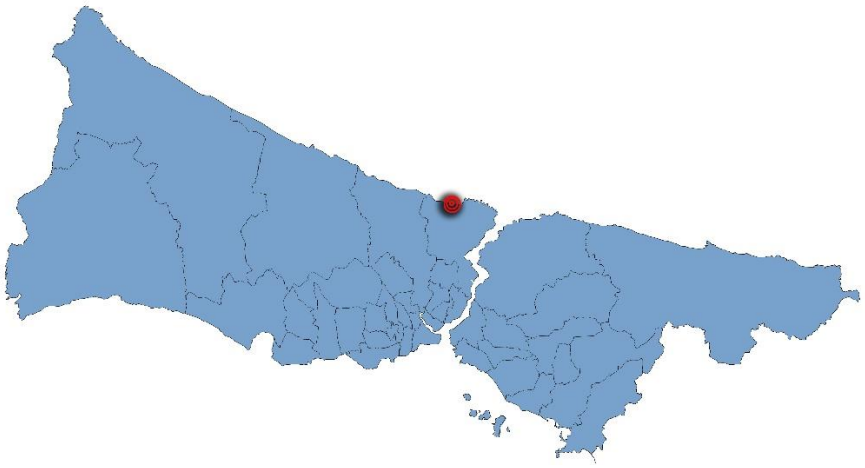

Şekil 5.3 İstanbul içerisinde Kilyos olarak anılan bölgenin konumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

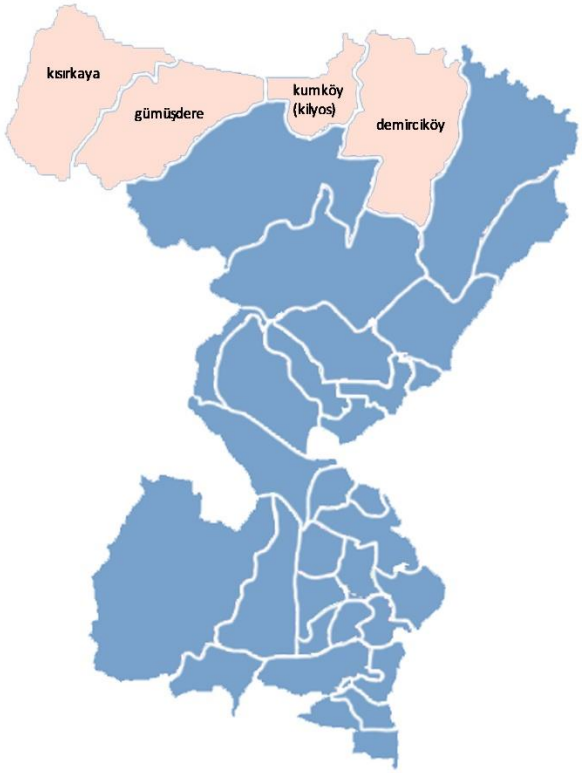

Şekil 5.4 Sarıyer içerisinde Kilyos olarak anılan mahallelerin konumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Kilyos bölgesinde bulunan kumul alanlar sadece Sarıyer için değil aynı zamanda başta Avrupa yakası olmak üzere 16 milyon insanın yaşadığı İstanbul kenti için önemli dinlenme ve deniz ile kavuşma alanlarını oluşturmaktadır. İkincil konut kullanımının yoğunlaşması, özel işletmelerin ve kamu kuruluşlarına ait tesislerin bölgede konumlandırılması, alanda bulunan linyit çıkarma faaliyetlerinin ve madencilik işletmelerinin varlığı çeşitli dönemlerde Kilyos bölgesinin zarar görmesine sebep olmuştur (İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü, 2012, ss.1.2.3-90). Kilyos kumulları sadece İstanbul için önemli bir konumda olmayıp Türkiye ve dünyada önemli kumul bitki alanlarını oluşturarak biyolojik açıdan da korunması gereken önemli bir bölge olarak değerlendirilmiş, Türkiye'nin 122 önemli bitki alanı içerisinde yer almaktadır (Özhatay, Byfield & Atay, 2008, s.56).

Bölgeye ulaşan birinci kademe yol bulunmamakta olup, Maslak ve Sarıyer olmak üzere iki temel güzergah üzerinden Kilyos bölgesine ulaşılabilmektedir. Toplu ulaşım ile 152 numaralı otobüs hattı ve SRY-03 gibi minibüs hatları ile bölgeye ulaşılabilmekte, toplu ulaşım Sarıyer üzerinden bölgeye sağlanmaktadır. Ulaşım yollarının orman yolları ile sağlanması, deniz ile ulaşımın bulunmaması bölgenin

kolay ulaşılabilir olmasının önünde engel olmuş, İstanbulluların kentin kargaşasından uzaklaşarak denizin tadını çıkarmak için kaçtığı bir bölge haline getirmiştir. 3. Köprünün yapılması ile kullanılmaya başlayan Kuzey Marmara Otoyolu (O-07) Kilyos bölgesinin üstünden geçmekte olup Uskumruköy mevkiine kadar girmekte ve gişeler ile Demirciköy bölgesine bağlanmaktadır (Şekil 5.5). Sarıyer-Kilyos arasına yapılması planlanan tünel projesi uygulama çalışmaları da başlamış olup, Beşiktaş Maçka'dan itibaren Kilyos'a ulaşım sağlanması planlanmaktadır (Sarıyer Manşet, 2017). Bu doğrultuda ilerleyen dönemlerde, bölgenin günübirlik kullanıcı sayısının ve araç yoğunluğunun artacağı öngörülebilir.

Şekil 5.5 Kilyos bölgesi yollarının dağılımının genel görünümü (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Kıyı alanlarında denizin kullanılabildiği aktivitelerin yer alması, özel işletmeler ve kamu kuruluşlarının bölgede günübirlik turizm faaliyetlerinin bulunduğu tesisler oluşturmasını sağlamıştır. Bölgedeki en önemli günübirlik turizm faaliyetlerini oluşturan tesisler, plaj kulüpleri, halk plajları ve plajlara hizmet eden arka plandaki restoran, kafe ve bunlar gibi hizmetlerin sağlandığı alanlar olarak belirtilebilir. Bu alanların halkın eşit şekilde erişimine sağlanması, sosyal adalet ve kent hakkı açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bölgedeki plaj kulüpleri beach club olarak anılmakta olup, halk plajlarına karşın bölgede denize girebilmek adına kayda değer bir bölümü oluşturmaktadır.

Doğal ve ekolojik değerleri bulunan Kilyos bölgesi kumsal alanlarının sunmuş olduğu rekreasyonel kullanım kentlilere dinlenme, eğlenme, yüzme ve güneşlenme gibi birçok faaliyeti gerçekleştirebilmesine olanak tanımakta, bu olanaklar bölgenin turistik açıdan gelişmesini sağlayarak ekonomik olarak getiri elde edilmektedir. Bu kapsamda plajlara erişim durumunun incelenmesi ve anlaşılması bakımından; bölgedeki kararların alınmasında, uygulanmasında, geliştirilmesinde ve hizmet sağlanması noktasında birçok paydaşın rolü bulunmaktadır. TC Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Sarıyer Belediyesi kıyı alanı düzenlemeleri, uygulamaları ve denetlemeleri noktasında yer almaktadır. Bölgede yaşanan durumları inceleyerek planların incelenmesi noktasında TMMOB Şehir Plancıları Odası bulunmaktadır. Kumsal alanında bulunan plaj işletmeleri ise diğer önemli paydaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel sakinler ve turistler ise plajların kullanıcıları olarak paydaşlar içerisinde yer almaktadır.

Kentsel alanların üretimi için katılım hakkı çok önemli olmakla birlikte kent hakkı kavramının önemli bir parçası olarak ifade edilebilir (Purcell, 2002, s.102). Plajların kamusal erişiminin sağlanabilmesi için her bir paydaşın rolü, birbirinden ayrı olarak çok önemlidir.

Şekil 5.6 Kilyos Kumköy bölgesi kıyı alanlarının görünümü (yazarın kendi arşivinden)

5.1 Kilyos Bölgesinde Kıyı Alanlarına Erişime Yönelik Engeller

Sarıyer ilçesinin Karedeniz kıyıları, bulundurmuş olduğu kumsal alanlar ve koyları ile kentlilere dinlenme, güneşlenme ve yüzme gibi kişinin kıyı ile bağlantı kurabileceği alanları barındırmaktadır. Rumelifeneri'nde bulunan Marmaracık milli parkı ile başlayan koylar, Demirciköy mevkiinde devam etmekte olup, Kumköy'e gelindiğinde uzun kumsalları oluşturmaktadır. Denizin kara ile buluştuğu noktalar, bölgede bulunan falezler ve doğal engellerden dolayı kesintiye uğramakta olup bölgede bulunan koylar, kentlileri kıyı ile buluşturmak adına daha büyük bir önem taşımaktadır.

Bu kapsamda çalışma içerisinde şekil 5.7'de yer alan 5 bölge üzerinden değerlendirme yapılacaktır. 1,2 ve 3. bölgelerde koylar bulunmakta, 4. ve 5. Bölgede ise uzun kumsal alanların yer aldığı ana kumsal alanları bulunmaktadır.

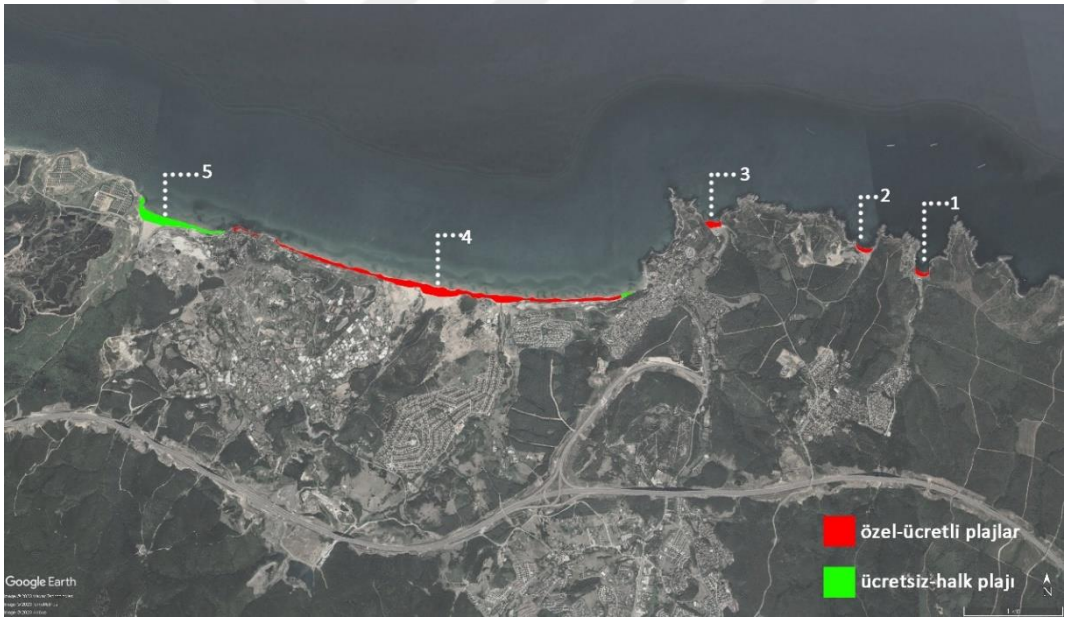

Şekil 5.7 Sarıyer ilçesi içerisinde Kilyos bölgesi olarak anılan bölgede kumsalı bulunan alanlar ve bu alanlarda bulunan işletmelerin durumları (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

1 numaralı bölge (Şekil 5.7), Demirciköy mahallesi içerisinde yer almakta olup kıyı alanına ulaşım tek bir araç yolu ile sağlanmaktadır. Bölgeye yaya olarak ulaşımın sağlanacağı en yakın bölge Demirci bölgesi olup, kumsal alan ile Demirci mevkii merkezi 2 kilometre mesafede ve yaya olarak ulaşım 30 dakikaya sürmektedir. Araç ile ulaşılmak istendiğinde 4-6 dakikada erişilebilmektedir. Bölge içerisinde 5500 metrekare kumsal alan bulunup, kumsal alanların arkasında, işletme tarafından

düzenlenmiş ve kot düzenlemeleri yapılmış olan yaklaşık olarak 5000 metrekare çimlik oturma alanları bulunmaktadır (Şekil 5.8).

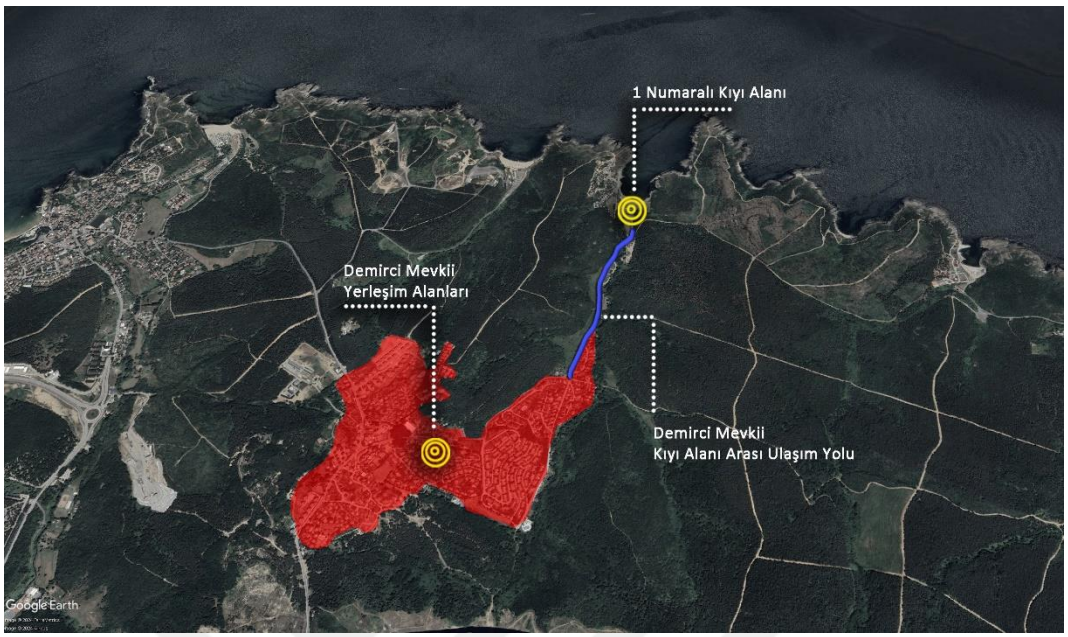

Şekil 5.8 Demirci mevkii ve 1 numaralı kıyı alanı arasındaki ilişki (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

2 numaralı bölge de Demirciköy mevkii içerisinde bulunmaktadır (Şekil 5.7). Kumsal alana ulaşmak için Demirci mevkii yerleşim alanı ve Kumköy mevkiinden araç yolları ile gelinebilmektedir. Demirci yerleşim alanı merkezine 3 kilometrelik bir mesafe bulunup bu yol araç ile 6-8 dakika içerisinde erişilebilirken, araç olmadığında 40 dakikalara varan bir yürüyüş sonrasında ulaşılabilmektedir. Kumköy bölgesi merkezine ise 3,5 kilometrelik uzaklıkta olup, araç ile 6-8 dakika içerisinde erişilmekte, yürüyerek ulaşılmak istendiğinde 50 dakikalara varan bir yürüyüşün ardından ulaşılabilmektedir. Bölgede 9000 metrekareye varan kumsal alan bulunmaktadır (Şekil 5.9).

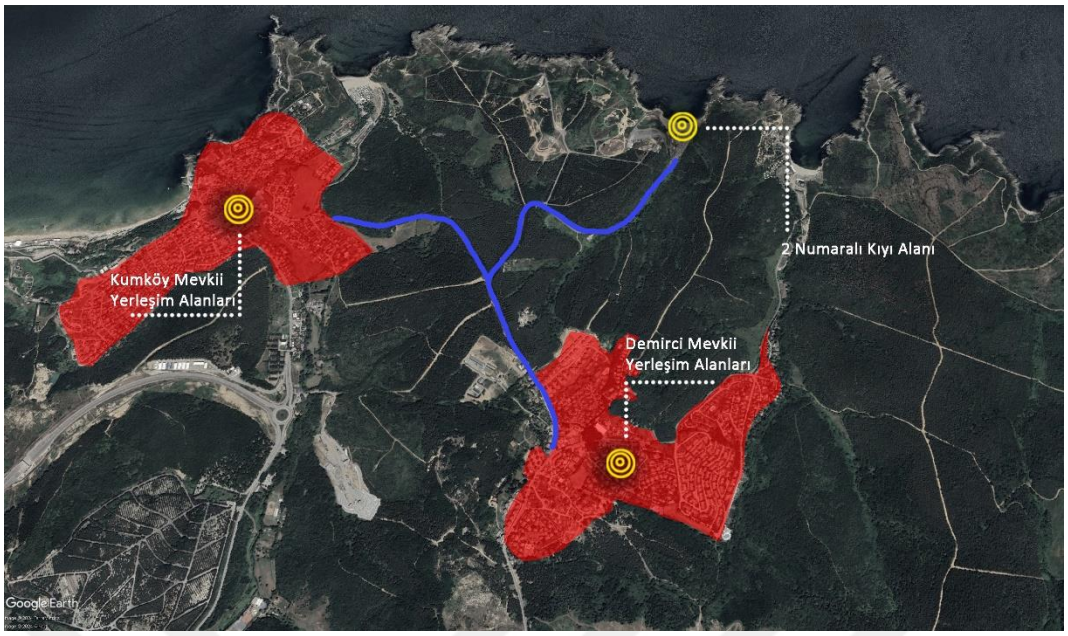

Şekil 5.9 Demirci mevkii, Kumköy mevkii ve 2 numaralı kıyı alanı arasındaki ilişki (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

3 numaralı bölge Kumköy mevkiinde bulunmaktadır (Şekil 5.7). Kumsal alan Kumköy ve Demirci mevkii yerleşimleri arasında olup, kumsala erişim sağlayabilmek adına Kumköy ve Demirciköy mahallelerini birbirine bağlayan Demirciköy caddesi üzerinden sağlanabilmektedir. Kıyı alanına ulaşmak için özel işletmeye ait yol kullanılarak erişim sağlanmaktadır. Yaklaşık olarak 14000 metrekare kumsala sahip olan alan içerisinde denize girmek yasaklanmıştır (Şekil 5.10).

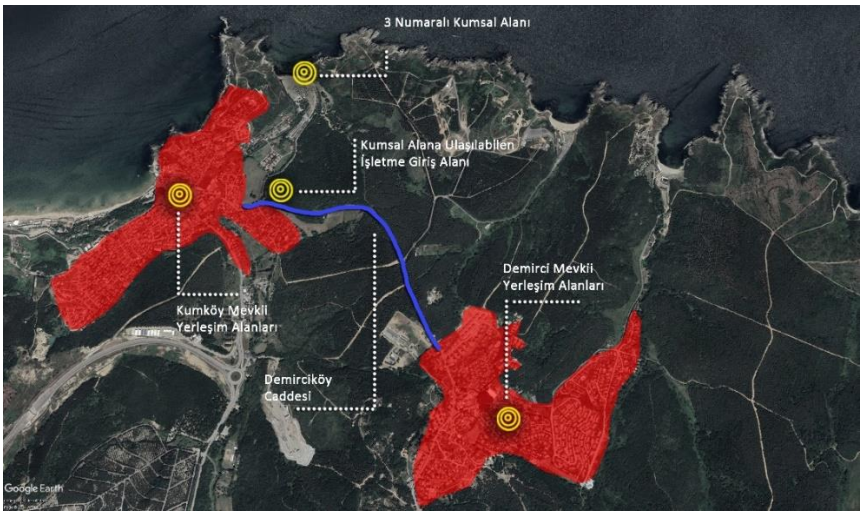

Şekil 5.10 3 Numaralı kumsal alanın Kumköy ve Demirci yerleşimleri arasındaki durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Çalışma kapsamında incelenmiş olan en önemli kıyı alanlarını oluşturan bölge 4 numaralı kıyı alanı olup (Şekil 5.7), bu alan; Kumköy alanı merkezinden başlayarak Gümüşdere mevkiine uzanmakta, toplamda ise bu uzunluk 4 kilometrelik bir alan boyunca devam etmektedir. 4 kilometrelik sahil şeridi içerisinde yaklaşık olarak 280000 metrekare kumsal alan bulunup bu alan bölgenin ana kumsalı olarak nitelendirilmektedir. Kumsalın arkasında bulunan Kumköy mevkii yerleşim alanları ve Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Kampüsü alanı besleyen unsurlar arasında yer almaktadır. Kumsal alanların arkasında bulunan ve günümüzde atıl olarak bulunan Turban tesisler ise kıyı şeridinin ardında bulunmaktadır. Kıyı şeridi üzerinde; iskeleler, güneşlenme alanları, kafeler ve özel işletmelere ait olan birçok faaliyete olanak tanıyan unsurlar yer almaktadır.

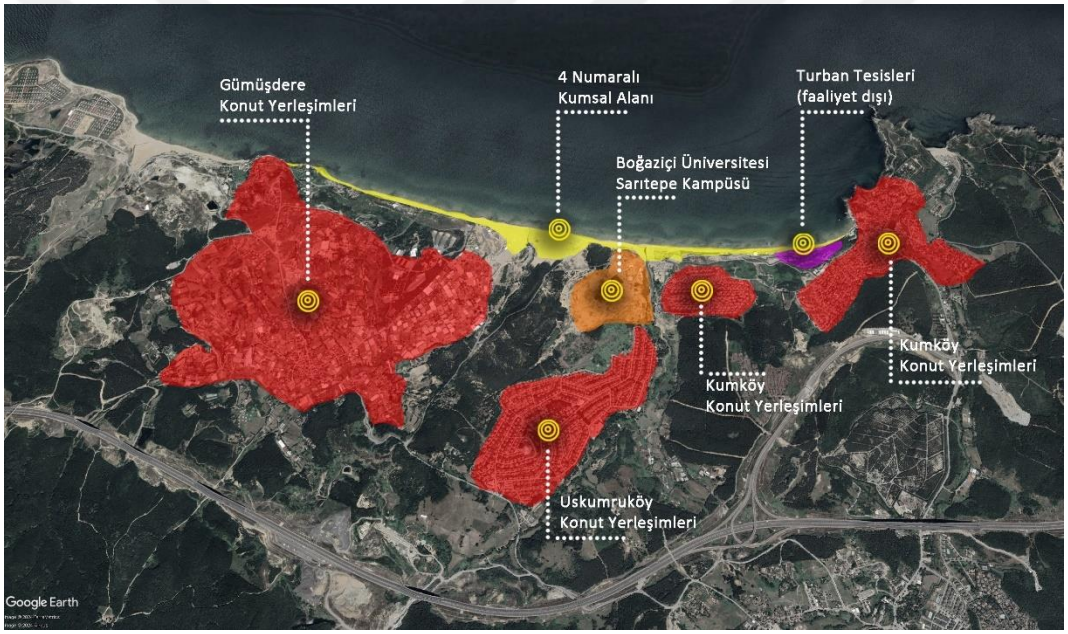

Şekil 5.11 4 Numaralı kumsal alanının çevre yerleşimi ile ilişkisinin durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Çalışma kapsamında incelenmiş olan 5. Ve son kıyı bölgesi Kısırkaya bölgesinde bulunan kumsal alandır (Şekil 5.7). Halk plajı olarak kullanılan ve kullanıcılar tarafından Kısırkaya Köyü Plajı olarak bilinen alan 125000 metrekare kumsala sahiptir. Bölgeye Kısırkaya ve Gümüşdere mevkiinden bulunan araç yolları ile ulaşım sağlanmaktadır. Bölgenin doğu sınırı 3 numaralı kıyı alanı ile doğal yollardan kayalıklar ile bölünmüş olup, batı sınırı, yükselti farkları dolayısı ile ayrılmaktadır. Plaj bitişinde sahipsiz hayvan bakım evi bulunmaktadır (Şekil 5.12).

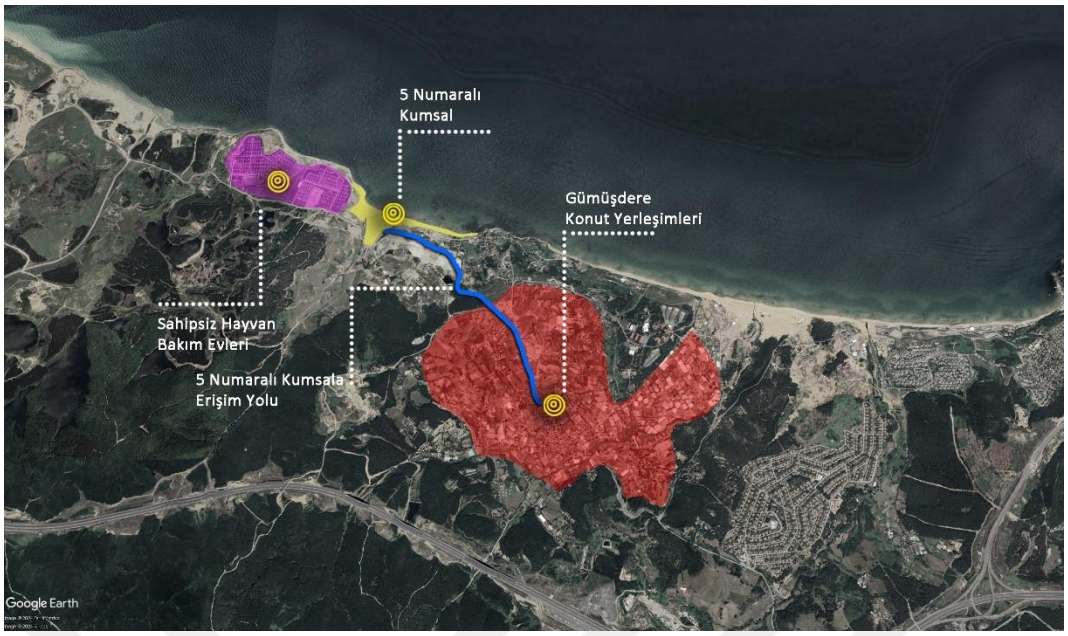

Şekil 5.12 5 Numaralı kumsal alanının çevre yerleşimi ile ilişkisinin durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Çalışma kapsamında incelenmiş olan Kilyos kıyı alanlarında erişim şu iki nedenle engellenmektedir: 1) bölgenin doğal kıyı yapısı, 2) özel işletmelerin bölgede varlığına bağlı olan gişe, bariyer, personel vb. unsurlar (Tablo 4.1).

Tablo 5.1 Kilyos bölgesinde kıyı erişimine engel olan fiziksel unsurların kategorize edilmesi (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

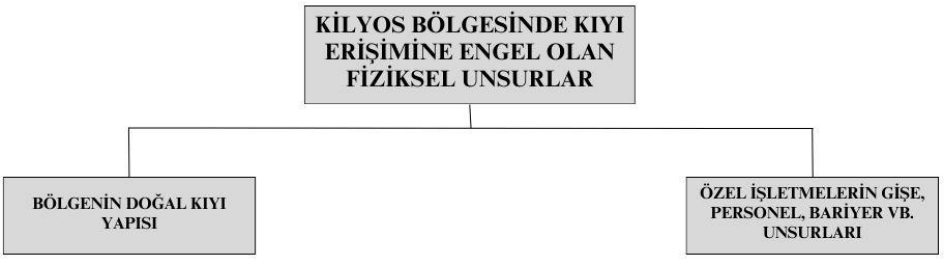

5.1.1 Doğal Kıyı Yapısından Kaynaklı Engeller

Kilyos kıyı alanlarına erişimi kısıtlayan ilk unsur, bölgenin doğal kıyı yapı özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kilyos bölgesinde bulunan orman alanları, kıyı alanlarının hemen ardında bulunarak kumsalların sadece belirli bölgelerinden erişilebilir olmasına neden olmaktadır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13 Kilyos bölgesine ulaşan orman yolları (yazarın kendi arşivinden)

Şekil 5.14 Demirciköy mevkiinde bulunan orman alanlarının kıyı alanları ile olan ilişkisi (Google Earth'den alınmıştır)

Bölgenin doğal kıyı yapısı ile ilgili olarak ortaya çıkan bir diğer zorluk ise kıyı şeridindeki topografik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Kıyı alanlarında bulunan yükseklik değişimleri ve eğimler, bölgedeki zorlukların temel faktörleri arasında yer almaktadır. Özellikle orman alanlarından kıyı alanlarına geçişteki eğim farklılıkları, bölgede bulunan araç yolları ile erişime olanak sağlamaktadır (Şekil 5.14). Bu durum kıyı alanlarını, taşıtsız kullanıcılar için erişilmesi güç duruma getirmektedir. Bu alanların doğal özelliklerinin korunması ise erişimin güç olmasına bağlı olarak düşünülebilir. Taşıt sahibi kullanıcıların ise, bölgeye erişmeleri durumunda park ve duraklama gibi çeşitli durumlar ile karşı karşıya

kalmasına sebep olmaktadır. Bölgede bulunan özel işletmelere ait otopark ve duraklama alanları, kullanıcılar için çözüm alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 5.15 Bölgede bulunan yükselti değişimleri ve eğim gibi faktörlerin kıyı ile ilişkisi (yazarın kendi arşivinden)

Kıyı alanlarında bulunan kayalık alanlar ve uçurumlar ise bölgede kıyı alanlarına erişimi güçleştiren bir diğer önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 5.15).

Çalışma kapsamında incelenmiş olan bölgelerden 1 numaralı kıyı alanında (Şekil 5.7) kumsala ulaşan araç yolu çevresinde bulunan orman yolları, kumsalı kullanmak isteyen kullanıcıların sadece tek bir rota üzerinden erişebilmesine neden olmaktadır. Kumsal alanı dışında kalan kıyı alanlarının derin kayalıklar ile çevrelenmesi ise kumsal bölgeleri dışında kıyı alanı kullanımına engel olmaktadır.

Şekil 5.16 1 Numaralı kıyı alanında bulunan doğal kıyı yapsına ait görsel (yazarın kendi arşivinden)

2 ve 3 numaralı kıyı alanlarında da (Şekil 5.7), 1 numaralı kıyı alanında olduğu gibi kumsal alanlara erişim araç yolları ile olup, bu yollar dışında, orman yolları ile çevrili alanlar ve kıyı alanlarında kumsal dışındaki bölümlerde yüksek kayalık alanlar bulunmaktadır (Şekil 5.16 ve Şekil 5.17).

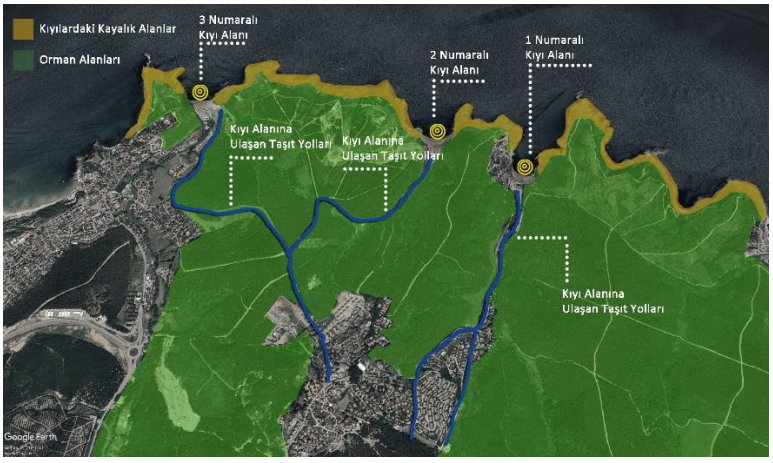

Şekil 5.17 1,2 ve 3 Numaralı kıyı alanlarının doğal kıyı yapsına bağlı erişim durumunun gösterilmesi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

4 numaralı kıyı alanında da (Şekil 5.7), diğer kıyı alanlarında yaşanan benzeri durumlar görülmekte, ek olarak doğal kıyı yapısının insan eli ile taraçalandırılması sonucunda kıyı alanları ve yeşil alanlar arasında bariyerler oluşturmaktadır. Bu durum kullanıcıların kıyı alanlarına doğrudan erişimine engel olmaktadır (şekil 5.18).

Şekil 5.18 Kilyos bölgesinde bulunan doğal unsur kaynaklı kıyı alanlarında yaşanan erişim sorunları. 1- bölgedeki kayalıklar, 2-kıyı alanında bulunan eğimli alanlar için yapılmış olan setler (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

5 numaralı kıyı alanı da (Şekil 5.7) bölgedeki diğer kıyı alanları ile benzerlik göstermekte, kayalıklardan oluşan yamaçlar ve yükseklik farkları kimi durumlarda kullanıcıların önünde doğal engeller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak inceleme alanında bulunan doğal engel kaynaklı unsurlar, bölgedeki kıyı alanlarının doğal ekosistemlerinin ve doğal güzelliklerinin korunması için önemli bir unsur olarak gözükmektedir. Doğal alanların varlığının korunması, gelecek kuşaklara aktarılacak önemli bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Aşırı kalabalıktan korunan bu doğal alanlar, kıyı alanlarının tahribattan korunmasına engel olmaktadır. Doğal unsurlar, kıyı alanlarının dengeli kullanılabilmesi ve alanlardaki kullanım kapasitelerinin aşılmaması adına önemli bir eşik olarak değerlendirilebilir.

5.1.2 İşletme vb. Unsur Kaynaklı Engeller

Kıyı alanlarına erişim adına yaşanan durumların işletme vb. unsurlara bağlı olduğu faktörler, şekil 5.7 üzerinde belirtilmiş olan 5 kıyı alanı üzerinden incelenmektedir. Yapılmış olan incelemeler 1 numaralı kıyı alanı için Şekil 5.19'da, 2 numaralı kıyı alanı için Şekil 5.20'de, 3 numaralı kıyı alanı için Şekil 5.21'de görselleştirilmiştir.

1 numaralı kıyı alanı (Şekil 5.7) koy olup, koy üzerinde tek bir özel işletme faaliyet göstermektedir. İşletme kapsamında karavan parkı, kamping alanı, kafe-restoran ve

şezlong alanları bulunmakta olup bu alanlara bağlı faaliyetler yer almaktadır. Koya ulaşan tek bir yol bulunmakta olup, yol sonunda işletmeye ait park alanları ve hizmet alanları ile sonlanmaktadır. (Şekil 5.19).

Şekil 5.19 Demirciköy bölgesinde yer alan 1. İşletmenin koydaki durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

2 numaralı kıyı alanı da (Şekil 5.7) 1 numaralı alan ile benzer özellikler göstermekte olup, koy üzerinde tek bir özel işletme faaliyet göstermektedir. Özel işletmeye bağlı olarak; plaj, restoran, etkinlik alanları ve birçok hizmet sunulmaktadır. Koya ulaşan tek yol olup bu yol işletmeye ait otopark alanı ile son bulmaktadır (Şekil 5.20).

Şekil 5.20 Demirciköy bölgesinde yer alan 2. İşletmenin koydaki durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

3 numaralı kıyı alanının (Şekil 5.7) bulunduğu alana Demirciköy caddesi üzerinde bulunan işletmeye ait bariyerlerden giriş yapılarak varılmakta olup, bölgedeki

işletme karavan kampı, çadır kampı ve plaj hizmetleri sunmaktadır. Bölgede denize girmek yasak olup kıyı alanı dinlenme faaliyetleri için kullanılmaktadır (Şekil 5.21).

Şekil 5.21 3. Kıyı alanındaki durumun değerlendirilmesi (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Çalışma kapsamında incelenen 4 numaralı bölge ise ana kumsal olarak bilinmekte olup, üzerinde halk plajı alanı ve özel işletmeler tarafından işletilen beach clublar yer almaktadır (Şekil 5.24). Beach clublar sundukları hizmetler karşılığında giriş ücretleri talep etmekte ve kumsalda yan yana yer alan 10 işletmeye ücret verilmemesi durumunda kıyı alanlarına erişimde büyük zorlukları yaşanmaktadır. Bölgede bulunan işletme sayıları dönemlere ve sezonlara göre değişiklik göstermektedir. 4 numaralı kıyı alanına ait giriş alanlarını gösterir görseller Şekil 5.22 ve Şekil 5.23 içerisinde yer almaktadır.

> "Bölgede bulunan tam işletme sayısını ben bilmiyorum. İşletmeler ruhsatsız olarak da çalışıyor olabilir, sezon bitince kapatıp gidiyorlar" (Sarıyer Belediyesi'nde çalışan bir bürokrat)

Şekil 5.22 4 Numaralı kumsal alanın uydu görüntüsü, 1 ile işaretlenmiş olan alan ana kumsalın giriş alanını göstermektedir(Google Earth üzerinden elde edilmiştir).

Şekil 5.23 Şekil 5.22 içerisinde belirtilmiş olan 1 numaralı giriş alanı. Kumköy mevkiinde kumsal alana geçebilmek adına oluşturulmuş olan kontrol noktası (yazarın kendi arşivinden)

Bölgede bulunan işletmelerin seneler içerisindeki sezonlarda değişiklik gösterdiği bilgisi yerel belediyede çalışan bürokratlar tarafından belirtilmiştir. Bu kapsamda 2023 senesi ağustos itibari ile bölgede bulunan işletmelerin konumları Şekil 5.24 üzerinde belirtilmiştir. İşletmeler ile yapılan görüşmelerde işletmelere ait isimlerin paylaşılması istenmediği için sırası ile işletmeler rakamlar ile belirtilmiştir.

Şekil 5.24 4 numaralı kıyı alanı içerisinde bulunan işletmelerin dağılımı (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Kıyı alanlarındaki ilk 50 metrelik mesafenin herkese açık olarak kullanılabileceği ilgili mevzuatlarca belirtilmesine karşın plaj alanlarına erişimde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bölgede bulunan işletmelerden hizmet almadan yalnızca yürüyüş yapmak veya denize girmek isteyen kullanıcıların öncelikli olarak işletme görevlileri tarafından denetimden geçmesi gerekmektedir. Kıyı alanına erişilebilecek tüm noktalar bu denetim noktaları ile çevrilmiş bulunmaktadır. İşletmeler ve kullanıcılar ile yapılmış olan görüşmelerde, sabah saat 09.00'dan önce ve akşam saat 18.00'dan sonra bu alanlara ücret verilmeden girilebileceği belirtilmiştir. Bölgedeki denizin tehlikeli olması ve cankurtaran hizmetinin sona ermesi gibi çeşitli durumlardan dolayı, belirtilmiş olan saatlerde kıyı alanlarını kullanmak isteyen kullanıcılar azalmakta, verimli aktiviteler için kıyının kullanılabileceği ana saatlerde kullanıcılardan ücret alınmaktadır. Kullanımın daha da yoğunlaştığı özel günler, bayramlar ve hafta sonlarında ise kullanıcılar kıyıları kullanabilmek adına farklı ücret tarifeleri ile içeriye girmek durumunda kalmaktadırlar. Tablo 4.2 içerisinde işletmelere ait giriş ücretleri düşünüldüğünde, hafta sonu kıyı alanını kullanmak isteyen 4 kişilik bir ailenin sadece giriş ücreti 1200 Türk Lirası seviyelerinde olmaktadır (Tablo 4.2).

Bölgede bulunan işletmeler, kıyı alanlarını kullandırmak adına halktan hizmet bedeli talep etmekte olup; bu ücret içerisine otopark, şezlong, şemsiye, duş ve

bunlar gibi hizmetleri sağlamaktadır. İşletmeler tarafından talep edilen giriş ücretleri değişken olmakla birlikte, 2023 senesi ağustos ayında işletmeler tarafından istenen ücretler, tablo 4.2 içerisinde yer almaktadır. Ücretler internet üzerinden yapılmış olan araştırma ve yerinde işletme ve kullanıcılara sorulmuş olan sorular üzerinden derlenmiştir.

Tablo 5.2 Ağustos 2023 tarihi itibariyle 4 numaralı kıyı çalışma alanındaki işletmelerin giriş için talep ettiği ücretlerin yaklaşık Amerikan Doları karşılaştırmalı tablosu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

BÖLGE	İŞLETME	ÜCRET (TÜRK LİRASI-TRY)	ÜCRET (AMERİKAN DOLARI-USD)
4 numaralı kıyı çalışma alanı	1	Hafta içi:200 TL Hafta sonu:350 TL	Hafta içi:7,40 USD Hafta sonu:12,96 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	2	Hafta içi:250 TL Hafta sonu:350 TL	Hafta içi:9,25 USD Hafta sonu:12,96 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	3	Hafta içi:300 TL Hafta sonu:400 TL	Hafta içi:11,10 USD Hafta sonu:14,80 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	4	Hafta içi:120 TL Hafta sonu:200 TL	Hafta içi:4,40 USD Hafta sonu:7,40 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	5	Hafta içi:250 TL Hafta sonu:350 TL	Hafta içi:9,25 USD Hafta sonu:12,96 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	6	Hafta içi:200 TL Hafta sonu:240 TL	Hafta içi:7,40 USD Hafta sonu:8,80 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	7	Hafta içi:300 TL Hafta sonu:400 TL	Hafta içi:11,10 USD Hafta sonu:14,80 USD

Tablo 5.2 Ağustos 2023 tarihi itibariyle 4 numaralı kıyı çalışma alanındaki işletmelerin giriş için talep ettiği ücretlerin yaklaşık Amerikan Doları karşılaştırmalı tablosu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır) (devamı)

BÖLGE	İŞLETME	ÜCRET (TÜRK LİRASI-TRY)	ÜCRET (AMERİKAN DOLARI-USD)
4 numaralı kıyı çalışma alanı	8	Hafta içi:180 TL Hafta sonu:250 TL	Hafta içi:6,60 USD Hafta sonu:9,25 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	9	Hafta içi:250 TL Hafta sonu:250 TL	Hafta içi:9,25 USD Hafta sonu:9,25 USD
4 numaralı kıyı çalışma alanı	10	Hafta içi:100 TL Hafta sonu:150 TL	Hafta içi:3,70 USD Hafta sonu:5,55 USD

> "İşletmelere, kullanım saatleri dışında kullanıcılara engel olmayın diye uyarılar yapılıyor. Plaj alanlarında bulunan işletmeler personel sağlıyor, hizmet sağlıyor. Bunun karşılığını da almak istiyorlar. Her plajın kapasitesi var ve kalabalık oluyor denize girecek yer olmuyor" (Sarıyer Belediyesi'nden bir bürokrat)

4 numaralı kumsal üzerinde (Şekil 5.24) yer alan işletmeler kumsal üzerinde birbirine bağlanmakta olup, ücret ödenerek kıyıya ulaşılamadığı durumlarda uzun araç yolları ile engeller çıkmakta, yürüyerek kıyıya ulaşması zor bir rota oluşturmaktadır. 4 numaralı çalışma alanında, Boğaziçi Üniversitesi Kampüsü'ne kadar yer alan bölüm Şekil 5.25 ve Şekil 5.26'da ifade edilmiştir. İşletmelere ait ayırıcı unsurlar ise Şekil 5.27 ve 5.28, 5.29 ve 5.30'da gösterilmiştir.

Bölge içerisinde yer alan önemli alanlardan birisi de Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Kampüsü'dür. Kıyıda bulunan kampüs, kıyının dikine gösterdiği yayılımdan dolayı, çevresinden araç yolları ile dolaşılarak geçilebilmekte, arkasından başlayan konut alanları Gümüşdere mevkiinde kıyı ile kullanıcıların bağını koparmaktadır. Yayalar için yürüyüş yollarının bulunmayışı ve yönlendirici tabelaların eksik

olması, bölgeyi bilmeyen insanlar için ulaşılması önemli engelleyici unsurlar arasında yer almaktadır.

Şekil 5.25 Kilyos Kumköy bölgesi Boğaziçi Üniversitesi kampüsüne kadar olan bölümde kumsala erişim noktalarının dağılımı (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Şekil 5.26 Kilyos Kumköy bölgesi Plaj Yolu'nda yer alan fiziksel ayırıcılar ve işletme giriş noktaları

Şekil 5.27 Kıyı alanlarında beach clubları yollardan ayıran tel örgüler (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Şekil 5.28 Kilyos Kumköy bölgesi Plaj Yolu'nun sonu – Şekil 5.24'de bulunan 4 numaralı alan (yazarın kendi arşivinden)

Şekil 5.29 Kumsal bölgesi üzerinde atıl durumda olan Turban tesislerini yoldan ayıran tel örgüler ve taşıt yolu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Şekil 5.30 Atıl olarak bölgede bulunan Turban tesisleri girişinin güncel durumu (yazarın kendi arşivinden)

Kilyos bölgesi kıyı alanlarına erişimin önündeki fiziksel unsurların varlığı kullanıcıların kıyı alanlarına erişmesi adına çeşitli zorluklar çıkarmaktadır. Kıyı erişiminde alternatif yolların olmaması sadece ücret ödeyen kullanıcıların denize ulaşabilmesine ve denize bağlı faaliyetleri gerçekleştirebilmesine sebep olmaktadır. Kıyı alanlarında bulunan işletme çalışanları ve sahipleri ile yaptığımız

görüşmelerde, bu kişiler, kıyıların herkesin kullanımına açık olduğunu belirtmesine karşın, pratikteki uygulamalar kullanıcıların ücret vermeden erişmesine engel olmakta ve çeşitli zorluklar yaşanmaktadır.

Bölgedeki özel işletmelerin yaz turizmine bağlı olan faaliyetleri, yaz turizm sezonu ve sezon dışındaki fiziksel engelleri önünde farklılıklar oluşturmaktadır. Bölgenin yaz turizmine yönelik olan kıyı kullanım faaliyetleri mevsimsel olarak kıyı kullanım yoğunluğunu değiştirmekte, yaz ayında erişim sorunları daha da gözle görülür bir hale gelmektedir. Yaz turizm sezonu dışında, kıyıya bağlı faaliyetlerin azalması, işletmelerin kısmen fiziksel engelleri kaldırmasına, gişe uygulaması ve giriş denetimlerinin azalmasına neden olmaktadır.

Bölgedeki işletmelerle yapılan görüşmelerde, işletmelerin 1 Haziran itibariyle hizmet vermeye başladığı ve Eylül ayı itibariyle hizmetlerinin büyük bir bölümünün son bulduğu öğrenilmiştir. Sezon içerisinde saat 09.00 ile 20.00 arasında yoğunluklu kullanım olduğu belirtilmiştir.

Özel işletmelerin bulundurmuş olduğu fiziksel engeller kıyı alanlarına yaya olarak ulaşımı güçleştirmektedir. Kumsal alanlar herkesin kullanımına eşit bir şekilde sunulmasına karşın, kumsal alana çıkan yollar özel işletmelerin tel örgüleri, gişeleri ve görevli personelleri ile son bulmaktadır. Kilometrelerce kıyı alanı, bölgede bulunan halk plajı dışında erişilmek istendiğinde özel işletmelere ücret ödenmediğinde uzun araç yolları ile birlikte deniz görülmeden bitmektedir.

Çalışma kapsamında incelenmiş olan ve Şekil 5.7'de belirtilmiş olan bölgelerden 1,2, ve 3 numaralı kıyı alanları ile 4 numaralı kıyı alanı arasında işletmeye bağlı engeller arasında çeşitli farklar bulunmaktadır. Bunların ilki üzerinde faaliyet gösteren işletmelerin yapısıdır. 4 numaralı kıyı alanında, 4 kilometrelik kumsal alanında 10 ayrı işletme faaliyet göstermektedir. Faaliyet gösteren işletmeler, kiralamalara ve sözleşmelere bağlı olarak yaz sezonunda yıllar içerisinde değişkenlik göstermekte, kışın ise işletmelerin büyük çoğunluğu, restoran bölümleri dışında faaliyet göstermeyerek kıyı alanlarına erişim noktalarında serbestlik sağlamaktadır. Yaz sezonu dışında işletmelerin büyük bir bölümü faaliyetlerini durdurmaktadır. 1,2 ve 3 numaralı kıyı alanlarında ise her koyda tek bir işletmeci tarafından faaliyet gösterilmektedir. 4 numaralı işletmelerin aksine 1,2 ve 3 numaralı koylarda yaz sezonu dışında da karavan park, çadır parkı ve çeşitli

imkanlar ile birlikte kullanım imkanı sağlamaktadır. Bu durum 4 numaralı kıyı alanının yaz sezonu dışında daha tanımsız olmasına sebebiyet vermektedir.

Demirciköy mevkinde bulunan koylara ulaşan araç yolları bulunmasına karşın yaya erişimi, bölgenin fiziki yapısı ve doğal bitki örtüsünden dolayı sekteye uğramaktadır. Plaj alanlarına erişilerek denizin kullanılmasının istendiği durumlarda, araç yollarının son bulmasının ardından giriş kontrolleri başlamaktadır.

Bölgelerde yer alan işletmeler, kıyı alanı kullanımlarında, hizmet almak istemeyen kullanıcıların ücretsiz olarak erişiminde sorun olmadığını belirtmektedir. Ancak günlük pratiklerde uyuşmazlıklar yaşanmaktadır. Özellikle işletmelere ait personellerin varlığı, kıyı alanlarını ücretsiz olarak kullanmak isteyen kullanıcılar üzerinde psikolojik bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Kumsal bölgelerinin ücretsiz olarak kullandırılması aşamasında; işletme yöneticileri ve sahipleri, şezlong, duş ve araç park yeri gibi hizmetlerin alınmadığı taktirde bu durumun mümkün olmasına belirtmesine karşın, kendi hizmetlerinden faydalanan kullanıcıların rahatsız olmaması gerekçe gösterilerek denetim yapabildiğinden bahsedilmektedir.

> “Biz kaba bir şekilde çözmeye çalışmıyoruz. Havlusunu alıp gelip oturmak isteyen insanlar ücretsiz bir şekilde kumsalı kullanabiliyor. Ancak bu işi uzun yıllardır yapan insanlar olarak plajda sorun oluşturabilecek insanları anlayabiliyoruz. Biz insanları daha yukarıdan karşılamaya başlıyoruz. Eğer sorun oluşturabilecek insanlarsa sakin bir şekilde oturacak yer kalmadı diyerek gönderiyoruz. Veya bu insanlar aşağıya inerken gözümüz onlarda oluyor uzaktan bir göz olarak denetimini yapıyoruz.” (Kilyos’ta bulunan plaj işletmelerinden yönetici)

Özel işletmeler sahilde; şezlong, duş, kafeterya, restoran ve bunlar gibi sunduğu hizmetler karşılığında ücret talep ettiğini belirtmesine karşın, sadece denize girmek adına kıyı alanlarına ulaşmak isteyen halkın önüne gişeler çıkmaktadır. Halk plajı bölümünden kumsal alana girildiği durumlarda, özel işletmelerin hizmet sağladığı bölümlerde bekleyen işletme personelleri, bölgeye ücret vererek giriş yapmış olan kullanıcılara verilmiş olan bileklik gibi fiziksel ayırıcı unsurlar ile fiziksel, görsel ve psikolojik birer bariyer olarak gözükmektedir. Kıyı alanlarına ulaşımı zorlaştıran

unsurlardan bir diğeri de bölgeye kendi araçları ile gelen kullanıcıların yaşadığı park sorunlarıdır. Kıyı alanlarını kullanmak isteyen kişiler park yeri bulmakta zorluk çekmekte, sahilde bulunan ücretli plajlar ve beach clublar tarafından ücretli olarak otopark hizmeti sağlanmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenmiş olan 1,2,3 ve 4. Kıyı alanlarının yanında 5 numaralı kıyı alanı da bulunmaktadır (Şekil 5.7). Bu kumsal alan halk tarafından Kısırkaya Köyü plajı olarak bilinmektedir. Diğer örneklerde incelenmiş olan örneklerin aksine bu alanda bulunan plaj kentliler tarafından ücretsiz olarak kullanılabilmektedir. İBB tarafından konulmuş olan tuvalet ve duş alanları bulunmakta, aynı zamanda günün belirli saatlerinde can kurtaran bulundurulmakta, şezlong hizmeti sağlayan işletmeler yer almamaktadır. Bölgedeki kumsal alanın kirliliği dolayısıyla zaman zaman sosyal medya yorumları ile kullanıcılardan şikayetler yapıldığı görülmektedir. Ücretli alanların aksine ücretsiz bir alternatif sunulması bölgede önemli bir alternatif olarak düşünülebilir.

Bölgede bulunan ücretli plajlara karşın, Kilyos Kumköy mevkiinde bulunan halk plajı ve Kısırkaya mevkiinde bulunan İBB Kısırkaya plajı gibi ücretsiz alternatifler de bulunmaktadır (Şekil 5.7 5 numaralı bölge).

Yaz aylarında kullanıcı yoğunluğu artan Kilyos bölgesinde, ücretli hizmet veren işletmeler yaz ayları dışında kıyı alanlarında şezlong şemsiye ve benzeri ürünlerini kaldırmakta ve kıyı alanları herkese eşit imkanlar sağlayan alanlara dönüşmektedir. Ancak yaz ayları dışında kıyı alanlarında denize girme, güneşlenme ve su sporu faaliyetleri gibi etkinlikler yapılamadığından, kullanıcılar tarafından verimli olarak kullanılamamaktadır. Özellikle yaz sezonu dışında, bölgenin mevcut özelliklerinden dolayı kıyı alanlarına dalgalar, kir ve pislik getirmekte, fiziksel olarak temizlenmeyen bölge bakımsızlığıyla dikkat çekmektedir (Şekil 5.31).

Şekil 5.31 Yaz ayları dışında Kilyos bölgesinde bulunan kumsallarda yaşanan kirlilik problemi (yazarın kendi arşivinden)

İşletme vb. unsur kaynaklı engellerin araştırılması kapsamında işletmeleri ile görüşmeler yapılmak istenmiş görüşme talebinde bulunulmuştur. Kilyos bölgesi Kumköy mevkii ana kumul üzerinde 10 ayrı işletmekte bulunmakta, Demirciköy mevkiinde bulunan her koyda ise tek işletmeci bulunmakta olup toplamda 5 ayrı kıyı alanında 13 ayrı işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin sayılarının seneler içerisinde değiştiği bilgisi yerel belediye yetkilileri tarafından verilmiştir.

Röportaj talebinde bulunulan işletmelerden üçü olumlu dönüş yapmış, ve bu işletmeler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İşletme yetkilileri, işletme isminin ve kendi isimlerinin kullanılmamasını istemiştir. Yapılan röportajlarda ses kaydının alınmaması istenmiş olup, görüşme anında alınan notlar ile ilerlenmiştir.

İşletmelere; Kilyos'un genel durumu hakkındaki bilgileri, plaj işletmeciliğinin boyutları, verilen hizmetlerin çeşitliliği, bölgedeki günlük rutinleri, giriş uygulamaları, bağlı bulunduğu yönetmelik durumları ve işletmenin bulunduğu arsanın durumları ile ilgili olarak sorular sorulmuş ve yanıtlar alınarak notlar aktarılmıştır.

İşletmeler bölgede yaşadığı sorunların temelinde kıyı alanları ile ilgili zorlukların bulunmadığı, maddi olarak işletmesel sıkıntıların bulunduğunu belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde işletmelerin yaz ayı boyunca hizmet verdiği, Eylül ayına

gelindiğinde sezonun bittiği ve bir sonraki sezona kadar etkinliklerin yapılmadığını belirtmişlerdir.

Yapılmış olan görüşmelerde, işletme isimleri ve röportaj veren kişiler, kendi isimleri ve işletme isimlerinin geçmesini istemediğini belirttikleri için, işletmeler x, y ve z işletmesi olarak belirtilmiştir.

X işletmesi ile yapılan görüşmelerde, kıyı alanının kullanılmasının ücretlendirilme gerekçesinin, kişilere vermiş oldukları hizmetler olduğunu belirtmiş olup, kıyı alanına erişimin engellenmesi noktasında, plaj alanlarında kadın ve erkek sayısının korunması ve plajdaki kadınların rahatsız edilmemesi gerekçe gösterilerek yapmış oldukları gişe denetimlerine gerekçe gösterilmiştir. Kumsalın herkesin kullanımına eşit olduğu ve kumsalı kullandığı, ancak kendi müşterilerinin bulunduğu şezlong aralarını kullanamayacağını söylemiştir.

Mülkiyet olarak bölgede kendi özel mülklerinin bulunduğu ve plaj alanlarında ise kiralamalar yaptıklarını ve yerel belediyeye bağlı ekipler ve Tarım ve Orman Bakanlığı gibi çeşitli otoriteler tarafından denetlendikleri bilgisini paylaşmıştır. Plaj kullanımları için turizm belgeli işletme statüsünde olduklarını, kumsalalanda uzun dönemli kiralamalar yapılamayıp, daha kısa dönemli kiralamalar yapabildiği bilgisini aktarmıştır.

Y işletmesi ile yapılan görüşmelerde, kıyı alanı kullanımının ücretlendirme gerekçesinin, sunmuş olduğu hizmetler olduğu belirtilmiş olup, kıyının kullanımında hizmet almayan kişilerden ücret talep etmedikleri belirtilmiştir. Ancak kıyı alanına alınan insanlar ile ilgili olarak, hizmet almak için ücret ödeyen kullanıcıların huzurunun bozulmaması ve güzel zaman geçirebilmeleri gerekçe gösterilerek ücretsiz olarak alanı kullanmak isteyen insanların gözlenerek alındığı bilgisi verilmiştir.

Bölgedeki arazilerin tapulu olarak kendilerine ait oldukları ve dedelerinden kalmış olan bu arsalarda işletmecilik yaptıkları ifade edilmiş olup, kıyı kullanımlarında ecrimisil ödemeleri ile dönemlik ücret verdikleri belirtilmiştir. Yapmış oldukları faaliyetleri, almış oldukları turizm işletme ruhsatı ve plaj işletme ruhsatlarına bağlı olarak gerçekleştirdikleri bilgisi paylaşılmıştır. Plaj alanları ile ilgili olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından denetlendikleri ve bütün belgelerinin hazır olduğu bilgisi paylaşılmıştır.

Z işletmesi ile yapılan görüşmelerde, kıyı alanı kullanımında kısıtlamalar yapılmasının sebebinin ailelerin ve kadınların rahat olarak plajdan yararlanabilmesi olduğu ifade edilmiştir. Aileler dışında plaja insan sokmak istemediği ve bu doğrultuda da insanların mutlu olduğu belirtilmiştir. Bölgedeki kendi personelleri ile, kendi bulundukları plaj alanının giriş ve çıkışlarının denetlendiği bilgisi paylaşılmıştır.

Yıllık olarak ecrimisil ödemeleri yaptıkları belirtilmiş olup, kumsal alandaki temizlik işlemlerini kendilerinin gerçekleştirdiklerini cankurtaran hizmetlerinin de kendileri tarafından verildiği söylenmiştir.

Tüm bu kapsamda X, Y ve Z işletmeleri ile yapılmış olan görüşmelerde, kıyı alanlarına giriş alanlarında talep etmiş oldukları ücreti vermiş oldukları hizmetler karşılığında istediği ve yapmış oldukları giriş denetimlerini, müşteri memnuniyeti adına yapılması ile gerekçelendirmektedirler.

5.2 Kilyos Bölgesinde Kıyı Erişiminin Kısıtlanmasını Meşrulaştıran Unsurlar

Bölgede erişimin kısıtlanması genel olarak üç şekilde meşrulaştırılmaktadır. 1) eldeki tapu kayıtlarının varlığı, işletmelerin kumsala giden yollara gişeler ve bariyerler koyması adına meşrulaştırıcı bir sebep olarak öne sürülmektedir. 2) bölgede yer alan belirli işletmelerin hazine arazilerine ecrimisil (işgal sebebiyle, kamu idaresi tarafından istenen bedel) ödeyerek kullandığı görülmektedir. 3) bazı kıyı alanlarının ise devlet üniversitelerine tahsis edildiği ve işletildiği görülmektedir (Tablo 5.3 ve Tablo 5.4).

Tablo 5.3 Kilyos bölgesinde kıyı erişiminin kısıtlanmasını meşrulaştıran unsurların sınıflandırılması (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

Tablo 5.4 Kilyos bölgesindeki fiziksel kısıtlamalar ve bu kısıtlamaları meşrulaştıran sebepler (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

5.2.1 Eldeki Tapu Kayıtlarının Varlığı

Çalışma alanı içerisinde yer alan ve kumsal alanlarını bünyesinde bulunduran Kısırkaya, Gümüşdere, Kumköy ve Demirciköy mahalleri içerisinde yer alan kıyı alanlarında toprak kullanımı, yasal sahiplikler ve mülkiyet hakkı kullanımları ile ilgili olarak birçok farklı durum bulunmaktadır. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 5. maddesinde "Kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır…" ifadeleri yer almaktadır. Bu kapsamda kıyı alanlarının devlete ait olduğu ve kamuya ait açıkça ifade edilmektedir. Ancak bölgede kıyı kanunu öncesinden kalmış olduğu belirtilen tapuların bulunduğu yerel belediyeye ait bürokratlar tarafından belirtilmiştir. Bu durum ile ilgili olarak Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 4. Bölümünün 16. Maddesindeki RG-30/3/1194-21890 açıklamalı b bendinde "11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen yapılaşma varsa onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerlidir. Aksi halde sahil şeridi (c) bendi uyarınca belirlenir" ifadesi yer almaktadır. Bu iki durum düşünüldüğünde Kilyos bölgesi çalışma alanlarında iki farklı mülkiyet durumu bulunmaktadır. Bunlar, i) Kamuya ait alanlar, ii) Özel mülkiyete konu olan alanlar (Tablo 4.5).

Tablo 5.5 Kilyos Bölgesi kıyı alanlarındaki mülkiyetin durumu (çalışma kapsamında hazırlanmıştır)

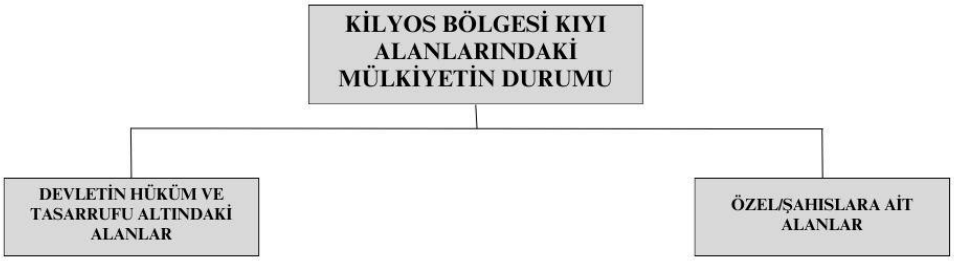

Devletin hüküm ve tasarrufunun altında olduğu alanlar arasında, bölgedeki 1. Derece doğal sit alanlarını kapsamaktadır. Demirciköy, ve Kısırkayada bulunan kumsal alanların tamamı ve Kumköy'deki ana kumul alanının Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Kampüsü'ne kadar olan alan bölümü 1. derece doğal sit alanı içerisinde yer almaktadır. 1. derece doğal sit alanları "Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar" şeklinde ifade edilmektedir (Tabiat Varlıkları, Doğal Sit Alanları ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kalan Yapı Yasaklı Taşınmazların Hazine Taşınmazları İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). 1. Derece doğal sit alanlarının tespiti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılmaktadır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983). Kıyı mevzuatına aykırı olmayacak şekilde rekreatif kullanımın doğal sit alanlarında uygulanabileceği ve imar planı yapılması gerekmeksizin denize girme, güneşlenme vb. amaçlara hizmet edebilecek sökülür takılır yapıların yapılabileceği belirtilmektedir (Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararı, 2019).

Bölgede bulunan kıyı alanlarının 1. derece doğal sit alanı içerisinde yer alması, kıyı alanı kullanımının öncelikli denetçisi olarak T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği bakanlığını yetkin kılmaktadır. Bölgedeki doğal sit alanlarına ait gösterim Şekil 5.32 ve Şekil 5.33 içerisinde yer almaktadır.

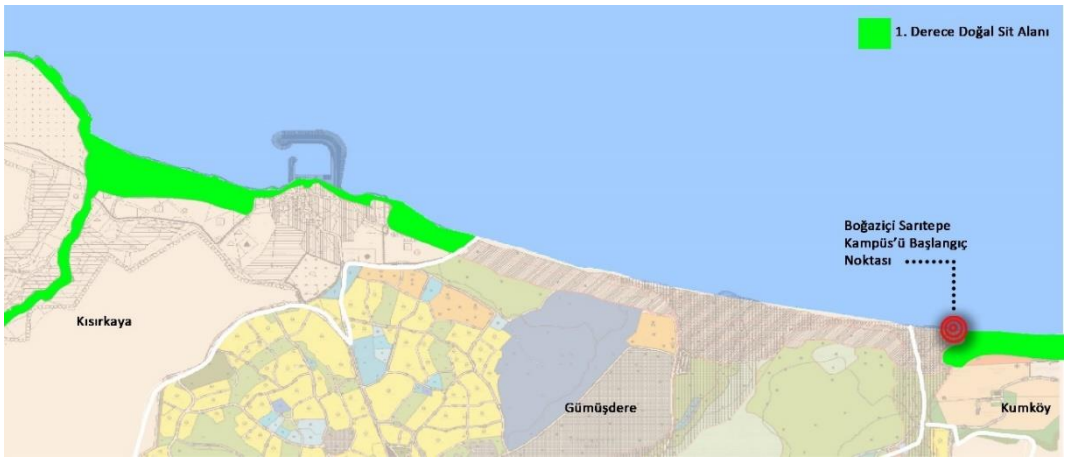

Şekil 5.32 Kıyı alanları 1. derece doğal sit alanlarının Kısırkaya-Kumköy (Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Kampüs'ü başlangıcı) bölgesindeki gösterimi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

Şekil 5.33 Kıyı alanları 1. derece doğal sit alanlarının Kumköy-Demirciköy bölgesindeki gösterimi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

Bölge 1. Derece doğal sit alanı olmasına karşın, kumsal alanlarının kentliler tarafından eşit olarak kullanılamamasının önündeki en büyük engellerden birisi olarak mülkiyet ile ilgili problemler göze çarpmaktadır. Kıyı alanlarının kullanılmasında öncelikli olarak kamu yarının olduğu, herkesin kullanımına eşit olarak açık olduğu ve inşa edilecek olan yapıların kıyı kenar çizgisine en fazla olarak 50 metre yaklaşabileceği 7121 sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. Maddesinde ve eklerinde belirtilmiştir.

Kamu tasarrufuna ait kıyı alanları dışında, bölgedeki bazı parseller belediye ve özel kişilere ait tapular içermektedir. Yerel belediye yetkilileri ve kıyı alanlarında bulunan özel işletme sahipleri ile yapılan görüşmelerde, tapu ile ilgili özel bilgilerin verilmek istenmediği belirtilmiştir.

Çalışma alanı içerisinde yer alan 4 numaralı kıyı şeridinde (Şekil 5.7) arazi kullanım hakları kamu dışında olan alanların varlığının bilgisi yerel belediyede çalışan bürokratlar tarafından alınmıştır. Sarıyer Belediye'si ile yapılmış olan görüşmelerde, ilgili parsellerde bulunan tapuların Osmanlı döneminden bu yana süregeldiği belirtilmiştir. Ayrıca, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgu Uygulaması üzerinden yapılan incelemelerde de kumsal alanların da bir bölümünü içerecek şekilde kıyı alanlarında tapulu alanların olduğu görülmektedir (Şekil 5.34).

> "Eski Turban tesisleri olarak adlandırılan yerde yaklaşık olarak %80'i Sarıyer Belediyesi'nde, %20'si ise vatandaşta olacağı şekilde hisseler mevcut." (Sarıyer Belediyesi'nden bir bürokrat)

> "Alanda Sarıyer Belediyesi'nin kiraladığı 1 işletme var. İşletmeye oradaki insanlara yürüyüş yollarında zorluk çıkarmaması için bilgilendirme yapılmakta." (Sarıyer Belediyesi'nden bir bürokrat)

Kıyı şeridinden itibaren bulunan ikinci 50 metre ve üçüncü 50 metre içerisinde yer alan yapılar ve tesisler de ilk 50 metre içerisinde yer alan kıyı alanlarına geçişe engel olmaktadır.

> "İmar planı henüz uygulama görmediği için kamuya terk edilmiş değil. Yaşayan tapular var, Osmanlı'dan gelme tapular var. Buralar özel mülkiyet, tapudan düşerse o zaman kullanıma açılabilir" (Sarıyer Belediyesi'nden bir bürokrat)

Şekil 5.34 4 Numaralı çalışma alanının yakın çevresinin tapu durumlarının Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması üzerinden incelemesi

11.04.2007 tasdik tarihli 1/1000 ölçekli Kilyos ve Demirciköy Yerleşim Alanları ve Çevre Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Hükümleri içerisinde yer alan 7. maddede "Sosyal ve teknik altyapı alanları (yol, yeşil alan, park, oyun alanı, eğitim ve sağlık tesisleri, resmi bina, sosyal tesisler, teknik hizmet alanları, belediye hizmet alanları, spor alanları gibi) kamu mülkiyetine geçmeden uygulama yapılamaz" ifadesi yer almaktadır. Kumköy bölgesinde bulunan kıyı alanlarının rekreatif alan olarak değerlendirilmesi ancak kamu mülkiyetinde yer almaması bölgedeki ana sorunlar arasında yer almaktadır.

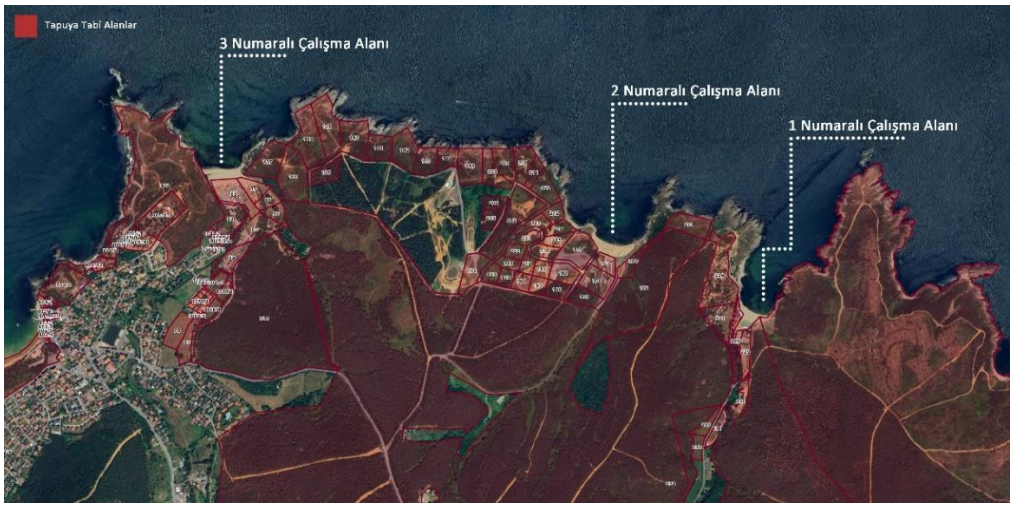

Şekil 5.35 1,2 ve 3. Çalışma alanlarında bulunan tapu durumlarının Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması üzerinden incelemesi

Çalışma kapsamında 1,2 ve 3 numaralı çalışma alanlarına ait Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması üzerinden yapılmış olan parsel

sorgularında da, kumsal alanlarının da bir bölümünü içerecek şekilde tapuya tabi olduğu görülmektedir (Şekil 5.35).

Anayasanın 35. Maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlandırılabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz" şeklinde ifade edilmektedir.

5.2.2 Ecrimisil Ödeyerek Kıyı Alanı Kullanımları

Kıyı alanlarına erişimi kısıtlayan ve bu durumu meşrulaştıran bir diğer unsur ise ecrimisil ödemeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ecrimisil kavramı 336 sıra numaralı Milli Emlak Genel Tebliği'nde "Hazine taşınmazının, İdarenin izni dışında gerçek veya tüzel kişilerce işgal veya tasarruf edilmesi sebebiyle, İdarenin bir zarara uğrayıp uğramadığına veya işgalcinin kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın İdarece talep edilen tazminatı," olarak ifade edilmektedir.

Yine 336 sıra numaralı Milli Emlak Tebliği'nin 3. Bölümü, özellik arz eder şekilde nitelendirilerek "Kıyı Kanunu kapsamında kalan yerlerde ecrimisil işlemleri" başlığı altında 14. madde içerisinde detaylı olarak ele almıştır. İlgili madde içerisinde, "kumsaldan yararlanılması amacıyla şezlong, gölgelik, soyunma kabini ve duş konulması, yeşil alan düzenlemeleri yapılması, sportif ve eğlence aktivitelerinin yapılabileceği alanlar oluşturulması …" şeklinde uzun bir işgal tanımlaması tarifi yaparak T.C. Kalkınma Bankası A.Ş. tarafından belirleneceği belirtilerek ecrimisil alınması gerektiği belirtilmektedir.

Herkesin eşit olarak yararlanmasına açık olan anayasal olarak güvence altına kıyı alanlarına erişim hakkı kimi işletmeler tarafından ecrimisil ödemeleri ile aşılmaktadır. Ecrimisil ödemeleri, temelinde işgal olan ve işgaliye bedeli olarak adlandırılabilir. Bu kapsamda, ecrimisil ödemeleri, ödemeyi yapan kişilerin işgal edilen alan kapsamında hak sahibi olamamaktadır. Ancak işletmeler ile yapılan görüşmelerde, ecrimisil ile bulunan işletmelerin, ilgili bedeli kiralama bedeli olarak düşündüğü tespit edilmiştir.

"Belediye bakmıyor sahil kesimlerine, Milli Emlak'tan kiralıyoruz. Ben sezonluk gibi bir şey düşünüyorum, ama ben parasını yatırdığım müddetçe benim" (Bir Plaj işletmecisi)

Çalışma kapsamında Kilyos bölgesinde incelenmiş olan kıyı alanlarındaki plaj işletmeleri ile yapılmış olan üç görüşmenin ikisinde, işletmelerin ecrimisil

ödemeleri yaptığı belirtilmiştir. Ancak gerek diğer plaj işletmeleri ile görüşme yapılamaması gerekse resmi kaynaklardan konu ile ilgili bilgi alınamaması sebebi ile, alanda bulunan hangi işletmelerin işgaliye bedeli vermiş olduğu bilinememektedir.

Herkesin kullanımına eşit olarak açık olması gereken kıyı alanları, düzenli olarak ecrimisil bedelleri ödenerek aynı işletmeciler tarafından yıllarca kullanılmaktadır. İşgaliye bedelinin kiralama işlemi şeklinde görülmesi, işletmelerin işgal ettikleri bölümleri kendi alanları olarak görerek sunmuş olduğu şezlong, otopark, duş ve bunlar gibi hizmetlerden ücret talep etmesi işle sonuçlanmaktadır.

5.2.3 Üniversitelere Tahsis Edilen Alanlar

Kilyos bölgesi kıyı alanlarında kamu kuruluşlarına ait olan tesisler kıyı kullanımını kısıtlayacak şekilde etki eden unsurların üçüncüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma kapsamında saha çalışması yapılmış olan 4. kıyı alanında (Şekil 5.7) bulunan bölgede toplamda 10 ayrı işletme faaliyet göstermekte olup, 2 ayrı kamu üniversitesinin bölgede kampüsü bulunmakta ve kampüs çalışma alanlarının kıyı ile kesiştiği noktalarda, üniversitelere ve mezun derneklerine bağlı işletmeler bulunmaktadır (Şekil 5.36). Bölgedeki üniversitelerin bulunduğu alanlara ilgili üniversitelerden mezun, öğrenci veya akademik görevlileri dışında giriş bulunmadığından kıyı alanlarına erişim sekteye uğramaktadır. Üniversitelerin çevresinde bulunan diğer plaj işletmeleri ile birlikte düşünüldüğünde kıyı alanına kamusal erişim kısıtlanmaktadır.

Şekil 5.36 Üniversite veya mezun derneğine bağlı işletmelerin 4 numaralı kıyı çalışma alanındaki yerleşimi (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

Bölgede yer alan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin Sanat ve Tasarım Uygulama Araştırma Merkezi'nde yer alan kumsal alanlar yaz sezonunda plaj hizmeti vermekte olup, okul öğrencilerine ve kamu çalışanlarına indirimli olmak koşuluyla tüm kullanıcılara yaz sezonunda 09.00-18.00 saatleri arasında ücretli olarak hizmet vermektedir.

Bölgede bulunan bir diğer üniversite de Boğaziçi üniversitesidir. Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe kampüsü içerisinde yer alan ve Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği tarafından işletilmekte olan ücretli plaj alanları bulunmaktadır. Bu alanlar mayıs ve eylül ayları arasında hizmet sağladığı ve Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri, personelleri ve mezunlarının faydalanabileceği belirtilmektedir (Şekil 5.37).

Şekil 5.37 Devlet üniversitelerinin bölgedeki konumu (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

Konu ile ilgili olarak Sarıyer Belediyesi'nde yapılan görüşmelerde bürokratların konu ile ilgili görüşleri alınmıştır. Konu ile ilgili olarak Yerel Belediye'den bir bürokrat, "Boğaziçi Üniversitesi'nin bulunduğu alanda, plan amacına aykırı kullanım bulunmakta, kıyı alanı içerisinde yer alıyor" şeklinde belirtmektedir.

Devlet üniversitelerine ait olan bu alanlar, kamuya ait alanlar olup, kamusal kullanım ile çeliştiği görülmektedir. Bu durum kamusal alanda ücret ödeyen ve ödemeyen kullanıcılar arasında adaletsizliğe sebep olabileceği ve erişim konusunda sorunlar oluşturabileceğini göstermektedir.

Boğaziçi Üniversitesi'ne ait kampüs alanının konumu, kumsal alanda Kumköy bölümünden Gümüşdere mevkiine geçerken derenin denize karıştığı alanı su yolu ile bölmekte, kampüs alanı üzerinden erişim sağlanamadığı için ise kampüs dışındaki yollar ile erişim sağlanmaktadır (Şekil 5.38 ve Şekil 5.39). Yaya olarak erişmesi güç olan kıyı alanları, taşıt kullanmayan kullanıcılar için bir saati bulan yürüyüş rotaları ile erişime imkan vermektedir.

Şekil 5.38 Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Yerleşkesi'nin kumsal alandan görünüm (yazarın kendi arşivinden)

Şekil 5.39 Boğaziçi Üniversitesi Sarıtepe Yerleşkesi'ne erişilmeden kıyı alanı kullanılmak istendiğinde kullanılması gereken güzergah (çalışma kapsamında oluşturulmuştur)

6
SONUÇ VE TARTIŞMA

Kıyı alanlarında bulunan önemli rekreasyonel kullanımlara sahip olan plaj alanlarının adil bir şekilde kullanılabilmesi ve erişilebilir olması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda, çeşitli yasal düzenlemeler ile güvence altına alınan kıyı alanlarına erişilebilirliğin incelenmesi ve kentlilerin, yaşamış oldukları kıyı alanlarını ne denli kullanabildiği ve değiştirebildiği çalışma kapsamında incelenmiştir. Kıyı alanlarının kent kullanıcılarına eşit imkanlar sunup sunmadığı, ücretli plaj alanlarının mekânsal ayrışmaya sebebiyet verip vermediği, kıyı alanları için yapılmış olan yasal düzenlemeler ile günlük pratikler arasında farklar olup olmadığı gibi birçok soruya yanıt aranmıştır.

Henri Lefebvre tarafından ortaya çıkarılan kent hakkı kavramı, kamusal alan, sosyal adalet ve kentin yeniden üretilmesi ile ilgili önemli kavramların açıklanması için kullanılır hale gelmiştir. Kavramın somutlaştırılması adına David Harvey önemli katkılarda bulunurken, Peter Marcuse ve Mark Purcell gibi birçok isim literatüre katkı sağlamıştır. Kent hakkı kavramının ifade ettiği önemli unsurlardan birisi kentlilerin fırsatlara eşit şekilde erişmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun farklı kesimlerinden kullanıcıları bir araya getiren plaj alanları, kent hakkı kavramının anlaşılabilmesi için değerli alanlardan birisidir.

Kıyı alanları ve bu alanlar içerisinde yer alan faaliyet alanları, geçmişten günümüze kadar çeşitli yasal düzenlemeler ve hükümler ile koruma altına alınmış olan alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1982 Anayasası'nın 43. maddesinde açıkça belirtilmiş olduğu üzere, sahillerin kullanımında kamu yararının öncelikli olduğu belirtilmiş, 1990 senesinde çıkartılmış olan 3621 sayılı Kıyı Kanunu ile kıyı alanlarının toplum yararına kullanılması adına çeşitli ifadeler ile desteklenmiştir. Bu alanların herkesin kullanımına eşit ve açık olduğu belirtilmiştir.

Türkiye'nin kıyı alanları; turizm, taşımacılık, sanayi vb. birçok kullanıma olanak sağlamakta ve bu alanları kullanan insanlar için önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak kimi durumlarda kıyı alanlarına erişmekte kentliler adına çeşitli güçlükler ortaya çıkmaktadır. Bunlar; i. Toprak kullanımı ve özel mülkiyet durumları, ii. çevresel faktörler ve doğal engeller, iii. altyapı eksikleri olmak üzere 3 temel başlık altında çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Kıyı alanlarında yaşanan sorunlar, kıyı kullanıcıları için çeşitli yeni arayışların oluşmasına sebep olmakta ve geniş kitlelere yayılmaktadır. Türkiye'nin yakın coğrafyasında bulunan Yunanistan'da ortaya çıkan havlu hareketi ile birlikte, Türkiye'de de çeşitli toplumsal hareketler ortaya çıkmış ve bu hareketler görünür kılınmaya başlanmıştır. Kıyı alanlarında birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan toplumsal hareketler ile birlikte çeşitli etkinlikler düzenlenerek bu alanların önemine dikkat çekilmiştir.

Türkiye'nin önemli kıyı alanlarını barındıran şehirlerden birisi de İstanbul olup, kent adeta deniz ile bütünleşmiş ve kullanıcıların hayatının önemli bir parçası olarak bulunmaktadır. 16 milyon insanın yaşadığı İstanbul'da denize girmek adına önemli alanlar bulunup bunlardan birisi de Kilyos'tur. Kentin Karadeniz kıyılarında bulunan Kilyos bölgesi, turizm faaliyetlerinin yürütüldüğü uzun kumsal alanları ile ön plana çıkmakta ve kentlilerin hafızasında yer etmektedir. Ancak bu alanların kullanılabilmesi adına çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Kıyı erişimine engel olan fiziksel unsurlar; i. bölgenin kendisine has doğal kıyı yapısı ii. özel işletmeler ve bu işletmelere ait gişeler, personeller ve bariyerler gibi çeşitli engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıyı şeridindeki eğim, doğal bitki örtüsü ve yükseklik değişimleri bölgenin doğal kıyı yapısına ait zorlukları oluşturmaktadır. Doğal kıyı yapısının kumsallara erişime izin verdiği noktalarda bulunan özel işletmelere ait unsurlar ise yalnızca ücret ödeyen kullanıcıların kumsaldan faydalanabilmesine olanak tanımaktadır. Bölge içerisinde, özel işletmelerin görevlendirdiği çalışanlar ise giriş ve çıkış işlemleri için denetimler yapmaktadır.

Bölgedeki kıyı erişiminin kısıtlanmasını meşrulaştıran ise 3 unsur öne çıkmaktadır. i. eldeki tapu kayıtlarının varlığı, ii. işletmelerin ecrimisil ödeyerek kıyı alanı kullanımları, iii. devlet üniversitelerine tahsis edilmiş olan alanlar şeklindedir. Bölgedeki tapu kayıtlarının varlığının Osmanlı döneminden kalması, bu alanlardaki tapu sahiplerinin kullanım için hak iddia etmesini sağlamaktadır. Bir diğer meşrulaştıran unsur ise işletmelerin yapmış olduğu ecrimisil ödemeleridir. İşgaliye bedeli olarak tanımlanabilecek olan ecrimisil ödemeleri ile, işletmeler bölge kullanımında hak talep etmektedir. Bölgede bulunan üniversitelere ait kampüsler ve bu kampüslere bağlı olan plaj işletmeleri ise bir diğer kısıtlayıcı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul Kilyos bölgesinde; plaj alanlarına ve kumsala erişim, hem yerel topluluklar için hem de İstanbul'da yaşayan 16 milyon kentli için önemli ve çözülmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Plaj alanlarına erişmek ve denizden faydalanmak adına istenen yüksek ücretler, kentlilerin bu alanlardan uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Kilyos bölgesi kıyı alanlarında bulunan denetleyici kurumlar arasındaki yetki karmaşası, yerel işletmeler ve halkın kıyı kullanımı ve yasal hakları ile ilgili sahip olduğu bilgi eksikliği, kıyı kullanımını olumsuz etkilemektedir. Bölgede, kıyı alanlarında bulunan mevcut tapuların varlığı ise konuyu büyük bir çıkmaz haline getirmektedir.

Kıyı alanlarının kullanılması adına Anayasası'nın 43. maddesinde bulunan "Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" ifadesi ve 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun 5. Maddesinde yer alan "Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır, kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir" ifadelerine dayanarak, kıyı kullanım alanlarında, şezlong, duş ve benzeri ücretli hizmetlerden yararlanmak istemeyen kullanıcıların da denizden faydalanması ve kumsal alanında yürüyüş güzergahının kısıtlanmadan ulaşması gerekmektedir. Bölgedeki kıyı alanlarının büyük bir bölümüne erişilememesi kent hakkı adına önemli bir kayıp olarak gözükmektedir.

Bu kapsamda, kent hakkı kavramının karşısında bulunan bu uygulamaların ortadan kaldırılabilmesi için temel anayasal hakların büyük kitlelere ulaştırılması önem arz etmektedir. Dünya genelinde yaşanan kıyı erişim sorunlarının aşılabilmesi için geniş kitlelere konuların aktarılabilmesi için ulusal ve uluslararası birçok çalışma ve organizasyon yapılmaktadır.

16 milyon insanın yaşadığı İstanbul'un plaj alanlarında, çeşitli paydaşların katılımları ile çalışmalar düzenlenerek farkındalık oluşturulabilir, sadece yerel halkının değil, büyük bir metropole hizmet sağlayan kıyı alanları üzerinden farkındalık oluşturulması sağlanabilir. İstanbul gibi göz önünde bulunan büyük bir kentte; tüm paydaşların çıkarlarının korunduğu doğru kıyı uygulamalarının artırılması ile birlikte, ulusal ve uluslararası örnek uygulamalar oluşturulabilir.

Kıyı alanlarına sahip olan kent nüfuslarının hızla artması, bölgedeki kıyı alanlarının adil ve sürdürülebilir şekilde kullanılması adına büyük önem arz etmektedir. Kent

hakkı kavramının yapmış olduğu önemli vurgulardan bazıları toplumsal adalet ve erişilebilirlik olup, kıyı alanlarına sahip olan kentlerde, üzerinde daha etkin düşünülmesini gerektirmektedir. Kıyı alanlarında toplumun her kesiminin kullanımına olanak sağlayan plaj alanları ise, erişim ve sosyal adalet perspektifinden değerlendirilerek aktarılması gereken alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, "kent hakkı" kavramı içerisinde "plaj hakkı" kavramının değerlendirilmesi ve aktarılabilmesi sürdürülebilir kıyı alanları adına önemli bir kazanım olarak kalacaktır.

KAYNAKÇA

Aalbers, M. B., & Gibb, K. (2014). Housing and the right to the city: introduction to the special issue. *International Journal of Housing Policy*, 14(3), 207-213.

Akça, N. (2004). Kıyı kenar çizgisinin tespiti ve uygulama sorunları. *Türkiye Kıyı ve Deniz Alanları V. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları,* 4, 4-7.

Alterman, R., & Pellach, C. (2022). Beach access, property rights, and social-distributive questions: A cross-national legal perspective of fifteen countries. *Sustainability*, 14(7), 4237.

Ataş, H. (19.08.2023). *Havlu hareketi plaj plaj yayılıyor.* Erişim tarihi:05.01.2023 *Sözcü gazetesi* https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/havlu-hareketi-plaj-plaj-yayiliyor-7777414/?utm_source=anasayfa&utm_medium=free&utm_campaign=sag_textmanset

Ayat, B., Üzmez, Z., Çevik, E. Ö., & Yüksel, Y. (2007). İstanbul Kıyı Alanlarının Planlanması ve Yönetimi. 5. *Kentsel Altyapı Ulusal Sempozyumu Bildirileri* (ss. 217-231).

Baillet, P. (02.04.2007) *Beach access for all*. Erişim tarihi:05.12.2023 https://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.news.12

Belediye Kanunu. (1930, 4 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı:1471)

Birleşmiş Milletler, (2017) New urban agenda. Erişim Adresi: https://habitat3.org/the-new-urban-agenda/

Brenner, N., Marcuse, P., & Mayer, M. (2009). Cities for people, not for profit. *City*, 13(2-3), 176-184.

Burçoğlu, Z. (2018, 10 Ağustos). Dünden Bugüne İstanbul'da Deniz Kullanımı. [Blog yazısı]. Erişim adresi: https://aura-istanbul.com/index.php/2018/08/10/dunden-bugune-istanbulda-deniz-kullanimi/

Christian, S. (2012). Henri Lefebvre, the right to the city, and the new metropolitan mainstream. *Cities for people, not for profit* (pp. 42-62). Routledge.

Çelik, K. (2015). Kıyı alanlarının planlanmasında kıyı kenar çizgisinin önemi. *Küresel Mühendislik Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 36-43.

Dipova, N. (2016). Antalya Konyaaltı sahilinde kıyı erozyonu tehlikesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* 223-231.

Doğal Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları İlke Kararları. (2019, 16 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı:30971)

Don Mitchell. (2003). The Right to the City Social Justice and the Fight for Public Space. (Aydın Çavdar, 2020). Kent Hakkı: Sosyal Adalet ve Kamusal Alan Mücadelesi. *İstanbul:Ayrıntı Yayınları.*

Duff, J., James, L., & LaBate, V. (2016). Public Shoreline Access in Maine: A Citizen's Guide to Coastal and Ocean Law.

European Environment Agency. (2023). *Integrated coastal zone management.* Erişim tarihi:05.01.2024 https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/integrated-coastal-zone-management

European Network for Accessible Tourism (2023). Mission statement.Erişim tarihi:25.07.2023 https://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.mission_statement

Fenton, A., Lupton, R., Arrundale, R., & Tunstall, R. (2013). Public housing, commodification, and rights to the city: The US and England compared. *Cities*, 35, 373-378.

Friendly, A. (2013). The right to the city: theory and practice in Brazil. *Planning theory & practice*, 14(2), 158-179.

Geçili, D. (2019). Osmanlı Devleti'nde İstanbul ve çevresindeki sahillere yapılmaya başlanan deniz hamamları. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 150-164.

Harvey, D. (2010). *Social justice and the city* (Vol. 1). University of Georgia press.

Harvey, D. (2015). The right to the city. In *The city reader* (ss. 314-322). Routledge.

Harvey, D. (1988). Social Justice and the City. (Mehmet Moralı, 2019). Sosyal Adalet ve Şehir, *İstanbul:Metis Yayınları*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü. (2012). *İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın Kıyı Alanlarına İlişkin Yaklaşımının Mekana Yansıtılmasına Yönelik Araştırma, Değerlendirme ve Model Geliştirme İşi*. Bimtaş ve Yıldız Teknik Üniversitesi işbirliğiyle hazırlanmıştır.

İstanbul'da isyan ettiren uygulama! Ücret ödemeyen plajlara giremiyor. (2022, 18 Haziran). *mynet.com* Erişim adresi:https://www.mynet.com/istanbul-da-isyan-ettiren-uygulama-ucret-odemeyen-plajlara-giremiyor-110106970465

İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023, Kasım 28). İstanbul Plajları. Erişim adresi: https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-276807/plajlar.html

İşletmeler sahili halka kapatabilir mi? Kilyos sahilinde yürümek bile yasak. (2017, Temmuz 19). *Yeniçağ Gazetesi* Erişim adresi:https://www.yenicaggazetesi.com.tr/isletmeler-sahili-halka-kapatabilir-mi-kilyos-sahilinde-yurumek-bile-yasak-688305h.htm

İşte yeni Sarıyer tünelinin güzergahı. (2017, 27 Ocak). *Sarıyer Manşet. Erişim adresi:*http://www.sariyermanset.com/iste-yeni-sariyer-tunelinin-guzergahi-7219h.htm

Kadi, J., & Ronald, R. (2014). Market-based housing reforms and the 'right to the city': the variegated experiences of New York, Amsterdam and Tokyo. *International Journal of Housing Policy*, 14(3), 268-292.

Kara, M. A. (2019). Sayfiye yerleşimlerinin oluşumu ve ikincil konut stoklarına dönüşümü. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 2019(2), 95-105.

Kıyı Kanunu. (1990, 17 Nisan). *Resmi Gazete* (Sayı:20495)

Kitsantonis, N. (2023, 15 Ağustos). “No Space for Us”:Greeks Fight Beach Takeover by Pricey Sun Chairs. *The New York Times*, Erişim adresi: https://www.nytimes.com/2023/08/15/world/greece-beach-towel-protests.html#:~:text=106-,'No%20Space%20for%20Us'%3A%20Greeks%20Fight%20Beach%20Takeover%20by,t%20take%20it%20lying%20down.

Kim, J., & Nicholls, S. (2018). Access for all? Beach access and equity in the Detroit metropolitan area. *Journal of Environmental Planning and Management*, 61(7), 1137-1161.

Kim, J., Lyu, S. O., & Song, H. (2019). Environmental justice and public beach access. *City & Community*, 18(1), 49-70.

King, L. (2019). Henri Lefebvre and the right to the city. *The Routledge handbook of philosophy of the city* (pp. 76-86). Routledge.

Kurucu, B. (2008). 3194 Sayılı İmar Kanunu ile Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı’nın Kamu Yararı Kavramı Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 30, 1-8.

Lefebvre, H. (1967). La Droit a la ville. (Işık Ergüden, 2015). Şehir Hakkı: Sel Yayıncılık.

Marcuse, P. (2009). From critical urban theory to the right to the city. *City*, 13(2-3), 185-197.

Mavi Bayrak. (2023). Türkiye'deki mavi bayrak sahibi plajlar.Erişim tarihi: 28.11.2023. http://www.mavibayrak.org.tr/tr/plajListesi.aspx?il_refno=34#

Mayer, M. (2012). The “right to the city” in urban social movements. *Cities for people, not for profit: Critical urban theory and the right to the city*, 63-85.

McKenna, J., Cooper, A., & O’Hagan, A. M. (2008). Managing by principle: A critical analysis of the European principles of Integrated Coastal Zone Management (ICZM). *Marine Policy*, 32(6), 941-955.

Merrifield, A. (2011). The right to the city and beyond: notes on a Lefebvrian re-conceptualization. *City*, 15(3-4), 473-481.

Milli Emlak Tebliği (Sıra NO:336). (2011, 20 Ağustos). *Resmi Gazete*, (Sayı:28031)

Montgomery, M. C., Chakraborty, J., Grineski, S. E., & Collins, T. W. (2015). An environmental justice assessment of public beach access in Miami, Florida. *Applied Geography*, 62, 147-156.

Novak, M. (2000). Defining social justice. *First things*, 11-12.

Olcay, A., Giritlioğlu, İ., & Parlak, Ö. (2014). ENAT European Network for Accessible Tourism-Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı ile Türkiye’nin Erişilebilir Turizme Yönelik Otel İşletmelerini Kapsayan Düzenlemeleri ve Bu Düzenlemelerin Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (2), 127-144.

Özhatay, N., Byfield, A., & Atay, S. (2008). Türkiye'nin 122 önemli bitki alanı. *WWF Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı).*

Purcell, M. (2002). Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant. *GeoJournal*, 58, 99-108.

Purcell, M. (2014). Possible worlds: Henri Lefebvre and the right to the city. *Journal of urban affairs*, 36(1), 141-154.

Purcell, M. (2013). The right to the city: the struggle for democracy in the urban public realm. *Policy & Politics*, 41(3), 311-327.

Salt Araştırma. (2023, 18 Aralık). Harika-Kemali Söylemezoğlu Arşivi. Erişim Adresi: https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/93568

Sansür, L. (2023, 12 Ağustos). "Çeşme'de havlu hareketi: "Beach club" önüne havlu serip güneşlendiler. *Sözcü Gazetesi* Erişim adresi: https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/cesmede-havlu-hareketi-beach-club-onune-havlu-serip-guneslendiler-7771023/

Sesli, F. A., & Akyol, N. (1999). Türkiye'de kıyı alanları konusunda geçmişten günümüze ulusal mevzuat. *Harita ve Kadastro Mühendisliği*, (86), 101-111.

SezlongsuzDatca. (2023, 9 Nisan). 08.04.2023, Datça'da özel bir gün oldu... Datçalılar, sessiz ama dövizlerindeki renkli sloganlarının sesiyle kıyı işgallerine karşı bir araya geldi. Sessizce söylediğimiz #şezlongsuzDatça talebimiz için, sesimizi yükseltmeye devam edeceğiz... Bu daha başlangıç! [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/SezlongsuzDatca/status/1645048606318112771/photo/1

SezlongsuzDatca. (2023, 22 Haziran). Şenlik programını incelediniz mi? Kıyılarını savunan, kıyılarda vakit geçirmek isteyen herkes için, hepimiz için keyifli bir program hazırladık. Siz de gelin, neşemizi paylaşalım!. [Tweet]. Erişim adresi:https://twitter.com/SezlongsuzDatca/status/1671881537992929283/photo/1

Solmaz, S. (2017). *Geçmişten günümüze Türkiye kıyı politikaları ve Türkiye kıyılarında yaşanan mülkiyet sorunları.* TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Surfer Today. (2023, 25 Temmuz). Public vs. private beaches: a guide to understanding access. *Surfertoday*. Erişim adresi: https://www.surfertoday.com/environment/public-vs-private-beaches-a-guide-to-understanding-access

Şepitçi, T. S. (2021). *Cumhuriyet Döneminde Gündelik Hayat: Yaz Mevsimleri (1928-1938)*. Anadolu Üniversitesi, Doktora Uzmanlık Tezi

Şimşek, S. (2020, 2 Ocak). İslam Hukuku ve Osmanlı Uygulamasında Kıyılar. *gayrimenkulmevzuatı.com.* https://gayrimenkulmevzuati.com/islam-hukuku-ve-osmanli-uygulamasinda-kiyilar/

Şimşek, S. (2010). Kıyılarda Mülkiyet Sorunu: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İptal Kararları Işığında Bir Çözüm Önerisi. *Sayıştay Dergisi*, (77), 87-118.

Tabiat Varlıkları, Doğal Sit Alanları Ve Özel Çevre Koruma Bölgelerinde Kalan Yapı Yasaklı Taşınmazların Hazine Taşınmazları İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik. (2013, 3 Ağustos). *Resmi Gazete*, (Sayı:28727)

T.C. Sayıştay Başkanlığı (2006). Kıyıların Kullanımının Planlanması ve Denetimi. Performans Denetimi Raporu

The Texas General Land Office. Erişim Tarihi (07.12.2023). Open Beaches. https://www.glo.texas.gov/coast/coastal-management/open-beaches/index.html#:~:text=Under%20the%20Texas%20Open%20Beaches,line%20of%20mean%20high%20tide.

Trabzon'da plaja giriş ücretine vatandaş isyan etti!. (2023, 3 Temmuz). *61saat.com* https://www.61saat.com/trabzonda-plaja-giris-ucretine-vatandas-isyan-etti

Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri (1926, 4 Nisan). *Resmi Gazete,* (Sayı:339)

Türkiye Cumhuriyeti Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü. (n.d.). *Parsel Sorgulama*. Erişim Adresi: https://parselsorgu.tkgm.gov.tr

Uçkaç, N. (2023). Güzelbahçe sahilinde "Havlunu Kap Gel" Eylemi. *Demirören Haber Ajansı.* Erişim adresi: *https://www.dha.com.tr/foto-galeri/guzelbahce-sahilinde-havlunu-kap-gel-eylemi-2297179/1*

Uitermark, J., Nicholls, W., & Loopmans, M. (2012). Cities and social movements: Theorizing beyond the right to the city. *Environment and planning A*, 44(11), 2546-2554.

Ünel, F. B., Kuşak, L., Çelik, M., Alptekin, A., & Yakar, M. (2020). Kıyı çizgisinin belirlenerek mülkiyet durumunun incelenmesi. *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi*, 2(1), 33-40.

Yağan, N. B. (2018). İstanbul'da denize girme alışkanlığının mekana yansıması: deniz hamamları. *Mimar.ist Dergisi*, 61, 77-83.

Yalçınkaya, N. M. (2021). Türkiye'de Kıyı Alanlarında Yaşanan Sorunlar Çerçevesinde Hukuki Süreçlerin İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(41), 924-950.

Zsarnoczky, M., & Istvan, S. (2017, Eylül). Accessible tourism in the European Union. *6th Central European Conference in Regional Science Conference Proceedings:" Engines of Urban and Regional Development". Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica* (pp. 30-39).

A
ŞPO İSTANBUL ŞUBESİ GÖRÜŞME VERİSİ

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Tarafından Çeşitli Araştırma Soruları Üzerine Verilmiş Olan Yanıtlar

Kilyos bölgesindeki plaj alanlarının kamusal erişimi ile ilgili olarak:

- ***Kıyı alanlarına ve kumsala erişmek temel bir hak ve güvence altına alınması gereken bir durum olarak değerlendirilirken, nasıl oluyor da kıyı alanları-kumsallar işletmelere kiraya verilebiliyor ve kamusal alana girişlere kapatılabiliyor. bunun yasal olarak bir dayanağı var mı? hukuksal olarak mümkün olabiliyor mu?***

7121 sayılı Kıyı Kanunu madde 5'e göre kıyılar herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır. Şehir plancıları olarak hazırladığımız planlarda da bu kanun kapsamında kıyılardan ve sahil şeritlerinden yararlanılmasında kamu yararının gözetilmesini önceliklendirmemiz gerekmektedir. Kanunda yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanların yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreaktif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebileceği belirtilmektedir. İstanbul'un kıyı alanları başta olmak üzere turizm potansiyeline birçok alanda turizm ya da altyapı amaçlı kıyı kenar çizgilerinin değiştirildiğini ya da bu alanların özelleştirildiğini görüyoruz. Son dönemde bu yapılaşmaların gerçekleşmesinde ise yasal dayanakların ilgili kanuna cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile getirilen ek maddeler aracılığı ile oluşturulduğuna şahit olmaktayız. Bunlar kuruvaziyer limanlar, deniz dolgusu ile büyük ölçekli kentsel yapıların yapılması gibi durumlarda karşımıza çıkıyor. Sorduğunuz kumsallardaki yapıların işletmeye verilmesinde ise kanunun yalnızca bu alanlarda ruhsat alınmasına dair izinlerin bakanlık aracılığı ile yapıldığı hükmünü görüyoruz. Bu alanların işletmelere hangi koşullar ve süre ile faaliyet izni verileceğine dair bir hüküm yer almamakta. Bu kapsamda kıyıların kamusal alan olarak değerlendirilmesi ve erişiminin sürekli hale getirilmesine dair de hukuki düzenlemelerin yer alması gerektiğini belirtmeliyiz. Çalışma alanınız kapsamında da Kilyos sahillerine erişimi kamusal alan niteliği yanı sıra bir de taşıdığı ekolojik değerler açısından da değerlendirmeliyiz. Bunun için mevcut uygulamaların iyi analiz edilmesi disiplinimiz açısından gerçekleştirilmesi planlanan projelerinde kamusal boyutu, erişilebilirliği ve ekolojik değeri ölçeğinde okunması önemli görülmektedir. Hukuki çerçevede bu boyutları gözetecek şekilde düzenlenmelidir.

Madde 5 – Kıyılar ile ilgili genel esaslar aşağıda belirtilmiştir: Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır, Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

- ***Kilyos bölgesi özelinde kıyıların kamusal alan erişiminin kısıtlanmasına dair Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi'nin yapmış olduğu çalışmalar var mı? Türkiye genelinde Şehir Plancıları Odası'nın plaj vb. alanlara erişimin kısıtlanması ile ilgili yaptığı çalışmalar var mı?***

Mesleğimiz açısından Madde - 5 gerçekten önemli bir dayanak. Bu soruya geçmeden önce ilk soruda da uzunca tartıştık. Öncelikle odanın çalışma kapsamının alana dair dava açılması ya da alanda farkındalık kazandırılması için bir saha gezisi düzenlenmesi etkinliğe konu edilmesi olduğunu varsayıyorum. Oda veri arşivimizde Kilyos bölgesini araştırdığımda 2 sonuca ulaşıyorum. İlki 5 Nisan 2007 tarihli Kilyos Sahili satılıyor başlıklı Vatan Gazetesi haberi arşivlenmiş.

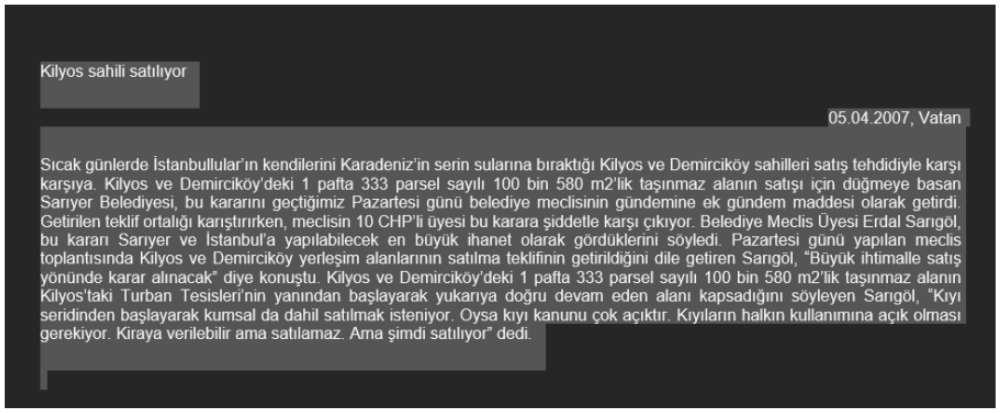

Kilyos sahili satılıyor

05.04.2007, Vatan

Sıcak günlerde İstanbullular'ın kendilerini Karadeniz'in serin sularına bıraktığı Kilyos ve Demirciköy sahilleri satış tehdidiyle karşı karşıya. Kilyos ve Demirciköy'deki 1 pafta 333 parsel sayılı 100 bin 580 m2'lik taşınmaz alanın satışı için düğmeye basan Sarıyer Belediyesi, bu kararını geçtiğimiz Pazartesi günü belediye meclisinin gündemine ek gündem maddesi olarak getirdi. Getirilen teklif ortalığı karıştırırken, meclisin 10 CHP'li üyesi bu karara şiddetle karşı çıkıyor. Belediye Meclis Üyesi Erdal Sarıgöl, bu kararı Sarıyer ve İstanbul'a yapılabilecek en büyük ihanet olarak gördüklerini söyledi. Pazartesi günü yapılan meclis toplantısında Kilyos ve Demirciköy yerleşim alanlarının satılma teklifinin getirildiğini dile getiren Sarıgöl, "Büyük ihtimalle satış yönünde karar alınacak" diye konuştu. Kilyos ve Demirciköy'deki 1 pafta 333 parsel sayılı 100 bin 580 m2'lik taşınmaz alanın Kilyos'taki Turban Tesisleri'nin yanından başlayarak yukarıya doğru devam eden alanı kapsadığını söyleyen Sarıgöl, "Kıyı seridinden başlayarak kumsal da dahil satılmak isteniyor. Oysa kıyı kanunu çok açıktır. Kıyıların halkın kullanımına açık olması gerekiyor. Kiraya verilebilir ama satılamaz. Ama şimdi satılıyor" dedi.

Haber içeriğini incelemeniz üzere yukarıya ekledim. Belki basın taramasında sizinde karşınıza çıkmıştır o dönem odanın gündemine de geldiğini belirtebilirim.

Diğeri de 19 Haziran 2020 tarihinde odamız tarafından bakanlığın il müdürlüğüne açılan dava.

Tarih: 19.06.2020
Sayı: 2020/776

İSTANBUL VALİLİĞİ
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Konu: İstanbul İli, Sarıyer İlçesi, Kilyos Mahallesi, 0 Ada 309 Parsele İlişkin 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Değişikliği ve 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Değişikliği'ne ilişkin itirazımız.

Dava konusunu yukarıda görmektesiniz.

- ***İstanbul kıyı alanlarında Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi'nin yapmış olduğu çalışmalar, açtığı davalar veya örnek davalar mı?***

Bu aşamada bu sorunuzu yanıtlamaya başlıyorum. Yukarıda alanınızı da içeren bir davaya yer verdim. Bu davaya odamız avukatı aracılığı ile dava açılmış ve kamu yararı olmadığı alandaki projenin rantı arttırıcı etki yapacağı belirtilmiş. Davalara ait verimizin olduğu ayrı bir veri tabanında bu davanın sonucuna dair veriye ulaşamadım maalesef. Davalar veri tabanımız oda tarafından açılan davalar ve müdahil olunan davalardan oluşmakta. Davalar kısmında kıyı kelime ile tarama yaptığımda 11 dava açıldığını görüyorum:

- Genel merkez tarafından açılmış davanın konusu: KIYI KANUNU UYGULAMA YÖNETMELİĞİ DEĞİŞİKLİK İPTALİ
- Genel merkez tarafından açılmış davanın konusu:BALIKESİR - ÇANAKKALE BÜTÜNLEŞİK KIYI ALANI PLAN İPTALİ

- Genel merkez tarafından açılmış: AYDIN - MUĞLA BÜTÜNLEŞİK KIYI ALANI PLAN İPTALİ
- Genel merkez tarafından açılmış: KIYI KANUNU UYGULAMA YÖNETMELİĞİ DEĞİŞİKLİK İPTALİ
- İstanbul şube tarafından açılmış: KOCAELİ SAKARYA KIYI BANDI KÜLTÜR VE TURZ. KOR. GEL. BÖLG. ÇDP İPTALİ
- İstanbul şube tarafından açılmış: BAKIRKÖY ŞENLİK MAH. KIYI ALANI PLAN İPTALİ
- İstanbul şube tarafından açılmış: HALİÇ TERSANELERİ KIYI KESİMİ NİP-UİP İPTALİ
- İzmir şube tarafından açılmış: SASALI SİT ALANI KIYI KESİMİ UİP İPTALİ
- Antalya şube tarafından açılmış: KIYIDA İSKELE YAPILMASINA YÖNELİK NİP İPTALİ
- Antalya şube tarafından açılmış: KONYAALTI KIYI DÜZENLEMESİ NİP VE UİP İPTALİ
- Antalya şube tarafından açılmış: KONYAALTI KIYI DÜZENLEMESİ NİP VE UİP İPTALİ_YENİ

Müdahil olunan tek dava ise Kıyı Ege Belediyeleri Birliği'nin ALİAĞA ENERJİ SANTRALİ PROJESİ ÇED OLUMLU KARARI İPTALİ konulu davasına genel merkez tarafından müdahil olunmuş.

- ***plaj alanları ve kumsalların ücretli olarak kullandırılması ile ilgili olarak, Şehir Plancıları Odası sürdürülebilir bir denge sağlamak için nasıl bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini düşünüyor?***

Elimizdeki arşivden elde ettiğimiz bilgilere göre geçtiğimiz dönemlerde Ankara genel merkezimiz, İstanbul, İzmir ve Antalya şubelerimizin kıyı alanlarında meslek ilkelerimizle uyuşmayan plan kararlarına karşı kamu kullanımı boyutu ve ekolojik değerlerin korunması gerekçeleri ile davalar açmıştır. Bu dava içeriklerinde kıyı alanlarına gelen üst ölçek plan kararlarının yerel mekana uygunluğu ve ekolojik değerlere etkisi tartışılmaktadır. Plaj alanları ve kumsalların ücretli kullanımına dair son dönemde bir dava konusunun yer almadığını görülmüştür. 2020 yılında açılan dava ile de plan kararı kapsamında rant kavramına odaklanılmaktadır.

Odamızın ilgili kanundaki tanımı kamu kurumu niteliğinde meslek örgütüdür. Bu kapsamda şubenin faaliyet alanındaki bakanlık il müdürlüğü ve yerel yönetimin askıya çıkan planlarını takip etmekte buna dair arşiv oluşturmakta ve kamu yararı barındırmayan ve meslek ilkelerimize aykırı plan kararları içeren planlara dava açmaktadır. Mesleki denetim uygulaması ile de özel büroların yerel yönetimlere sunduğu planların içeriğini aynı şekilde değerlendirmektedir. Bu kapsam odamız sürdürülebilirliğe hem kamu hem de özel bürolar tarafından meslek ilkelerine uygun plan kararları üretilmesi açısından yaklaşan bir konumdadır. Kıyıların kullanımı İstanbul kenti açısından tartışılması gereken önemli bir konudur. Bu alanın hangi açılardan değerlendirilmesi gerektiğine dair tüm üyelerin katılımına açık danışma kurulu düzenleyerek çıktılarına göre akademinin de uzman görüşü olarak desteğini alarak bu alanda farkındalık kazandırmak adına kamu oyuna taşıyabilir. Buna plaj alanları ve kumsalların ücretlendirilmesi konusununda dahil olabileceğini düşünüyorum. Danışma kurulu ile bu alanda çalışan kişiler bir araya gelerek konuya dikkat çekmek adına

müdahale alanları belirleyebilir bu alanları düzenlenecek bir saha gezisi ile inceleyebilir soruna dikkat çekmek adına belirlenen ortak çıktıları politika metni olarak kamu oyuna sunabilir. Bu sayede kamu ve yerel yönetimler tarafından işletmeye açılan erişilebilirliği kısıtlanan alanlar hakkında kamu oyu tarafından da farkındalık kazanılabilir. Üyeler ve uzmanlarla birlikte yerinde incelemelerle oluşturulan kararların sunumu da gelecek projeler için bir yol gösterici olabilir. Bu da hem kurumlar arası işbirliği sağlayacak hem de sürdürülebilirlik için bir adım oluşturacaktır.

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. Kardeş, B. & İslam, T. (2023). Access to Coastal Areas As a Fundemental Urban Right: A Study on the Coastal Areas in Istanbul Kilyos. II. International Conference on Sustainable Cities and Urban Landscapes. Selcuk University & Iksad Institute

2. Kardeş, B. & İslam, T. (2023). Temel Bir Kent Hakkı Olarak Kıyı Alanlarına Erişim: İstanbul Kilyos'taki Kıyı Alanları Üzerine Bir İnceleme. 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 47. Kolokyumu